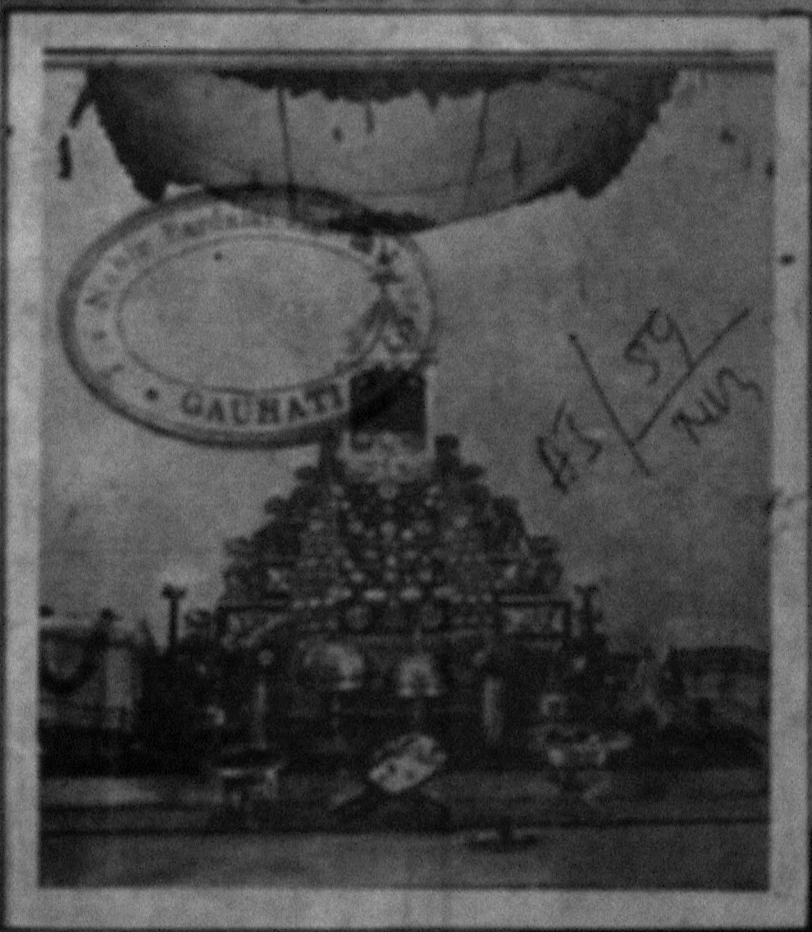

শ্রী

সচিব দ্ব্যশীয়া আলোচনী

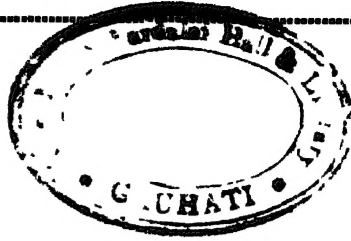

১ম বছর ১ম সংখ্যা, ৫০৮ শতাব্দী, অর্ধীন মাহ

শ্রীমন্ত শতাব্দীর কৃষ্টি কেন্দ্র, অসম, শিলঙৰ মুখপুৰ

সম্পাদক: শ্রীকান্ত কান্ত হাজৰিকা

অসমৰ ৰাজহ আৰু অৰ্থমন্ত্ৰী, শিলং কৃষ্টিক্ষেত্ৰৰ সভাপতি মাননীয় শ্ৰীমতিৰাম বৰা এম-এ, বি-এল, ডাঙৰীয়াৰ বাণী

শিলং ৰাড বাণী—উচ্চ শিক্ষিত অসমীয়া সমাজৰ বাসভূমি। এনে ঠাইত আশা অনুপাতে অসমীয়া সাহিত্য, কলা কৃষ্টিৰ সাধনা নোহোৱাতো দুখৰ কথা।

বৰ্তমান শিলংৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি ক্ষেত্ৰৰ সৌজন্যত “মুক্তি” নামে সচিত্ৰ ছমহীয়া আলোচনী এখন, তথ্যগুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ জন্মোৎসৱ তিথি উপলক্ষে মুক্তিলাভ কৰিব। অস্পৃশ্যতা বৰ্জনে, ধৰ্ম সঞ্চাৰীয়া, সমাজ আৰু জাতি গঠনমূলক প্ৰৱন্ধ সম্ভাৰেৰে এই আলোচনীখন প্ৰকাশ হব বুলি জানি, অত্যন্ত আনন্দ লাভ কৰিছোঁ।

আশাৰ্বে। অসমীয়া ৰাইজে এই নতুন আলোচনীখনক স্নেহৰ চকুৰে চাব আৰু স্তম্ভী সমাজে নানা উন্নয়নমূলক প্ৰৱন্ধ পাতিব বৰঙণি দানে, “মুক্তিক” চানুকীয়া অৱস্থাৰ পৰা পূৰ্ণতা লাভ কৰাত সহায় কৰিব।

শেষত যি সকল সমাজ সেৱকে “মুক্তি” প্ৰকাশৰ দায়িত্ব বহন কৰিছে, সেইসকলৰ শলাগ লওঁ, আৰু “মুক্তি” নিয়মিতভাবে প্ৰকাশত বেছি তৎপৰতাৰে কাম কৰিবলৈ অনুৰোধ জনাওঁ।

“মুক্তি” দীৰ্ঘজীৱি হৈ, মানৱ কল্যাণৰ পথপ্ৰদৰ্শক হওঁক—এইয়ে আমাৰ আশা।

শ্ৰীমতিৰাম বৰা

অসমৰ ৰাজহ আৰু অৰ্থমন্ত্ৰী

সভাপতি

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি-ক্ষেত্ৰ, অসম, শিলং।

পূজাপাদ শ্রীশ্রীদিহিং সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামীৰ বাণী

মহাপুৰুষ শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ ত্ৰিণি উপনামে শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বট্টাবন্ধু (৩য়) শ্ৰী ১৫২
পদা এই চমুশীয়া সঠিকলৈ আলাচনী ঢোলাব পানী পাই অমি বিশেষ আনন্দ পাইছোঁ ।

বটমাল আমাৰ সমাচত চলি থকা অক্ষপাত আদি সামান্য ভোগ্যবান দৰ নহ'ও
অ'ৰ সমাচৰ আনাত্মিক আৰু নৈতিক মান উন্নত কৰাত এনে আলাচনামে বিশেষ সহায়
কৰিব নুনি আমাৰ দা নিশ্চয় ।

অসমত অক্ষপাত দৰীদৰণ বিষয়ত অসমৰ শ্ৰদ্ধা সত্ৰাধিকাৰসকলে বিশেষকৈ
সত্ৰাধিকাৰসকলে উপদেশ আৰু আৰ্হি দিবা এই অক্ষপাত নানি সমানে গঢ়িব
আবশ্যক হৈ পৰিছে ।

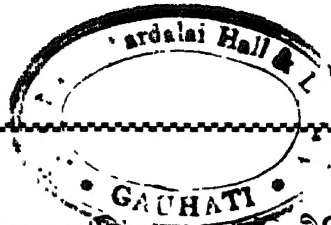
সমাচ গঠনত বাবেসকলৰ বিশেষ দায়িত্ব আৰু কৰণ আছে । বিত্তম, বস্ত্ৰ আৰু
বন আৰু সমাচ ওতপ্ৰোতভাৱে সজিত । সেইবাবেই বাপক সমাচ সজাব দাঙাত ওৰসকলৰ
পানস্পৰ্শিক সহায় সমৰণ এৰাও পৰোজন ।

বেইবা বঢ়োৱা আৰু পৰাচ আমাৰ সত্ৰৰ নাম গহত ডাঙিবলৈ নিম্নদেশে সদাচাৰীসকলে
শিষ্যকে শ্ৰবণাধিকাৰ দিয়া হৈছে । আশাকৰে আমাৰ এই সত্ৰাধিকাৰ নামত শ্ৰদ্ধা
সত্ৰাধিকাৰসকলে নিজ নিজ সত্ৰৰ নামঘৰত এই আৰ্হি দেখুৱাই আমাৰ ভবিষ্যত এনে নামত
আৰু বেছি আশাৱাদ যাবলৈ উদ্গামি দি সমাচ তথা দেশৰ মঙ্গল চিন্তা কৰিব ।

শ্রীশ্রীদিহিং সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী ।

১০ শাওণ । ৬৩ চন ।

সদৌ অসম তপছীলভুক্ত জাতিসংঘ-সভাপতি শ্ৰীচিদ্ধানন্দ দাস ডাঙৰীয়াৰ বাণী

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ কৃষ্টি কেন্দ্ৰ, অসম, শ্বিনগুন পৰা “মুক্তি” নামে এৰ্গনি আলোচনী শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ জন্ম উৎসৱ দিনাই প্ৰকাশ কৰিবলৈ দিহা কৰা হৈছে। এই আলোচনীত ধৰ্ম সন্দৰ্ভীয়, জাতি আৰু সমাজ গঠনমূলক প্ৰৱন্ধাদি থাকিব। লগতে অস্পৃশ্যতা দূৰীকৰণৰ সমলবিলোকে প্ৰকাশ পাব। এই আলোচনীপনি সকলো বাইজৰ ওচৰতে যে আদৰ আৰু সহানুভূতি পাব—ইয়াত সন্দেহ নাই।

অস্পৃশ্যতা*দূৰ কৰা নামে অৰ্থাৎ যে, সকলোৰে মাজত সমানে থোৱা বোৱাৰেই ব্যৱস্থা—এনে নহয়। অস্পৃশ্যতা দূৰ কৰাৰ আৰু ব্যাপক অৰ্থ আছে। যুগা এটা ভয়ঙ্কৰ কথা। এই যুগাৰ পৰাই গোটেই মানুহ সমাজৰ মাজত বড় ভয়না জঘন ঘটনা হৈ যোৱাৰ পাছতো, হৰ লাগিছে। এই যুগা কি ভয়ঙ্কৰ বস্তু—সম্ভৱত মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ যেনেকৈ বুজিব পাৰিছিল—তেনেদৰে অতি কম মানুহেই বুজিবলৈ সক্ষম হৈছে। তাৰ ফলতেই, অসমত বা অসমীয়া হিন্দু সমাজত অস্পৃশ্যতা নাই বুলিয়েই কোনো কোনো জনে স্পষ্টকৈ কবলৈকে সাজ বাঁধিব পাৰিছে। ইয়াৰ দ্বাৰা প্ৰমাণ হয়, অসমীয়া সমাজ এই বিষয়ত ভাবতৰ বড় সমাজতকৈ উন্নত। অতএব, অস্পৃশ্যতাৰ যি অকণমান লোম অসমত আছে তাক দূৰ কৰিবলৈ অসমীয়া সমাজে বেছি ভাবিব চিন্তিব সম্ভৱত, মেলাগে। সমাজৰ দৃষ্টিভঙ্গী আৰু অলপ বহলাব পাৰিলেই অসমৰ পৰা অস্পৃশ্যতা অনাগাসে মৰিমূৰ হব বুলি আশা কৰা যায়।

“মুক্তি”য়ে এই পথ উলিয়াই দিয়ক আৰু অসমীয়া জাতিয়ে এই বিষয়ত যেন ভাবতৰ পথ প্ৰদৰ্শক হৈ উঠক, এইয়ে আমাৰ অন্তৰৰ আশা।

শ্ৰীচিদ্ধানন্দ দাস, সভাপতি

সদৌ অসম তপছীলভুক্ত জাতি সংঘ।

ডিব্ৰুগড়, ইং ২৭/১০/৫৬।

শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি কেন্দ্ৰ, অসম, শ্বিলং।

আলোচনী প্ৰকাশ সমিতি।

১। শ্ৰীমন্তে চন্দ্ৰ দত্ত—সভাপতি।	২। শ্ৰীকল্প কান্ত হাজৰিকা—সম্পাদক।
৩। শ্ৰীৰমেশ চন্দ্ৰ ডেকা—সহঃ সম্পাদক।	৪। শ্ৰীমহাম সিং, এম, এল, এ—সভা।
৫। শ্ৰীউমা কান্ত শৰ্মা—সভা	৬। শ্ৰীকৃষ্ণ বিহাৰি বৰুৱা—,,
৭। শ্ৰীচন্দ্ৰ কুমাৰ মজুমদাৰ—,,	৮। শ্ৰীমোহন নাথ—,,
৯। শ্ৰীশ্ৰীমন্ত কুমাৰ বৰুৱা—,,	

মুক্তিৰ সম্পাদনা সমিতি

১। শ্ৰীমন্তে চন্দ্ৰ দত্ত—সভাপতি।	৪। শ্ৰীউমা কান্ত শৰ্মা—সভা।
২। শ্ৰীকল্প কান্ত হাজৰিকা—সম্পাদক।	৫। শ্ৰীৰমেশ চন্দ্ৰ ডেকা—সভা।
৩। শ্ৰীকৃষ্ণ বিহাৰি বৰুৱা—সভা।	৬। শ্ৰীমোহন নাথ—সভা।

মুক্তি

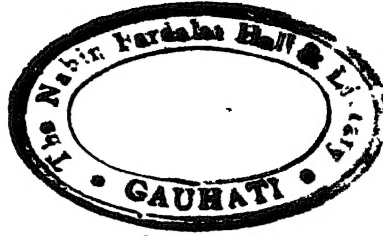
সচিত্ৰ ছমছীয়া আলোচনী।

নিয়মাৱলী

- ১। বৰ্তমান প্ৰতি ছমছীয়া মুক্তিৰ একো সংখ্যা ওলাব আৰু বছৰ আছিন মাহৰ পৰা আৰম্ভ হ'ব।
- ২। বছৰেকীয়া বৰঙণি ২১ টকা আৰু প্ৰতি সংখ্যাৰ মূল্য ১১ টকা নাত্ৰ।
- ৩। বৰঙণি আগতে সোধালেহে আলোচনী পঠাব পৰা হ'ব।
- ৪। তলত দিয়া বিষয় সদক্ষীয় প্ৰৱন্ধাদি মুক্তি প্ৰকাশ কৰা হ'ব। বাস্তবীকৃত আলোচনাই ইয়াত ঠাই নাপাব।
- (ক) বৈষ্ণৱধৰ্ম, সমাজ, সাহিত্য, কৃষ্টি কলা আদিৰ মৌলিক আলোচনা।
- (খ) মহাপুৰুষ আৰু ধৰ্ম প্ৰচাৰকসকলৰ জীৱনী আৰু কাৰ্য্যকলাপৰ আলোচনা।
- (গ) বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পুৰণি সাহিত্যৰ অপ্ৰকাশিত পুথিৰ আলোচনা প্ৰকাশ আদি।
- (ঘ) ধৰ্ম সদক্ষীয় তথ্যমূলক বিচাৰ।
- (ঙ) নীতিমূলক, গল্প, প্ৰৱন্ধ আদিৰ আলোচনা।
- ৫। সকলো প্ৰৱন্ধপাতি কাকতৰ এপিঠিত চাক্‌চিক্যকৈ লিখি সম্পাদক “মুক্তি”, “মুক্তি কাৰ্যালয়”, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টিকেন্দ্ৰ, অসম, শ্বিলং—এই ঠিকনাত পঠাই যেন।
- ৬। বৈষ্ণৱ ধৰ্ম সদক্ষীয় কোনো পুথি প্ৰকাশৰ কাৰণে পঠালে গোটেইখন পুথি বা তাৰ নকল ৰেজেষ্টাৰী কৰি পঠাব লাগিব।
- ৭। অননোনীত প্ৰৱন্ধপাতি ঘূৰাই পঠোৱা নহ'ব। প্ৰৱন্ধ নকল বাপি পঠাই যেন।
- ৮। মুক্তি প্ৰৱন্ধাদি সদক্ষীয় ফটো যোগাতানুযায়ী প্ৰকাশ কৰা হ'ব।
- ৯। প্ৰৱন্ধাদি নিৰ্বাচনৰ ক্ষমতা আলোচনী সম্পাদনা সমিতিৰ হাতত থাকিব।
- ১০। “মুক্তি”ৰ বৰঙণি সম্পাদক, আলোচনী প্ৰকাশ সমিতি, শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টিকেন্দ্ৰ, অসম, শ্বিলং এই ঠিকনাত পঠাই যেন।

সম্পাদক,

“মুক্তি”

মূচা পত্ৰ

প্ৰবন্ধ	লিখক	পৃষ্ঠা
১। শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ (কবিতা)—	শ্ৰীযতীন্দ্ৰ নাথ দুৱৰা	১
২। নৈতিক জীৱনৰ মান—	শ্ৰীদুলাল ভূঞা	২
৩। মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ প্ৰতিভা—	শ্ৰীনীলমণি ফুকন	৬
৪। সাম্যবাদী শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ (কবিতা)—	শ্ৰীকল্প কান্ত হাজৰিকা	১৪
৫। মানৱ সমাজলৈ দৃষ্টিৰ ওপৰৰ অৱদান—	শ্ৰীহৰকান্ত দাস	১৫
৬। অৰ্পণৰ পতন—	শ্ৰীউমাকান্ত শৰ্ম্মা	২৩
৭। ঐকান্তিকতা—	শ্ৰীহৰিপ্ৰসাদ বৰুৱা	২৫
৮। ভক্তি তৰ্পণ (কবিতা)—	শ্ৰীমোহন নাথ	২৯
৯। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ নীলাপ্ৰসঙ্গ—	শ্ৰীমহাদেৱ শৰ্ম্মা	৩১
১০। উপেক্ষিতা যশোধৰা—	“আলম্বাৰা”	৩৫
১১. বৈষ্ণৱ সকললৈ সমগৰ আশ্ৰয়—	শ্ৰীভোলানাথ কাকতি	৪০
১২। গীতা পৰিচয়—	শ্ৰীমতী কল্পনা বৰুৱা	৪৩
১৩। মহাপুৰুষ শ্ৰীমাধৱদেৱ—	শ্ৰীবসন্ত মঙ্গল নেওগ	৪৬
১৪। দীনবন্ধু—	শ্ৰীমতী শশিপ্ৰভা শইকীয়া	৪৮
১৫। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ (চেনেট)—	শ্ৰীজীৱনচন্দ্ৰ গোস্বামী	৫০
১৬। অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ আলোচনা—	শ্ৰীশ্ৰীবংশীধৰ দেৱ সত্ৰাধিকাৰ	
	চামগুৰি সত্ৰ, মাজুলী।	৫০
১৭। সম্পাদকীয়	—	৫৮

—অনুবোধ—

সদাশয় বহুতো লোকৰ পৰা “মুক্তি”ত প্ৰকাশ্যৰ্থে প্ৰৱন্ধপাতি আহে, কিন্তু বহুতো প্ৰৱন্ধ ভালদৰে, যত্নসহকাৰে লিখা হৈ নাহে। আমি আলোচনীখনি আঁতৰৰ প্ৰেছত ছপা কৰিবলগীয়া হৈছে। গতিকে প্ৰৱন্ধপাতি পৰিষ্কাৰভাবে কাগজৰ এপিঠিত খুনীয়াতকৈ লিখি পঠালে ভাল হয়। কাৰণ আমি ইয়াত প্ৰৱন্ধবোৰ দুনাই পৰিষ্কাৰকৈ লিখা সম্ভৱপৰ নহয়। লিখকসকলে এই কথাটো লক্ষ্য ৰাখিব বুলি অনুবোধ জনালোঁ।

সম্পাদক—“মুক্তি”

যুষ্টি

(সচিব ছমহীয়া আলোচনী)

জয়ন্তক শঙ্কৰ   সৰ্ব্ব গুণাকৰ
যাকেবি নাহিকে উপাম,
তোঁহাৰি চৰণক   বেণু শত কোটি
বাবেক কৰোঁহো প্ৰণাম ।

১ম বছৰ

১ম সংখ্যা

৫০৮ শঙ্কৰাক

আহিন মাহ

শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ

(কবিতা)

শ্ৰীযতীন্দ্ৰ নাথ চুবৰা ।

পুণ্যময় জীৱনৰ পবিত্ৰ কাহিনী,
অতৃপ্ত পৰাণে শুনে কত যুগ ধৰি,
তথাপি নতুন সেই অতীত বাগিনী,
তোলাষ প্ৰাণত পুনু আনন্দ লহৰি ।
সৰগ জেউতি আনি মৰত মাজত,
মুক্তিৰ মুকলি বাট দিলা দেখুৱাই,
শাস্তিৰ, কৰুণা কণা লভি জীৱনত,
হেলাৰঙে হাঁহি মুখে সবে আশুৱায় ।

চৌদিশে পৰিছে তাৰ বিমল কিৰণ,
বাখিলা অতুল কীৰ্তি যাউতি যুগীয়া,
তমু চৰণত দেৱ শত নমস্কাৰ,
অসমত জন্মি তুমি বিলালা অমিয়া ।
ভক্তিৰে ওপচে হিয়া ধীৰ যোগীৰৰ,
অসীম সাধনা তৰ পৰিলে মনত,
নিমাত নীৰব হৈ চাওঁ একেধিৰে
তোমাৰ তুলনা মাথোঁ তুমি জগতত ।

নৈতিক জীৱনৰ মান

শ্ৰীহৰিশ্ৰী ৰূপা ।

কাম কৰাৰ একোটা মাথোন পন্থা আছে বুলি কোৱা হয় আৰু সেইটোৱেই সজ পন্থা । ইউৰোপীয় দাৰ্শনিক পণ্ডিত কান্টৰ মতে মানুহে মানুহ হিচাবে থাকিবলৈ হলে সদায় সজ পন্থা অবলম্বন কৰিবলৈ বাধ্য । কাৰণ মানুহ মূলতঃ বিবেচনাশীল আৰু বিবেকৰ নিৰ্দেশ অনুসৰি কাম কৰাটোৱেই মানুহৰ নীতি । সেইদেখি মানুহৰ জীৱনত নীতি-বিৰোধী আচৰণ তেওঁৰ মতে আত্ম-বিৰুদ্ধ কথা হৈ পৰে । অৰ্থাৎ অসজ কথা নীতি-বিৰোধী আচৰণে মানুহক মানুহ কৰি নাৰাখে—মণুষ্যত্বহীন কৰি তোলে । কান্টৰ এই মতবাদৰ পোনপটীয়া নিৰ্দেশ হ'ল দুফালে পৰিচিত জীৱনৰ সাধনা কৰা । নৈতিক জীৱনত কোনো আঁউসী-একাদশীৰ প্ৰশ্ন নাই, কোনো লাভ-লোকচানৰ বিচাৰ থাকিব নোৱাৰে । যি সজ তাক সম্পাদন কৰিব লাগে আৰু যি অসজ তাক পৰিহাৰ কৰিব লাগে । গীতাবে মূল শিক্ষা হৈছে নিকামভাবে কৰ্ত্তব্য সম্পাদন কৰা । অৰ্থাৎ যি কৰ্ত্তব্য তাক কৰ্ত্তব্য বুলিয়েই সম্পাদন কৰিব লাগে, কোনো ফলাফলৰ আশাত নহয় । এনেকুৱা নীতি-আদৰ্শই মানুহৰ আচৰণ সজ কৰি তোলে আৰু সমাজৰ শৃংখলা আৰু নীতিৰ মানো উন্নত কৰি তুলিব পাৰে ।

কিন্তু বাহিৰৰ সমাজখনত জানো এই আদৰ্শই আশানুৰূপ সমাদৰ লাভ কৰিব পাৰিছে ? নিঃস্বার্থভাৱে সজ জীৱন যাপন কৰা লোকৰ আহিয়েই বা কিমান ওলাব ? দেখা আৰু শুনা কথা বিশ্বাস কৰিব লাগিলে, বৰ্ত্তমান সমাজৰ নৈতিক জীৱনৰ মান ওখ নহয় ।

সংকীৰ্ণ স্বার্থৰ খাতিৰত মানুহে পৰোক্ষভাৱে হলেও ন্যায়-বিচাৰ পৰিহাৰ কৰা যেন লাগে । বিধি অনুসৰি বাধ্য নহলে সাধাৰণতে মানুহে সজ কাম কৰিবলৈ আগ নাৰাখে । ধৰা নপৰিলে চুৰ কৰিও নিজৰ স্বার্থ সিদ্ধি কৰিবলৈ ওলোৱা লোকৰ অভাৱ নাই । তাৰ পৰিণামত সমাজৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত দুৰ্নীতিয়ে পোপনি পুতি ললে আৰু গোটেই সমাজৰ নৈতিক মেৰুদণ্ড ধুণীয়া হৈ পৰিল । নীতি-বিচাৰৰ প্ৰতি মানুহৰ উদাসীন মনোভাৱে অনীতি-অনাচাৰৰ প্ৰচলন বঢ়াইছে । ন্যায়-অন্যায়ৰ প্ৰশ্ন উত্থাপন কৰিলে কোনো কোনো লোকে পুতো কৰিহে সন্তোষ লাভ কৰে ।

সংসদ কথা বিধান সভাই মানুহক সজ নকৰে,— মানুহ সজ হয় নিজৰ বিচাৰ বিবেচনাত, নিজৰ নীতি-আচাৰৰ দ্বাৰা । বিধান সভাই বিধি প্ৰণয়ন কৰে, সমাজৰ শাস্তি শৃংখলা ৰক্ষাৰ অৰ্থে । শাস্তিৰ ভৰ দি এই বিধি জনসাধাৰণৰ মাজত প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিবলৈ বিচৰা হয় । কিন্তু বিধি মাত্ৰই ন্যায়সঙ্গত নহব পাৰে । বিধিৰ গুণাগুণ নিভৰ কৰে প্ৰণেতা সকলৰ আদৰ্শৰ ওপৰত । এই আদৰ্শ সজ বুলি বিবেচিত নহলে বিধি অনুসৰি কৰা কামো নৈতিক ফালৰ পৰা অসজ হব পাৰে । সেই কাৰণে কেৱল বিধি-বিধানৰ ব্যৱস্থাই মানুহৰ চৰিত্ৰ সম্পূৰ্ণৰূপে সজ কৰি নোতোলে । বিধি-বিধানৰ সংকীৰ্ণ গভীৰ বাহিৰতো এটা বহল পৰিবেশৰ মাজত মানুহৰ আচৰণৰ বিচাৰ কৰা হয় । এই বিচাৰৰ বিচাৰকো কৰ্ম্ম-কৰ্ত্তা নিজেই । ন্যায়-অন্যায়, সজ-অসজ কথা ধৰ্ম্মাধৰ্ম্মৰ বোধ বিকাশ হয়, এই পৰিকল্পন

নৈতিক জীৱনৰ মান

মাজত। মানুহৰ আত্ম-বিচাৰত যি সজ বুলি প্ৰতিপাদিত হয়, সিয়েই-সজ আৰু সিয়েই কৰ্তব্য।

বাস্তৱ আৰু আদৰ্শৰ সংঘাতত মানুহৰ নৈতিক জীৱন গঢ়ি উঠে। মানুহে বিচাৰে কি? মানুহে বিচাৰে পৰিপূৰ্ণ জীৱনৰ স্বৰূপ-সম্পদ। এই অনন্ত আকাঙ্ক্ষা পূৰণৰ পথত মানুহে প্ৰবৃত্তিৰ প্ৰলোভন অতিক্ৰম কৰি বিবেকৰ নিৰ্দেশ মানি চলিবলৈ চেষ্টা কৰে। এই আত্ম-সংযমৰ প্ৰচেষ্টাই নৈতিক জীৱনৰ পাতনি। কামনা-বাশনা আদি স্বাভাৱিক প্ৰবৃত্তিবোৰে মানুহক ক্ষত্ৰেকীয়া স্বৰূপ মৰীচিকা দেখুৱায়। এই মৰীচিকাত ভোল গৈ কোনো কোনো দুৰ্বলমনালোকে অসজ ক্ৰিয়া নীতি-বিবোধী আচৰণত লিপ্ত হয়। কিন্তু স্বস্থ আৰু বলিষ্ঠমনে প্ৰবৃত্তিৰ প্ৰলোভনত বিচলিত নহয়। আদৰ্শ-জীৱনৰ লক্ষ্যত যি কাম কৰা সমুচিত বুলি ভাবে তাকেহে তেনে লোকে কৰে—ভাল লগা বেয়া লগালৈ জ্ঞানপ্ৰয় নকৰে। এনেদৰে প্ৰবৃত্তি আৰু বিবেক, বাস্তৱ আৰু আদৰ্শ, বৰ্তমান আৰু ভবিষ্যতৰ সংঘৰ্ষ অতিক্ৰম কৰি মানুহে নৈতিক জীৱন পৰিপূৰ্ণ কৰি তোলে। কৰ্তব্যবোধৰ-প্ৰেৰণাত সমাজৰ সন্মুখীয়া কল্যাণৰ হকে নিজৰ সংকীৰ্ণ স্বার্থ বিসৰ্জ্ঞন দিবলৈ শক্তি লাভ কৰে। এই প্ৰেৰণা আৰু শক্তিয়েই মানুহৰ জীৱনৰ বৈশিষ্ট্য।

আদিম যুগৰ মানুহটোৱে নিজৰ বাহিৰে পৰৰ কথা ভাবিব নোৱাৰিছিল। আত্ম-ভুট্টিয়েই আছিল তাৰ সবল জীৱনৰ চৰম লক্ষ্য। ভোক-পিয়াহৰ অভাৱ পূৰাব পাৰিলেই সি কৰ্তব্য পূৰ হোৱা বুলি ধৰি লৈছিল। সজ-অসজ ক্ৰিয়া ন্যায়-অন্যায়ৰ কৃত্ৰিম চিন্তাই তাক স্পৰ্শ কৰা নাছিল। লাহে লাহে বাহিৰৰ পৰিবেশে তাৰ জীৱনৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। মানুহৰ লগত সম্পৰ্ক গঢ়ি, সি নিজৰ জীৱন-মাপনৰ পথ হটক কৰি ললে। সমাজ আৰু সভ্যতাৰ গতিৰ লগে

লগে তাৰ বোধ জন্মিল যে তাৰ কল্যাণ আনৰ কল্যাণৰ লগত সংশ্লিষ্ট হৈ আছে। তেতিয়া সি নিজৰ উপবিষ্ট আনৰ কথা চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে—গুটীয়া প্ৰচেষ্টা এৰি যুটীয়া কল্যাণৰ কথা ভাবিবলৈ ধৰিলে। এনেদৰেই তাৰ হিতাহিত জ্ঞানৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশ হবলৈ পালে।

মানুহৰ নৈতিক জীৱনৰ লগত সামাজিক পৰিবেশৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছে। সমাজৰ সম্পৰ্ক নাথাকিলে এজনৰ গুটীয়া জীৱনত সজ-অসজ ক্ৰিয়া ন্যায়-অন্যায়ৰ বিচাৰ অবাস্তৱ হৈ পৰে। এটা কথা স্পষ্টকৈ বুজিব পাৰি যে আজিৰ সমাজত কোনো লোকেই স্বয়ম্ভু নহয়—ব্যক্তি মাত্ৰই সমাজৰ ওপৰত সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰ্ভৰশীল। জন্মৰ লগে লগেই শিশুটোৱে আংশিকভাৱে হলেও পূৰ্ব পুৰুষৰ গুণবাশি অধিকাৰ কৰে। তাৰ পিচত যিখন সমাজত সি ডাঙৰ-দীঘল হয় সেই সমাজৰ বায়ু-পানী, আচাৰ-নীতি আৰু আদৰ্শ আকাঙ্ক্ষাই তাৰ শৰীৰ আৰু মনৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। ব্যক্তিৰ চৰিত্ৰ আৰু ব্যক্তিত্ব গঢ়ি উঠে সম্পূৰ্ণৰূপে সমাজৰ সম্পৰ্কত। সেইদেখি সমাজৰ হিতেই শেহত ব্যক্তিবোৰ হিত হৈ পৰে; আৰু এই সন্মুখীয়া হিতৰ লক্ষ্যতেই তাৰ আচৰণ সজ বা অসজ বুলি প্ৰতিপন্ন কৰা হয়।

এতিয়া প্ৰশ্ন হৈছে মানুহ সজ হব পাৰে—কেনেকৈ। গ্ৰীক দাৰ্শনিক পণ্ডিত এজনে মন্তব্য কৰিছিল যে “জ্ঞানেই ধৰ্ম”। অৰ্থাৎ সজ-আচৰণৰ বাবে নীতি-জ্ঞান নিতান্ত প্ৰয়োজনীয়। কিন্তু সজ-জ্ঞান থাকিলেই জানো মানুহ সজ হয়? ই বিশ্वासযোগ্য নহয়। জ্ঞানৰ অভাৱতেই যে আমি সজ হব পৰা নাই, এনে নহয়। তেনে হোৱা হলে আমাৰ সমাজত “বিৰাল তপস্বীৰ ডাঙ” কমিলেহেঁতেন। জানি শুনিয়েই মানুহে অসজ কাম কৰে। বেছিভাগ ক্ষেত্ৰতেই অসজ অভিপ্ৰায় সিদ্ধিৰ কাৰণে লোকে দৃষ্টমতে বুদ্ধি সাজে। সেয়েহে সমাজৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত দুৰ্নীতিৰ প্ৰভাৱ ইমান পৰিমাণে

যুক্তি

বাচিব পাৰিছে। বজাৰ-সমায়, অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান সকলো ক্ষেত্ৰতেই ন্যায়তকৈ অন্যায়ৰ প্ৰচলন বেছি বুলি সাধাৰণ লোকৰ ধাৰণা। মিজিংমাজাংকৈ ফুৰা বাটৰ অচিনাকি মানুহটো সজ বুলি ধৰি লবলৈ আমাৰ আস্থাও নাই, সাহসো নাই। বাতি দুৱাৰ-মাৰি থাকিও আমি কেতিয়াবা নিৰাপদবোধ নকৰোঁ।

আমাৰ সমাজৰ এই বিৰূপ ছবিৰ পৰা ন্যায়-অন্যায়ৰ কোনো বাছ-বিচাৰ নাই বুলি প্ৰতিপাদিত হোৱা নাই। নিশাৰ অন্ধকাৰে পোহৰৰ সত্ত্ব অস্বীকাৰ নকৰে। বৰং বৰ্ত্তমানৰ অৱস্থাই নীতি-বিচাৰৰ গুৰুত্বৰ প্ৰতি সক্ষীয়াইহে দিছে। আনহাতে ন্যায়-অন্যায়, কিম্বা ধৰ্ম্মা-ধৰ্ম্মৰ বিচাৰ তেনেই সহজসাধ্যও নহয়। জীৱনৰ ষাট-প্ৰতিষাটৰ মাজত মানুহে পৰস্পৰ বিৰুদ্ধ কৰ্ত্তব্যবোৰো সম্মুখীন হব লগীয়া হয়। তেনে সঙ্কট-বিস্তাৰত কৰ্ম্ম কৰ্ত্তা বিমোৰত পৰে আৰু সময়বিশেষে নিজস্ব হৈ পৰে। কুব্ধক্ষেত্ৰ যুদ্ধৰ সময়ত অৰ্জুনৰ সম্মুখত যি কৰ্ত্তব্য-সমস্যাবোৰ উদ্ভৱ হৈছিল, সি কমবেছি প্ৰায় সকলো লোকৰ জীৱন-যুদ্ধতেই ষাট আছে। কোৰৱৰ বিৰুদ্ধে চলোৱা কাৰ্য্যিক সংগ্ৰামৰ উপৰিও অৰ্জুনে অস্তব-ৰাজ্যত এখন বিৰাট সংগ্ৰামৰ সম্মুখীন হৈছিল। উভয় সংগ্ৰামতেই অৰ্জুনৰ জয়লাভ নিয়তিৰ বিধান আৰু কাব্যকাৰৰ ৰচনা-কৌশলৰ পৰিচায়ক। কাৰণ পৰস্পৰ-বিৰুদ্ধ কৰ্ত্তব্যত উচিত-মাৰ্গ অনুসৰণৰ ইঙ্গিত দিয়াই আছিল কাব্যকাৰৰ মূল লক্ষ্য। কিন্তু অৰ্জুনৰ অলৌকিক জয়ে ন্যায় আৰু ধৰ্ম্মৰ মান সম্পূৰ্ণ-ৰূপে ৰক্ষা কৰিলে নে নাই সি চিৰন্তন প্ৰশ্ন হৈ থাকিব। ধৰ্ম্মাধৰ্ম্মৰ বিচাৰ-সমস্যা আজিৰ প্ৰশ্ন নহয়। যক্ষৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত এসময়ত যুধিষ্ঠিৰে কৈছিল যে ধৰ্ম্মৰ তত্ত্ব বিচাৰি উলিৱা টান—যুক্তি-তৰ্কৰে ইয়াক প্ৰতিষ্ঠা কৰিব নোৱাৰি, বেদ বেদাঙ্গাদিবোৰ বিভিন্ন মত আৰু ঋষি-মুনি-সকলৰো এই সম্পৰ্কে মতৰ মিল নাই। সেইদেখি

ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম নিকপণত মহাপুৰুষসকলে যি বাটেৰে চলে আমিও সেই সেই বাটেদি যোৱা উচিত—“মহাজনো যেন গত্যঃ স হি পন্থাঃ”।

এতিয়া প্ৰশ্ন হৈছে মহাজন বা মহাপুৰুষনো কাক বোলে। “শ্ৰীমত্তত্ত্বগবগীতা ৰহস্য” নামৰ পুথিৰ পাত-নিত গ্ৰন্থকাৰ লোকমান্য বাল গঙ্গাধৰ তিলকে এই প্ৰশ্নৰ সন্মাক আলোচনা কৰিছে। আমাৰ শাস্ত্ৰসমূহত অনেক মহাপুৰুষৰ কাৰ্য্য-কলাপৰ বৰ্ণনা আছে। শ্ৰীৰাম-চন্দ্ৰই গীতাক ৰাৱণৰ হাতৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি আনি অগ্নিত পৰীক্ষা কৰি নিকলক চৰিত্ৰৰ প্ৰমাণ পাইছিল। তথাপি লোকাপবাদ ৰাৱণৰ হেতু গীতাক বনৰাস খপি-বলৈ পঠাইছিল। টা জনো মহাপুৰুষৰ আদৰ্শ বিচাৰ ? আন এটি আখ্যানত আছে যে শ্ৰীৰামচন্দ্ৰই স্ত্ৰগ্ৰীৱৰ বন্ধু ৰক্ষাৰ্থে স্ত্ৰগ্ৰীৱৰ শত্ৰু ৰালিক শত্ৰুৰূপে গণ্য কৰি বধ কৰিছিল। ইও জনো মহাপুৰুষৰ সজ আচৰণ ? পৰশুৰামে পিতৃ আত্মা পালনৰ হেতু মাতৃক হত্যা কৰি-ছিল। এনেকুৱা নৃশংস কৰ্ম্ম সাধাৰণ লোকৰ কল্পনাবো অতীত। কুব্ধক্ষেত্ৰ বণত দ্ৰোণাচাৰ্য্যক—অন্য উপায়ে হৰন্দ্ৰাৰ নোৱাৰি ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে “অশ্ববমা হত কিন্তু ইতি গজ” মিথ্যা অস্ত্ৰৰ আশ্ৰয় লৈছিল। ই জনো মহাপুৰুষৰ অনুকৰণীয় আচৰণ ? আনকি স্বৰ্গপুৰীৰ দেৱতাসকলৰ মাজতো এনেকুৱা আদৰ্শঘট চৰিত্ৰৰ অলেখ উদাহৰণ পোৱা যায়। আধুনিক যুগৰ মহাপুৰুষৰ চৰিত্ৰতো যে এনেকুৱা ক্ৰিয়া কলাপৰ নমুনা নোলাব তাক ডাঠি কব নোৱাৰি। বুঢ়া কালত হয়তো বহুতৰে মতিগতি লৰে। সেইদেখি তেনেলোকৰ চৰিত্ৰ বিচাৰ যোগ্য নহয় বুলিও কোনো কোনো লোকে অভিমত দিব পাৰে। আনহাতে সাধাৰণ ৰীতি-নীতি কিম্বা মানদণ্ডেৰে মহাপুৰুষৰ আচৰণ বিচাৰ কৰা নহয় বুলিও কোনো কোনো লোকৰ ধাৰণা। মহাপুৰুষ-

যৰ কাৰ্য্যাবলী শ্রীকৃষ্ণৰ লীলা “আৰ্হ প্ৰয়োগ” বুলি ধৰি ললে সাম্প্ৰতিক ব্যাখ্যা হব পাৰে, কিন্তু মূল প্ৰশ্নৰ সমাধান হব নোৱাৰে। কিয়নো তেতিয়া হলে মহাপুৰুষৰ আৰ্হ অনুকৰণীয় হব নোৱাৰে। উত্তৰ চৰিতত “মহাজনক” হেনো জনসাধাৰণ অৰ্থত প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। এই অৰ্থ মানি ললে জনসাধাৰণে যি পথেৰে চলে আমিও সেই পথেৰে চলা উচিত। কিন্তু ন্যায-অন্যায আৰু ধৰ্ম্মাধৰ্ম্মৰ বিচাৰ গণ-তাত্ত্বিক মতল ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰে। অধিকসংখ্যক ভোটৰ দ্বাৰা মিছাক গঁচা, অন্যায়ক ন্যায কিম্বা অসজক সজ কৰিব নোৱাৰি। তাৰ উপৰিও জটিল পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ হলে, জনসাধাৰণে ন্যায-অন্যায কিম্বা ধৰ্ম্মাধৰ্ম্মৰ বিচাৰ কৰিব নোৱাৰে বুলিহে মহাজনৰ আদৰ্শ অনুসৰণ কৰাৰ প্ৰশ্ন উঠে।

উল্লিখিত প্ৰসঙ্গত নীতি-বিচাৰৰ প্ৰশ্ন মীমাংসা কৰা আচলতে সমস্যামূলক। এটা কথা সন্নিহিত ভাবে ক’ব

পাৰি যে কোনো বাহিৰা কৰ্ত্ত্বশীল শক্তিৰ ওপৰত এই বিচাৰ নিৰ্ভৰ নকৰে। শাস্ত্ৰীয় কিম্বা বজাৰবীয়া কৰ্ত্ত্ব-ইষ্ট ধৰ্ম্ম আৰু বিধিৰ নিৰ্দেশ দিব পাৰে, কিন্তু নৈতিক জীৱনৰ মান নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব নোৱাৰে। আত্ম-বিচাৰেই নীতি-বিচাৰৰ মূল চাবিকাঠি। নিজৰ বিচাৰ বিবেচনাত যি সজ বুলি প্ৰতিপাদিত হয় সিয়েই আচলতে সজ আৰু নীতি সঙ্গত। সমাজৰ সমূহীয়া কন্যাণৰ আদৰ্শই এই বিচাৰৰ মানদণ্ড। অৱশ্যে অকৃত্ৰিমভাৱে স্তম্ভ পৰিবেশৰ মাজত এই বিচাৰ অনুষ্ঠিত হব লাগিব। নহলে কৃত্ৰিম বিবেচনাই বিচাৰৰ নিৰপেক্ষতা ক্ষুণ্ণ কৰিব পাৰে। সমাজ-সত্যতাৰ গতি, শিক্ষা-দীক্ষাৰ মান আৰু ব্যক্তিগত কৰ্ম্মকুশলতাৰ লগতো নীতি-বিচাৰৰ সম্পৰ্ক আছে। সজ জীৱন যাপনৰ আদৰ্শই মনুষ্য জীৱনৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। সজ লক্ষ্য, সজ পন্থা আৰু সজ আচৰণৰ ওপৰতেই নৈতিক জীৱনৰ মান নিৰ্ভৰ কৰে।

(১) হৰিগুণ ভকতৰ কৰ্মৰ ভূষণ।
যিটো সদা বোলে ৰাম সিসি মহাজন ॥

* * *

কলিত কীৰ্ত্তন যিটো কৰে হৰিনাম।
ভাষ আৰু আচৰিবে নথাকিল কাম ॥
নাহিকে কলিতে ধৰ্ম্ম কীৰ্ত্তনৰ সম।
যিটো গায়ে হৰিগুণ সিসি নবোভম ॥

নাথঘোষা

মহাপুরুষীয়া ধৰ্ম প্ৰতিভা

শ্ৰীমদভিষেকমূলক ।

একো একো যুগৰ প্ৰয়োজন অনুসৰি সেই সময়ৰ দেশকাল পাত্ৰক স্মৃতিটো একো একোজন মহাপুরুষৰ আবিৰ্ভাব হয় । বুদ্ধ, ঈশা, মুম্বাবো আবিৰ্ভাব সেই সেই যুগৰ আহ্বানভেদেই । “দেৱবো দুৰ্লভ মানৱী জনম”ৰ যেতিয়া সমাজত অপব্যৱহাৰ হয়, তেতিয়াই একোজন মহাপুরুষৰ কাৰ্যকলাপে সমাজ পুনৰ সংস্কাৰ কৰি সমাজৰ দেহ, মন, আত্মা, নিকা কৰি তোলে । সমাজ কলুষিত কৰা সকলোবিধ আৱৰ্জনাৰ ভিতৰত ধৰ্মৰ আৱৰ্জনাই অতি পুতিগন্ধময় । সমাজত যেতিয়া এনে আৱৰ্জনা দ’ম বান্ধে, অধৰ্মই তাতে শিপাবলৈ বস পায় । তেতিয়া ধৰ্ম কিছুমান বিচাৰহীন আচাৰ-সমষ্টিত পৰিণত হয় । অৰ্থহীন সেই আচাৰ বিলাকৰ অত্যাচাৰত সমাজ জৰ্জৰিত হৈ উঠে । অধৰ্মৰ কুময়গাকেই ধৰ্মৰ বীজময় বুলি ব্ৰহ্মত পৰে । এনে প্ৰমাদত পৰি অস্থিৰ সমাজে বিহতে তিহতে “দেৱতাবুদ্ধি” আৰোপ কৰি “গৰুটো অধৰ্ম” স্তৰলৈ যাবলৈ ধৰে । দেৱতুল্য নবৰ এনে অধঃপতন বেছি দিন চলিব নোৱাৰে । ধৰ্মই কি সূত্ৰে, কোন সূক্ষ্মগতি অৱলম্বন কৰি কোন চালে আহি অধৰ্মৰ সেই আৱৰ্জনাৰ দ’ম ক্ষয় কৰিবলৈ ধৰে, তাক কোৱা চান । কিন্তু উঠা-নমা সংসাৰৰ গতিত ধৰ্মৰ জয়, অধৰ্মৰ ক্ষয়, জয় পৰাজয়ৰ দোমোজাত থকা মানৱ-সমাজত সদায় চলি আহিছে ।

ধৰ্মৰ ধাৰণা লগতে লৈ মানুহৰ জন্ম । মানৱ সভ্যতাৰ স্তৰে স্তৰে এই ধাৰণাই বেলেগ বেলেগ ৰূপ লয়, ইমানেই পাৰ্থক্য । এই কাৰণেই ধৰ্মই জগতধৰ্ম হ’ব আছে বুলি কোৱা হয় । ধৰ্মই এইদৰে ধৰি থকা

নহলে, সদায় একোটা উজুটি খাই থকা জগতধৰ্ম যে ক’ত হামখুৰি খাই, কোন অতল বগাতলত চিৰদিনলৈ পৰি চুৰুচুৰি হলাহেঁতেন তাক কোনে ক’ব পাৰিব । এই ধৰ্ম সদায় সনাতন, মূলতে একোটি মাত্ৰ “বহাৰম্ভ” । সেয়ে মানৱ-সমাজৰ স্তৰ অনুসৰি, বেলেগ বেলেগ ৰূপ লৈ, দেশ কাল পাত্ৰ ভেদে পৰিৱৰ্ত্তনশীল হৈ প্ৰকাশ পায় । এই পৰিৱৰ্ত্তনশীলতা অনিবাৰ্য্য । বৈষ্ণৱী ভাষাত ইয়াকেই লীলাময়ৰ লীলা বুলিব পাৰি । এই লীলাৰ পৰিণাম ক’ত, তাক সঠিককৈ ক’ব নোৱাৰি-লেও, তাৰ যে বিৰাম নাই, মানৱসমাজে সেই কথা বিশ্বাস নকৰি নোৱাৰে । ধৰ্মৰ উৎপত্তিৰ লগে লগেই মানৱজাতি তাৰ অকুৰত উৎস পাবলৈ চিবন্তন হাবিলাষ কৰি আহিছে । নানা পথ, নানা মত বিচাৰি হাবাখুৰি খাইছে । বিভিন্ন মাৰ্গে দি বগাই গৈ থকা বহি আহিছে । জ্ঞান, ভক্তি, কৰ্ম মাৰ্গৰ কোনো এটা মাৰ্গকে সাৰোগত কৰি আগবাঢ়ি গৈ হঠাতে একোটা উজুটি খাই তাতে পৰিব লগা হৈছে ।

বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বিশেষত্ব এয়ে যে ভক্তিসংগত তিৱাই নিৰল জ্ঞানক বগাল কৰে, কঠোৰ কৰ্মক কোবল কৰি তোলে । মানৱ সমাজত সকলোকে স্মৃতিটো বেদ-বেদাঙ্গ, পুৰাণ-ভাগৱত সকলো পাঠ্যৰে আকাজিকত পৰম ব্ৰহ্মৰ পৰমপদ লাভৰ সহজ উপায় দেখুৱাই দি আত্মিক জীৱনমুক্ত অৱস্থালৈ দি নবতনু লাভৰ মাৰ্গকতা প্ৰতিপাদন কৰে । মানুহ আঁতৰ হৈ উঠে ।

বৈষ্ণৱ ধৰ্ম কি ? “একো বস্তু আছিল, তেন্তেই জগতৰ ব্যক্তিৰূপে”—এনে অনুভূতিয়েই বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰাণ

শক্তি আছে। এইবাবেই ব্ৰাহ্মণ-চণ্ডাল, গৰ্ভড-কুকুৰবো
আছা, বাম জানি প্ৰাণ বিহিছে। জীৱত ভুতদায়া,
নামত কচি, বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰতি নিশ্বাস প্ৰশ্বাসত অহা-
বোৱা কৰা অস্তিত্বেন্। ই প্ৰতি বহুহেই আত্মাক
শোধন কৰি আছে। তাৰ বাবেই বৈষ্ণৱ-প্ৰাণ সকলৰ
আত্মা সদায় আত্মস্থ। অখিৰ-অখিৰ মনে তেনে আত্ম-
জনক অধীৰ কৰি তুলিব নোৱাৰে। তেওঁৰ ওচৰত
প্ৰতি নৰেই নাৰায়ণ। তেওঁৰ মানত শত্ৰু-মিত্ৰ সবতুল্য।
আপোন-পৰ বিচাৰ নেথাকে। বৈষ্ণৱ জগতত এই
কাৰণেই নাৰায়ণক নৰোত্তম বোলা হয়। আজি
আধুনিক যুগত এই আত্ম-শক্তি-পৰিচায়ক নবকপী নাৰায়ণৰ
সৰ্ব্বতোভাবে সেৱা কৰি জগতৰ মঙ্গল সাধন কৰা
ক্ষণ উপস্থিত হোৱা নাইনে? “মানৱেই দেৱ, মানৱেই
সেৱ”, এই ভাবত প্ৰণোদিত হৈ এক নতুন বৈষ্ণৱ-
সমাজ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰাৰ বাহেৰে ক্ষণ এই সময়টোৱেই
নহয় নে?

আজি পাঁচ শ বছৰৰ পূৰ্বতে অসমত যিদৰে সমাজৰ
বিশৃঙ্খলতা ৰাটছিল, “বৌদ্ধবাদ” যি সময়ত হীনাচাৰী
লোকৰ মতবাদকে বুজাইছিল, বংশীগোপালদেৱে যি
সকলৰ উপদ্ৰৱ সহ্য কৰিব লগীয়া হৈছিল, যি সময়ত—

ই দেশত কতো কতো ভকত আছয়।

ব্যভিচাৰ মতে দেখো সৰে প্ৰৱৰ্ত্তয় ॥

অগ্নি-বোনি বিচাৰ-আচাৰ কিছো নাই।

প্ৰবৃত্তিক চাহিলে পাঁচও সমুদায় ॥

মহাপুৰুষ অজ্ঞানী লোকৰ মাথোঁ ৰাই।

সতকাৰ নহি কুৰে মহন্ত বোলাই ॥

“চৰিত্ৰ” বিলাকত সেই সময়ৰ সমাজৰ উৎপাতত
মহাপুৰুষ সকলে কিদৰে অঁচিলৰ গাঠিত জীৱ লৈ,
ধৰ্ম বিশ্বাসৰ কৰচ ৰাখি, ধৰ্ম মহাবন্ত বিলাই কুৰিছিল,
দেহ-কৰ্মৰ পথে পথে প্ৰমাণ পোৱা যায়। “নাবে

বতি, নাবে গতি, নামে সে মুকুতি” এইটো ডেৰা নবকপী
মুখৰ কথা নাছিল। “সোৱ গল আগৰণি কাকি
খুজিলে, তুমি মোক নাম সোঁৱৰাই দিবা” এই কথা
কাকিত ধৰ্মবিশ্বাস ভেগাৱৰ প্ৰতি নোমকুপে কিদৰে
সোমাইছিল, সেই কথা আজিৰ সমাজে উপলব্ধি কৰা
চান। “যেহা কৰিবাক নুহিকে আৱাৰ” এইপাঠ
অহিংস অস্ত্ৰেৰে ভেগাকলে শই শই হাজাৰ হাজাৰ
অনাচাৰী, বামাচাৰী, বিপথগামী লোকসকলক কিদৰে
জয় কৰি তেওঁলোকক শুদ্ধাচাৰী ভকত কৰি তুলিছিল,
সেই সত্যৰ প্ৰমাণ মাথোঁ। সিদিনা মহাত্মা গান্ধীয়ে এই
যুগত জগতক দেখুৱাই গল।

ধৰ্মৰ এনে “প্ৰাণিৰ” যুগত যেতিয়া মহাপুৰুষ
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছিল, যি শঙ্কৰ-সূৰ্য্যৰ পোহৰত
কুসংস্কাৰাচ্ছন্ন অসম আকাশ ফৰকাল হৈ পৰিল, ডেৰা
যে অৱতাৰী পুৰুষ আছিল, সেই কথা ইয়াত উল্লেখ
নকৰিলেও চলে। শিৱোমণি ভূঞাৰ মৰণ শিৱোমণি
স্বৰূপ শঙ্কৰগুৰু বেদ বেদাঙ্গ, পুৰাণ ভাগৱত সকলো
শাস্ত্ৰত অগাধ পাণ্ডিত্য অৰ্জন কৰিও, শেহত “হৰিনামে
কৰে সকলো মুসাজ” ইয়াকেই বিশ্বাসৰ বস্ত কৰি,
“তৰ্কব্যাগ্ৰী”ৰ হাত সাৰি ব্ৰহ্মাণ্ডকো ভেদি অহা
“হৰিনাম ৰসে” অসম দেশ প্ৰাৰিত কৰি চোৱাই লই
গল। ধৰ্মৰ জাঁজসোপা কেনি নিৰিষতে উঠি গল
সেই কথা আজি মন কৰিবলগীয়া। আজি পাঁচ শ
বছৰে মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম মানি চলি আহিহেঁ বোলা সমাজে
কিয় সেইমৰে সমাজৰ আবৰ্জনা সোপা উটুৱাই দিব
পৰা নাই?

মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম কি? ই বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বাহিৰে
আন একো নহয়। অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ দাবা মহাপুৰুষ
শঙ্কৰ গুৰুৰ আবিৰ্ভাৱৰ পূৰ্বতো নাছিল, এনে কথা
নহয়। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে সেই বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ এটা প্ৰাৱৰ্তী
শক্তি সৃষ্টি কৰে। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ জাঁজত লাগি থকা

আবৰ্জনা সোপা তাৰ ধলত উটি বুৰি যায়। তেৰাৰ পৰৱৰ্তী গুৰু সকলে ঠায়ে ঠায়ে সত্ৰাদি স্থাপন কৰি যি ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল, সিয়ো মহাপুৰুষে প্ৰৱৰ্ত্তন কৰা বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মই। সেই কাৰণে মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্ম অসমত প্ৰচলিত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মকে বুজাব। পৰৱৰ্তী কালত অসমৰ ভিতৰত মহাপুৰুষীয়া, দামোদৰীয়া, হৰিদেৱপন্থী আদি যিবিলাক পন্থৰ স্ৰষ্টি কৰিলোঁক, সেইটো আমাৰ বুজাৰ তুলত।

ডক্টৰ মহেশ্বৰ নেওগদেৱে এই বিষয়ে তেওঁৰ সম্পাদিত খ্ৰীষ্টীয়-বংশীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰত লিখা মন্তব্য ইয়াত উদ্ধৃত কৰা হ'ল। এই বিষয়ে তেওঁৰ মত মধ্যাৰ্থতে সমৰ্থনযোগ্য। তেওঁ কৈছে—“বৰ্ত্তমান চৰিত্ৰৰ মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম্ম শঙ্কৰী ধৰ্ম্মই। শঙ্কৰদেৱৰ ধৰ্ম্মৰ অৰ্থত অসমৰ সমস্ত বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায় “মহাপুৰুষীয়া”। কোনো লোকে দামোদৰদেৱৰ আজ্ঞাপৰ সত্ৰ সমূহক এই মহাপুৰুষীয়াৰ পৰা বেলেগ কৰি “দামোদৰীয়া” বোলে। কিন্তু ই ঐতিহাসিক যুক্তিবিৰুদ্ধ আৰু ভেদভাবৰ পৰা ওপজা কথা। এনে সংকীৰ্ণ বিচাৰেৰে চাযো বংশীগোপালৰ পৰা বুঢ়া কুৰুৱাবাহী, আউনিআটি আৰু গভমুৰক (বংশীগোপালৰ শিষ্য বনমালীয়ে বেহাৰত থকা দামোদৰৰ সত্ৰৰ পৰা আহি পতা বাবে) “দামোদৰীয়া” দক্ষিণপাটৰ পৰা পৃথককৰণে ধৰা হয়। কিন্তু এইবোৰ কৃত্ৰিম ভেদ ভাৰক বংশীগোপালৰ উদাৰ সেৱক, চৰিত্ৰকাৰ বমানন্দ যিজে প্ৰশ্ৰয় দিয়া নাই। তেওঁ শঙ্কৰ, মাধৱ, দামোদৰ, গোপালৰ, কোনো পাৰ্থক্য দেখা নাই। দেৱ দামোদৰ আৰু খ্ৰীশঙ্কৰবোৰ ভেদ নাই দুই হস্তৰ”। বংশীগোপালক দামোদৰে “এতেকে শঙ্কৰ মত প্ৰমাণি কহিলা”। মাধৱদেৱেও “অসম দেশৰ প্ৰজাৰ নিচ্ছল জীৱন” সাৰ্থক কৰিবৰ হকে “খ্ৰীমন্ত শঙ্কৰৰ মত খ্ৰীভাগৱত” প্ৰচাৰ কৰিবলৈহে

গোপালদেৱক পঠাইছিল। বংশীগোপালেও অন্তিমত “শঙ্কৰ-মাধৱ-দামোদৰ-প্ৰসাদৰ” কথাৰেহে স্তব্ধিছিল। পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ, দামোদৰদেৱ আৰু গোপালদেৱৰ অময়া প্ৰীতিৰ কথা এই চৰিত্ৰখনিয়ে মনোৰমকৈ বৰ্ণাইছে। দামোদৰে কেবা ঠাইতো কৈছে শঙ্কৰ মাধৱেৰে তেওঁৰ ভেদ নাই। আই গোপালী আৰু ঠাকুৰে গোপালৰ আৰু সন্ত সম্প্ৰদায়ৰ মজল কামনা কৰিয়ে উষুৱা চাউল আৰু আমিষ খোৱাৰ শিক্ষা দিয়ে। গোপালেও দামোদৰৰ সত্ৰশাল আৰু ঠাকুৰৰ খানলৈ প্ৰীতি-সন্দেশ পঠাই আছিল আৰু উত্তৰাধিকাৰী নিয়োগ আদি গুৰু বিষয়ত দুয়ো ঠাইৰ পৰা অনুমোদন আনিছিল। গোপালৰ সম্প্ৰদায় শঙ্কৰী “সন্ত-সম্প্ৰদায়”।”

মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্ম মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ প্ৰৱৰ্ত্তিত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মকেই বোলা হয়, বা, প্ৰকৃতি ও পুৰুষবো নিযন্তা মাধৱকেই মহাপুৰুষৰূপে, পৰমপুৰুষ জ্ঞানে সেৱা কৰা হয়, সেই কথা বিশেষ আলোচ্য বিষয় হব নোৱাৰে। এই বিষয়ে অন্য এঠাইত আলোচনা কৰা কথা অলপ ইয়াত তুলি দিয়া হ'ল। “বিষ্ণুতেই সকলো অৰ্পণ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ সাৰ কথা। এই ব্যাপক সত্যই পৰমানন্দ পৰমপুৰুষ। ভক্তিমাৰ্গেদি দাস্যভাবে এই পৰমপুৰুষৰ সেৱা কৰাই মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্ম। মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ “কৃষ্ণ ৰাম” এই পৰমানন্দ পুৰুষৰেই নামান্তৰ। বৃটান জগতত প্ৰভু বীৰুখট, মুছলমান জগতত হজ্জৰত মহম্মদ বিদৰে ঈশ্বৰ-প্ৰেমিত মহাপুৰুষ বুলি তেওঁলোকত অচলা ভক্তি দেখুৱা হয়, হিন্দু জগততো পৰমব্ৰহ্মৰ অংশাৱতাৰ দৈৱকী-নন্দন খ্ৰীকৃষ্ণ, দশৰথ-সুত খ্ৰীৰামচন্দ্ৰ, ভক্তিমাৰ্গে যোৱা বৈষ্ণৱসকলৰ ভক্তিৰ পাত্ৰ মাথোন। বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ ব্যৱহাৰিক আচৰণত এই আদৰ্শ অৱতীৰ্ণ পুৰুষসকলকে ভক্তি-অৰ্ঘ্য, অৰ্পণ কৰা হয়। কিন্তু পৰমাৰ্থ জ্ঞান-পিশাস্ত্ৰ আত্মাই সেই পুৰুষ-

অসমৰ মুখামন্ত্ৰী শ্ৰীবিষ্ণুৰাম মেধি ডাঙৰীয়া কৃষ্টিকেন্দ্ৰৰ নামঘৰৰ আধাৰ শিলা
স্থাপন উৎসৱলৈ যাওঁতে জনোৱা সম্বৰ্দ্ধনা

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টিকেন্দ্ৰৰ "নামঘৰ"ৰ আধাৰ শিলা স্থাপনত অসমৰ মুখামন্ত্ৰী
শ্ৰীবিষ্ণুৰাম মেধি ডাঙৰীয়া

“দেৱকুমাৰ স্মৃতি-ভৱন”ৰ আধাৰ শিলা স্থাপন কৰিবলৈ যোৱা
 অৱস্থাত সেই সময়ৰ অসমৰ মন্ত্ৰী আৰু কৃষিকেন্দ্ৰৰ
 সভাপতি শ্ৰীমহেন্দ্ৰমোহন চৌধুৰীদেৱ ।

महापुरुषगीता धर्मस्य "अवाक जेनुय इवि"य "मुक्ति-

মহাপুরুষীয়া ধৰ্ম্মৰ “একদেৱ, একসেৱ, এক
বিনে নাহি কেউ” “অন্য দেৱী দেৱ, নৰবিষা দেৱ,
ভক্তি হৈব ব্যাভিচাৰ” আৰু তেওঁলোকক “নিষিৰাকো
নাহি, বন্দিৰাকো নাহি”—এই মূলকথা পাহৰিলে
নচলিব। হাজাৰ তৰ্কৰ জাল মেলি ইয়াক ষণ্ডন কৰিবলৈ
গলেও, ধৰ্ম্মৰ অপলাপ কৰাৰ বাহিৰে আন একো হব
নোৱাৰে। মহাপুরুষীয়া ধৰ্ম্মই “কৃষ্ণ একদেৱ দুঃবহাৰী,
কালমায়াদিবো অস্তকাৰী” বুলি, পৌণ্ডলিকতাৰ নিন্দা
কৰা নাই। যাৰ যেনে কচি, সেইদৰে ঈশ্বৰৰ উপাসনা
কৰাত মহাপুরুষীয়া ধৰ্ম্মই বিৰোধিতা নকৰে। কিন্তু
যি ধৰ্ম্মবিশ্বাসীয়ে “প্ৰাণহৰি কৈত গৈলা এৰি” বুলি
একো একোবাৰ চিঞৰি উঠে, নবকপী নাৰায়ণৰ
সজ মুহূৰ্ত্তলৈকো এৰি আশ্ৰয় হব নোৱাৰে, তেনে
“মহাবল্লভ” নিষ্ঠাৰে য’তে ত’তে অপিত কৰি কেতিয়াও
আত্মপ্ৰসাদ লাভ কৰিব নোৱাৰে। নৰা-ছোৱালীয়ে,
নন্দনা অৱস্থাত, কটাকানিৰ দৰা-কইনা সাজি বিদ্ৰা-
পাতে আৰু গাঁচসচিকৈ ভাকে কৰি আনন্দ পায়।
কিন্তু, সেয়ে হলেও তেনে দৰা-কইনাৰ বিদ্ৰাভ
বৈৰাহিক সম্বন্ধ স্থাপন হব নোৱাৰে। সেইদৰে বিশ্বহাৰি

মুক্তির যোগে জীৱাত্মা আৰু পৰমাত্মাৰ সংযোগ ঘটিব নোৱাৰে। যি মানুহে মাটিৰ মুক্তিৰ প্ৰাপ্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰি পুজা পাতল অৰ্চনা কৰিব পাৰে, সেই মানুহে নিজৰ প্ৰাণৰ ভিতৰতেই “প্ৰাণহৰি”ৰ স্থিতি অনুভৱ কৰিবলৈ তাতকৈ সহজ কথা বুলি ক'ব পাৰি। সন্ত, বজ্জ, তনোওণৰ সংমিশ্ৰণত হোৱা মানুহে যদিও সাধ্বিক জীৱন যাপন কৰি যথার্থ আনন্দ লাভ কৰে, তথাপি বজ্জ আৰু তনোওণৰ হাত সাৰিব নোৱাৰে। ক্ৰিয়া-কাণ্ড-বহন, যোগ-যজ্ঞৰ বিপুল আয়োজন বিগ্ৰহাঙ্গিও চাক্ষু্য দেৱতাৰ ভাব আৰোপণ ইত্যাদি জাকজমকৰ মাজত এটা বাহ্যিক আনন্দ পায় বাবে এনেবিলাক আয়োজন। কিন্তু চাক্ষু্য দেৱতাই কোনো কালে অন্তৰ্ধানী নাৱায়ণৰ ঠাই ল'ব নোৱাৰে। ধৰ্ম মানুহৰ শাস প্ৰশাসৰ দৰে সহজ-সৰু বস্তু। তাক ভাটল কৰি তোলাৰ কোনো অৰ্থ হ'ব নোৱাৰে। সেই বুলি যি সকলে বিগ্ৰহাঙ্গিৰ পুজা-পাতল কৰি প্ৰকৃততে আনন্দ পায়, সেই কাম কোনো ধৰ্মবিশ্বাসীয়েই নিল্মা কৰিব নোৱাৰে। ধৰ্ম কাৰো মন্তৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰে; বৰং জাগতিক সকলো প্ৰকাৰৰ মতেই শেহন্তত ধৰ্মৰ স্বৰূপ ভেটিত তিখি থাকে। ধৰ্মবিহীন জীৱন, জীৱন-বিহীন দেহাটোৰ দৰে। যি নিজে ধৰ্মপ্ৰাপ্ত, আনৰ প্ৰাপ্তত ধৰ্মই কিদৰে থিতু হয়, সেই বিষয়ে নিজৰ মূৰ নমৰায়। সকলো ধৰ্মৰ সমালোচনা নকৰি, সমান জ্ঞান কৰাই মহাত্ম্যৰো নিৰ্দেশ। মহাপুৰুষ শঙ্কৰস্বৰূপেই সেইবাবে কৈছিল পৰধৰ্মক “নিলিবাৰো নাহি, বলিবাৰো নাহি।”

মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ এটা বিশেষত্ব মন কৰিবলগীয়া। এই বিষয়ে আন এঠাইত কোৱা কথা এথাৰকে ক'ব খোজো। “মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম আচৰণৰ বস্তু। ইয়াৰ লগত সমাজ, সংস্কৃতি, সমাজ্য, নীতি-নিয়মৰ এটি

মনোহৰ সম্বন্ধ আছে। এই সম্বন্ধই মানুহক আঁঠৈ জা আত্মীয় কৰে, আঁতৰাই নিদিয়; আৰু আন কোনো ধৰ্মবস্তৰ লগত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ বিৰোধ নাই। আজি পাঁচশ বছৰৰ পাছতো মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ ধৰ্মবানী এই যুগৰ গান্ধীবাদৰ মাজেদি অনুভৱ কৰিব পৰা গল। মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ “চাতে কৃষ্ণ কাম, মুখে বাৰ নাম”ৰ লগত এই যুগৰ কৰ্মবোধগী মহাত্মা গান্ধীৰ “সূত্ৰযজ্ঞ” আৰু “বধুপতি বাঘৰ বাজা বাম”ৰ ধ্বনি মিলি গৈছে। হৰিজন উদ্ধাৰক গান্ধীবাদৰ লগত ‘পতিতক নাভাৰিলে নাম কি কাৰণ’ বোলা মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ সাদৃশ্য। মহাত্মাৰ নিৰূপণৰ অসহযোগৰ লগত “যেহা কৰিবাক নাহিকে আৰাম”, “নিলিবাৰো নাহি, বলিবাৰো নাহি” বোলা মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ কি সূক্ষ্ম সম্বন্ধ। তন্ত্ৰিত সত্য কৰ্মলজ মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ লগত সেৱাৰ মাজেদি “চাকাই কামত” পোৱা গান্ধীবাদৰ কি অপূৰ্ব মিলন।” মুঠতে, মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম, আচৰণত, মহাত্মাৰ ধৰ্মাচৰণৰ লগত সলাব পৰা হৈ আছে।

মহাপুৰুষে নিজে কৈছিল যে “মোৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্ম পাঁচশ বছৰমানলৈ থাকিব পাৰে।” তেওঁৰ “বুকুৰ বাহ” মাথৰে কলে “যাবৎ চক্ৰ দিবাকৰ থাকে মানে থাকিব।” কথা দুয়োটা সঁচা। মহাপুৰুষৰ দিনত তেওঁৰ নিজ প্ৰিয় শিষ্যসকলক লগত লৈ বজা-প্ৰজা উভয় ঘৰৰ পৰা প্ৰাণ-পৰ্যন্ত বিপন্ন হোৱা অৱস্থাত প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ লগত অহিংস নীতিৰে সংগ্ৰাম দি জয়ী হৈ, নিজ জীৱনশাভেই ধৰ্মৰ “বাসগৃহ” সজোৱা স্থাপন কৰি, সংসজ বিহি, নাম-প্ৰসঙ্গৰ মাজেদি জাতি জজাতি আত্মজাতিৰ উদ্ধ সাধাচাৰী কৰি, তৰুতকুল সৃষ্টি কৰি, নব মাত্ৰেই নাৱায়ণ এই অটুট বিশাল ভেঙিলোকৰ স্বৰূপ ৰাখি, সকলো আত্মৰ সকলো লক্ষ্যৰ সোঁকৰ পৰা আঁতৰলৈ উলিয়াই, তেওঁৰ

শিৱৰ “বেদাৰ, কামৰূপ, অসবস্ত” ভকতসকলে, তেওঁৰ প্ৰধান প্ৰধান শিষ্যসকলে, প্ৰাণনাশৰ পৰ্বৰ মাজতো বিশ্বাসৰ বস্ত্ৰ বুদ্ধিৰলৈকে হেৰোৱা নাছিল। তেওঁলোকৰ মাজৰ পৰাই মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম প্ৰৱৰ্ত্তনলৈ মাত্ৰ, দাবোদৰ, গোপালদেৱ প্ৰমুখ্যে প্ৰধান প্ৰধান গুৰুসকল বিশেষকৈ উজনিৰ কালে আহি সত্যমি স্থাপন কৰোঁতে কি বাধা পাইছিল সেই কথা আজি স্মৰণচোৱা উচিত। অকল ধৰ্মকে দিলে সেয়ে নহয়। সাহিত্য, শিল্প, কলাৰ নতুন ৰূপ দি, নতুন অসমীয়া সমাজ গঢ়ি তুলি জাতিটোক কিদৰে সৰল, স্ব স্ব সঙ্গাচাৰী কৰি, কুসংস্কাৰ আৰু ব্যভিচাৰ ভৰ্ষিত সমাজখন চকুৰ আগতে নিকা, ধৰ্মপৰায়ণ, সংস্কৃতিৰ একনিষ্ঠ সেৱক কৰি তুলিলে, তাকো মন কৰিবলগীয়া কথা। এই চকুৰে চালে আজি পাঁচশ বছৰৰ সুৰত সেই প্ৰেৰণা সেই ধৰ্ম বিশ্বাস, সেই নীতি সঙ্গাচাৰ আজি আমাৰ মাজত চলি আছেনে? অথচ এই কথাও ঠিক মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ নৰ্ম্মখিনি চিৰন্তন সত্য হৈ তাৰ সত্যৰ্থ প্ৰকাশ এঠাইত নহয় এঠাইত হৈ থাকিবই। কাজেই এতিয়া পাঁচশ বছৰৰ পাছত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ আকৌ নতুন সংস্কাৰণ বুদ্ধত কৰিবৰ সময় হ'ল। সময়ো তাৰ নিমিত্তে অনুকূল হৈ ক্ৰমাৎ আগবাঢ়িছে।

সিদিনা আমাক মহাত্মাই যি আদৰ্শত আকৌ নতুন ভাৰত এখন গঢ়ি তুলিবলৈ প্ৰেৰণা দিলে, তাৰ সৰল দিলে, তাৰ বাবে মনৰ গতি কিয়াই আনিলে, নবনাগ-ৱৰ্ণক সমাজৰ ক্ষেত্ৰ স্থলত বহুৱাবলৈ নিৰ্দেশ দিলে, অশ্বপাত্ৰা মহাপাণ বুলি ধৰিলে, কৰ্মবুখী ধৰ্ম, ধৰ্মবুখী কৰ্মৰ বিধান কৰিলে, এই কাম অসবস্ত মহাপুৰুষৰ পাঁচশ বছৰৰ আগতেই উজু কৰি থৈ গ'ল। আজি নতুন এই দুজন মহাপুৰুষৰ কাৰ্য্যকৰণ আৰু প্ৰেৰণাই জুলাকৈ সত্যলৈ উজু কৰি নতুন সমাজ গঢ়ি তোলা

কামত আত্মনিশ্চয় আনি নিদিয়, তেন্তে মহাপুৰুষৰ ডিৰিপালন কেৱল আৰু প্ৰৱৰ্ত্তনৰ সুযোগ মাত্ৰ হ'ব। ইয়াতকৈ ডাঙৰ আৱশ্যকী কথা আন একো হ'ব নোৱাৰে।

এই কাৰণেই আজি এই তিথি মহোৎসৱ পালন পাঁচশ বছৰে চলি অহা কেৱল গতানুগতিক অভ্যাস হৈ পৰিলে কোনো লাভ নহ'ব। এটা কথা মন কৰিবলগীয়া। বিটো ধৰ্মই, আমাৰ অৱহেলাৰ মাজতো অসমীয়া জাতিৰ ধৰ্ম, কৰ্ম, সংস্কৃতি অনেক ঠাইভটক পুৰঠ ৰাখিছে, এতিয়া সেই ধৰ্মই আমাক নতুন যুগৰ নতুন বাণী প্ৰাণম্পৰ্ণী কৰি তুলিবলৈ এশ এক প্ৰকাৰে সহায় কৰিব পাৰে। কেৱল প্ৰজ্ঞাৰে আমি তাক কাৰ্য্য পাতি শুনিবলৈ চেষ্টা কৰিলেই হয়। ধৰ্ম ৰেখালিৰ বস্ত্ৰ হ'ব নোৱাৰে। সেইদৰে ই অন্ধবিশ্বাস আৰু কুসংস্কাৰৰ পাটনালো হ'ব নোৱাৰে। তাৰ ভুলিত পৰি পাত-বেস্তৰ লগত কুপনপুৰুষ শাৰীলৈ যোৱা নক'ব হ'ব নোৱাৰে।

এতিয়া দেশত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ বুলিলে প্ৰকৃততে কি বুজাব সেই কথা ভালদৰে চিন্তা কৰা উচিত। আৰ্য্য-অনাৰ্য্য সংমিশ্ৰিত, পৰ্বত-ভৈৰৱীক সাংস্কৃতিক আৰু আন যোগাযোগৰ মাজে বৰ্দ্ধিত, অসমীয়া জাতিৰ কিছুতি, সংস্কৃতি, ধৰ্মানুৰাগ আৰু কিমানকৈ আহল বহল তাৰে বাঢ়িব পাৰে তাৰ আদৰ্শ আৰু কাৰ্য্যপ্ৰণালী ভালদৰে স্মৰণৰ অৱস্থাত চিন্তা কৰি হাজত লোৱা উচিত হ'ব। অৰ্থে বৰ্ষে এনে এটা কাম সম্পন্ন হ'ব নোৱাৰে। কোৱা আছে কৈৱৰ্ত্তৰ নাথায়ক আঁতৈ একনৰ মান লৈ বৰগেটায় কীৰ্ত্তনবৰৰ একাধি দুৱাৰে লোৱাৰ লাগে। তেন্তে ভাবি চাওক, সেই কৈৱৰ্ত্ত নকলেই কেইন বছৰৰ পুণ্ডিত মানবৰ সোমোৱা টো আন্দোলন কৰিব লগা হৈছিল। যদি কোৱা মাত্ৰ, তেওঁলোকেই ক্ৰমাৎ সমাজৰ নিমুতলৈ আহি

স্বৰ্ণ, তেন্তে সেই অৱস্থাৰ কাৰণে সমস্ত
সমাজেই দেখা নহবনে ? গতিকে কব লাগিব, আমাৰ
বিলকলে মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্ম মুখত মানি আহিছে, কাৰ্য্যত
সেইদৰে মানিবলৈ এৰি দিলে । এতিয়া আৰু এইবিলাক
কথাৰ আলোচনা বিলোচনা কৰিবৰ সময় উকলিল ।
এতিয়া জাতক জাত্যন্তৰ কৰি, সদাচাৰীক সংসজ দি,
ধৰ্ম্মাচৰণৰ সকলোকে সমান সুবিধা আৰু প্ৰেৰণা দি,
সেতুন ধৰ্ম্ম-সমাজ, কৰ্ম্মক্ষেত্ৰ, গঢ়ি তুলি সমাজত সকলোৰে
সমান অধিকাৰ লাভৰ পথ সুগম কৰি দিয়াৰ সময় হল ।
কেৱল নামে শুচি কৰে বুলিলেই যথেষ্ট নহয় । নামৰ
শুচি বন্ধা কৰিব পৰা আসন-ভূষণ, পবিত্ৰ দেহা, মন,
আত্মপ্ৰত্যয় আদি ধৰ্ম্মৰ আনুসঙ্গিক বিভূতি বিলাকৰো
অধিকাৰী হব লাগিব । তেনেধৰন সৰ্বপ্ৰকাৰৰ নিকা
সমাজ গঢ়ি তুলিবলৈ আকৌ বৰ্ত্তমান যুগক সুজা বিধৰ
কিমান নৱবিধানৰ ভৰত, আঁঠে, ধৰ্ম্মবিশ্বাসী গৃহী,
উদাসীন লোকৰ সমবেত চেষ্টাৰ প্ৰয়োজন হব সেই কথা
দকৈ ভাবি চোৱা দৰকাৰ ।

দেশত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ যে এটা নতুন প্ৰেৰণা
আহিছে, ইয়াত অলপো সন্দেহ নাই । কিন্তু এই
প্ৰেৰণাৰ জোখাৰে আমাৰ প্ৰস্তুতি হবলৈ এতিয়াও বাকী ।
ভগ্নপৰি মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ প্ৰচাৰ সৰ্ব্বক্ষেত্ৰে এতিয়াও স্পষ্ট
ধাৰণা হৈছে বুলি কব নোৱাৰি । নানা সুনিৰ নানা
বতৰ মাজত সি সোণোৰনোৰ অৱস্থাত । সংৰক্ষণশীল
এদল লোকৰ মনত এই প্ৰচাৰ কাৰ্য্য আছুতীয়া ভাবত
হোৱা উচিত । ইফালে উদাৰনৈতিক দলৰো আলোচনৰ
ভাষাৰো এচলীয়া হৈ যোৱা যেন অনুমান হয় । যিটো
বিশ্বাসৰ বলত এমুঠি ভকতে হাজাৰ বাধা-বিধিনীৰ
মাজত মহাপুৰুষৰ অন্তৰ্গত প্ৰাণৰ পৰা স্বীকাৰ কৰি,
গোটেই অলপ দেশ জুৰি অলপ কালৰ ভিতৰতে বিভক্ত
মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ নিৰ্ম্মল সোঁত বোৱাই দিলে, তেনে

বিশ্বাসী এদল লোক গঢ়ি উঠিব লাগিব । অন্তৰৰ পৰা
সেই বিশ্বাসৰ প্ৰেৰণা নাহিলে, কেৱল বাহিৰৰ আলোচনে
তাক সাধিব নোৱাৰিব ।

এই যুগক সুজাটক মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ প্ৰচাৰ আৰু
প্ৰসাৰৰ বাবে এটা সূচিস্থিত আঁচনি সমগ্ৰ দেশবাসীয়ে
লোৱা উচিত হব । মোৰ বোধেৰে এতিয়া এই কাম
চাৰিভাগে বিভক্ত হোৱা উচিত । প্ৰথম, মধুপুৰ, বৰপেটা
বৰদোৱা, কমলাবাৰী এই চাৰি থানত মহাপুৰুষ সকলৰ
নিজ জীৱনশাত ধৰ্ম্ম আৰু কৰ্ম্মক্ষেত্ৰ আছিল । সেই
চাৰি পত্ৰৰ পৱিত্ৰ থানত মহাপুৰুষ সকলে যি প্ৰণালীৰে
আৰু যি আদৰ্শত ধৰ্ম্ম-আচৰণ কৰিছিল তাৰ পুনৰ
প্ৰবৰ্ত্তন হব লাগিব । আৰু এই চাৰি থানৰ নামঘৰ
ভকতৰ হাটী আৰু সংশ্লিষ্ট সকলো অনুস্থানৰ পুনৰ
সংস্কাৰ হোৱাৰ সময় হল । সুখৰ বিষয় বৰদোৱাৰ
দুই নামঘৰ একোটি হৈ বৰদোৱাৰ প্ৰভাৱ বঢ়াবৰ আয়োজন
হৈছে । গুৰিখোৱোতা সকল দেশৰ অগ্ৰণী । এই কাম
হৈ উঠিব যে তাত অলপো সন্দেহ নাই । বৰপেটা সত্ৰ
কীৰ্ত্তনঘৰো সম্পূৰ্ণ হৈ উঠিবলৈ ধৰিব কৰিলে ভাল
হব । মধুপুৰত গুৰুগৃহ হৈ উঠাত যি অন্তৰায় দেখা
দিছিল, আশা কৰা যায় অহা ৰাসোৎসৱৰ সময়ত সি
দূৰ হব । কমলাবাৰীতো মহাপুৰুষ সাধৱদেৱৰ প্ৰভাৱ
সম্পূৰ্ণ প্ৰৱৰ্ত্তিত হব যে সন্দেহ নাই । এই চাৰি থানত
চকুত লগা, প্ৰাণজুৰ হোৱা বিধৰ নামঘৰ ভকতৰ হাটী
হৈ উঠা কামত দেশবাসীয়ে চিন্তা কৰি কাম হাতত
লবৰ সময় হৈছে । দ্বিতীয়তে, প্ৰচাৰ কামত এদল
নিষ্ঠাবান প্ৰচাৰক এই চাৰি থানৰ পৰা নিকাৰী বুজাই
ভৈৱাৰ কৰি ললেহে বৰ্খাৰ্থতে কাম হব । গুৰুৱে
শিষ্যভোৱা কাম বৰ চান মহৰ । কিন্তু শিষ্যকো
“গুৰুসন” কৰি তোলাটোহে বাহি কথা । পৰণ-ভুজ
দি আঁচাৰ বিচাৰ অনাচাৰ-ব্যক্তিজন অধি কথা বিলাকে

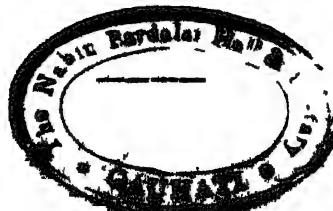
যদি নিত্য-নৈমিত্তিক আচৰণৰ মাজেদি শোমন কৰি লব নোৱাৰি, তেন্তে নামত শৰণ-ভজন লোৱাৰ স্থায়ী গুণ পোৱা টান। এই কামত ইকালে বৰ্তমান যুগত খাপ খুৱাই কাম কৰিব পৰা এদল একনিষ্ঠ সেৱক ওলাব লাগিব তেহে কাম হব। তৃতীয়তে, শত্ৰু সাহিত্যৰ চৰ্চা কৰা এদল শিক্ষিত ধৰ্মপ্ৰাণ লোকৰ অতি আৱশ্যক হৈ পৰিছে। স্তম্ভ বিষয় দেশৰ কেবাজনো কৃতী সন্তানে এই বিষয়ে গবেষণামূলক প্ৰৱন্ধাদি আৰু পুস্তক লিখি বিশ্ব-বিদ্যালয়ৰ পৰা ডক্টৰ উপাধী পৰ্য্যন্ত পাই দেশৰ গৌৰৱ বঢ়াইছে। এতিয়া এওঁলোকৰ দৰে শিক্ষিত সমাজৰ পৰা এই গবেষণাৰ কাম হাতত লৈ ধাৰাবাহিক ৰূপে মহাপুরুষীয়া ধৰ্মৰ তত্ত্ব বাহিৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত। চতুৰ্থতে, শত্ৰু কলাৰ বিশেষ এটা অনুষ্ঠান বৰপেটা সত্ৰৰ সংশ্ৰৱত হলে এই কলাৰ নিজৰ বিশেষত্ব বক্ষা কৰি কাম কৰিব পৰা হব।

শিলঙত যিটো অনুষ্ঠান হৈছে সেই অনুষ্ঠানৰ জৰীয়তে পৰ্বত-ভৈয়ামৰ মাজত মহাপুরুষীয়া ধৰ্মৰ আদৰ্শত সংস্কৃতি আৰু ধৰ্মাচৰণৰ পৰিত্ৰতাৰ মাজেদি অসমীয়া জাতিৰ এটি নতুন সমাজ গঢ়ি উঠিব বুলি বিশ্বাস হয়। বঙ্গদেশৰ ৬/৪মকুঞ্চ মিশ্যনৰ সমাজসেৱা কাম যিদৰে জগতবৰেণ্য হৈ উঠিছে, অসমতো সদৌ অসম শত্ৰুদেৱ মিশ্যন এটি গঢ়ি উঠিবৰ কাৰণৰ চলিছে বুলি বিশ্বাস হৈছে। মহাপুরুষৰ কৃপাত অসমীয়া জাতিয়ে দাঁতি-কাষৰীয়া পৰ্বতীয়া ভাই-ভনীসকলকো সামৰি লব পৰা যি এটি ধৰ্মবিশ্বাস আৰু আচৰণ পদ্ধতি দি তাক অসমীয়া সংস্কৃতিৰ মাজেদি গঠীৱিত কৰি থৈ গল, তাৰ

পুনৰ অভিনৱ হব যে এই বিশ্বাস অটল হৈ আছে- এতিয়া লাগে নিষ্ঠা, কৰ্তব্যবোধ, ধৰ্মপ্ৰাণ, আশ্ৰয় দেশবাসীৰ অন্তৰত। যোৱা মহাপুরুষৰ ভিখি মহোৎসৱৰ দিনা নগাঁৱত শ্ৰীমন্ত শত্ৰু মিশ্যনৰ চেষ্টাত দাতা হনু-মান বক্স কানৈৰ বদান্যতাত এটি অন্ধ-বিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠা হৈ গল। এই মিশ্যনৰ চকু-চিকিৎসাত কিমান ৰোগী উপকৃত হৈছে সেই কথা সকলোৱে জানি উঠিছে। এইদৰে আশাশুভীয়া ভাৱে কেইজন সেৱকে এই কামৰ লাগি থকা বাবে আজি অন্ধ-চিকিৎসালয় আৰু বিদ্যালয় স্থাপন সম্ভৱপৰ হৈ উঠিছে। বিজনে অসমীয়া জাতিক আধ্যাত্মিক চকু দান দি গল, তেৰাৰ পৱিত্ৰ নাকৰ স্থাপিত শ্ৰীমন্ত শত্ৰু মিশ্যনৰ দ্বাৰা পথালি চকুৰো ৰে চিকিৎসা হৈছে, অন্ধৰো যে এতিয়া পঢ়া-শুনা কৰিব পাৰিব, এইটো সাৰ্থকনামা কথা হৈছে।

বৃন্দাবনত যি এটি বৈষ্ণৱ বিশ্ববিদ্যালয় স্থাপন হৈছে তাত মহাপুরুষৰ নামত এটি বিভাগৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ কটন কলেজৰ ভূতপূৰ্ব অধ্যাপক আৰু ডাইৰেক্টৰ প্ৰফাণ্ড এচ-চ-ৰায় ডাঙৰীয়াই আশ্ৰয় চেষ্টা কৰিছে। এই কথাও শুভশংকী।

শেহত ইয়াকৈ ক'ব খোজো যে মহাপুরুষৰ ভিখি মহোৎসৱ পালনৰ সাৰ্থকতা হব সেই দিন যি দিন আদি দৈনন্দিন আচৰণৰ মাজেদি মহাপুরুষীয়া ধৰ্মৰ দীক্ষা সদাচাৰ, সংসজ, সজ আলোচনাৰ মাজেদি এখন শিক্ষণ সমাজ গঢ়ি তুলিবলৈ লক্ষ্য হব। জয়তু শ্ৰীমন্ত শত্ৰু জগদগুৰু।

সাম্যবাদী ত্ৰিমন্ত্ৰ শঙ্কৰ

ঐক্য কান্ত হাজৰিকা

অসম ভাস্কৰ তুমি,
আন্ধাৰ অসম তুমি
উজ্জ্বলালা তব প্ৰতিভাবে,
অসত্য বিনাশি সদা,
গভ্য কবিলা পূজা,
ঈশগুণ—গালা হৰিষেবে ।
মনুষ্য জন্ম নই,
বিষয়ী সংসাৰী হই—
কি সাধনা কৰিলাহে তুমি,
অসম কবিলা ধন্য,
বিলায় বৈষ্ণৱ ধৰ্ম,
পূণ্যময় কৰি জন্মতুমি ।
সাম্যবাদ প্ৰচাৰিলা,
নামধৰ্ম আচৰিলা,
মহন্ত কবিলা যৱনক,
শব্দ ভঙ্গন সেৱা
(দিলা) গাৰো গোবিন্দক,
(আক) আঁঠে নিৰি নাৰায়ণক ।
নগা, ভোট, মুছলিম,
নাভাৰিলা কোনো ভিন,
দীক্ষা দিলা 'ভগৱন্ত সাব',
উচ্চ নীচ ভেদজ্ঞান,

নাশি শত ব্যৱধান
সমজ্ঞান কবিলা প্ৰচাৰ ।
ভাষা কৃষ্টি সাহিত্যৰ
অসমীয়া সমাজৰ,
ৰূপ দিব কবিলা ৰূপনা,
বেদ শাস্ত্ৰ মঠি তুমি
দশম কীৰ্তন পঢ়ি,
সোধ তুমি কবিলা ৰচনা ।
'যত জীৱ তত শিৱ'
কিনো মন্ত্ৰ গালা দেৱ
প্ৰকাশিলা তুমি যে মহান,
সমাজ সংস্কাৰ কৰি
হৰি নামৰ পাল তৰি,
শেষে হল বৈকুণ্ঠ প্ৰমাণ ।
সাম্যবাদী সংস্কাৰক,—
শিল্পীকলা বিশাৰদ,
তুমি দেৱ সৰ্বগুণাকৰ,
মহাপুৰুষীয়া বৈষ্ণৱ
'কৃষ্ণ প্ৰতীক শঙ্কৰ'
অৱতাৰ অসমৰ—
লোৱা সেৱা অসমৰ
খাংকেবানে চক্ৰ দিহাকৰ ।

মানৱ সমাজলৈ দুজনাত গুৰু অৱদান

শ্ৰীহৰকান্ত দাস

মানুহ জাতি সমাজ প্ৰিয়। শান্তিপ্ৰিয় মানৱ-স্বপ্নাৰ্থ আৰু স্বপ্ন অৰ্থচ সময়ৰ লগত খাপখোৱা প্ৰগতিশীল সমাজত শান্তিৰে থাকিবলৈ আৰু সুকলমে জীৱন-যাত্ৰা নিৰ্বাহ কৰিবলৈ সদায় বিচাৰে। মানুহৰ দৃষ্টি, জ্ঞান-গৰিমা, বিদ্যা-বুদ্ধি আদি যিদৰে সদাই উৰ্দ্ধমুখী উন্নতিকামী মানুহ জাতিয়ে তেওঁৰ সমাজখনকো তেনেদৰে উন্নতশীল কৰিবলৈ সদাই ইচ্ছা কৰে আৰু তাৰ বাবে যত্নবান হয়। ই মানুহৰ স্বাভাৱিক ধৰ্ম। কাৰণ প্ৰগতিবাদী মানুহ জাতিয়ে জানে যে স্বপ্নাৰ্থ আৰু স্বপ্ন অৰ্থচ প্ৰগতিশীল সমাজেই হৈছে মানুহ জাতিৰ ধৰনী স্বৰূপ। গতিকে লোকসমূহৰ হিতকাৰী তথা জগতৰ হিতকাৰী মহাপুৰুষ সকলে তেনেখন সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈকেই যুগে যুগে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰি যথাসৰ্বস্ব ত্যাগ কৰিও জীৱন অতিবাহিত কৰিছিল আৰু আত্ম-বলিদান পৰ্য্যন্ত দিছিল। এই বিষয়ে পৃথিৱীৰ বুৰঞ্জীত আৰু শাস্ত্ৰাদি গ্ৰন্থ সমূহত ভুবি ভুবি প্ৰমাণ পোৱা যায়।

বীজপুটাই ধৰ্মৰ জৰীয়েতে এখন স্বপ্ন সমাজ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিবলৈ গৈ আত্মত্যাগীৰ হাতত শূলবিদ্ধ হৈ প্ৰাণাহতি দিছিল; হজৰৎ মহম্মদে তেনে এখন উদাৰ সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ গৈ দুৰ্দ্ধান্ত লোকৰ হাতত লাটিঘাট হৈ পলাই কুৰিষ লগাত পৰিছিল; ভগৱান ক্ৰীষ্ণই ধৰ্মৰাজ্য এখন পুনৰ সংস্থাপন কৰিবলৈ গৈ জৰাসন্ধ, বিষ্ণুপাল আদিৰ হাতত নানান দুৰ্ব্যোগ ভুগিষ লগাত পৰিছিল; ভগৱান বুদ্ধদেৱে ৰাজপুত্ৰহৈও ৰজাবৰীয়া উদ্ধৱ, ভৱিষ্যতৰ সকলো স্বপ্ন-সম্পদ আশা আৰু

যৌৱনৰ সকলো আনন্দ উপভোগ হেলাৰঙে পৰিত্যাগ কৰি তিক্কুৰ ভেণ লৈ নানান লাটিঘাট ভুগিও উদাৰ নীতিত এখন স্বপ্ন সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল, যুগ অৱতৰ মহামানৱ মহাত্মা গান্ধীয়ে সকলো ধৰ্ম-জাতি আৰু বৰ্ণৰ বাসস্থান পুণ্য-ভূমি ভাৰতত বৰ্ত্তমান যুগৰ উপযোগী এখন প্ৰশস্ত সমাজ উদাৰ নীতিত আৰু বহল ভেটিত প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ গৈ নঙঠা ককিৰ ভেণ লৈ পুৰুষাৰ্থ কৰি থাকোতে আত্মত্যাগীৰ বশুৰ গুলিত প্ৰাণত্যাগ কৰি লগাত পৰিছিল। এনেদৰে দেখা যায় যে সৃষ্টি পাতনিৰে পৰা জগতৰ হিতকাৰী আৰু মানৱ জাতিৰ প্ৰকৃত বন্ধু মহাপুৰুষ সকলে জগতৰ আৰু মানৱ জাতিৰ হিতাৰ্থে স্বপ্ন আৰু কল্যাণকামী শান্তিপ্ৰিয় সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ প্ৰাণাহতি পৰ্য্যন্ত দিছিল।

সমাজ বুলিলে সামূহিক আৰু গাইঙটীয়া জীৱন-যাত্ৰা নিৰ্বাহৰ বিষয়ত নিত্য আৱশ্যকীয় আহাৰ-বিহাৰ, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, পিন্ধন-উৰণ, চলন-কুৰণ, সাজ-সৰঞ্জাম, কাঁচ-কাছ, বিয়া-বাৰ, শিক্ষা-দীক্ষা, মাত-কথা আদি নানান বিষয়ত উদ্বেহতীয়া ৰুদ্ধ বীতি-নিয়ম আদি পালন কৰি চলা লোক সমূহৰ সমষ্টিক বুজায়। সমাজৰ তথা লোক সমূহৰ স্ব-শক্তি, স্বপ্ন-দুৰ্গ, উন্নতি-অৱনতি, শান্তি-অশান্তি আদি নিৰ্ভৰ কৰে সেই সমাজৰ বীতি-নিয়ম ৰুদ্ধ আদিৰ ওপৰত আৰু সেইবোৰ যথাবীতি স্বপ্নাৰ্থৰ ভাবে পালনৰ ওপৰত যি সমাজৰ সৰ্বসাধাৰণ লোকে সমাজৰ বীতি-নিয়ম আদি ঠিক মতে পালন কৰে সেই সমাজ আৰু লোক সমূহ উন্নতি অৱশ্যতীয়া। আনহাতে বীতি আছে

সাম্যবাদী শ্রীমন্ত শঙ্কৰ

শ্রীকান্ত কান্ত হাজৰিকা

অসম ভাৱৰ তুমি,
আন্ধাৰ অসম তুমি
উজ্জ্বলা তব প্ৰতিভাবে,
অসত্য বিনাশি সত্য,
সত্যৰ কবিলা পূজা,
ঈশগুণ—গালা হৰিষেবে।
মনুষ্য জনম লই,
বিষয়ী সংসাৰী হই—
কি সাধনা কবিলাহে তুমি,
অসম কবিলা ধন্য,
বিলায় বৈষ্ণৱ ধৰ্ম,
পুণ্যময় কবি জন্মভূমি।
সাম্যবাদ প্ৰচাৰিলা,
নামধৰ্ম আচৰিলা,
মহন্ত কবিলা যবনক,
শৰণ ভজন সেৱা
(দিল) গাৰো গোবিন্দক,
(আৰু) আঁঠৈ মিৰি নাৰায়ণক।
নগা, ভোট, মুছলিম,
নাজাবিলা কোনো ভিন,
দীক্ষা দিলা 'ভগৱন্ত সাৰ',
উচ্চ নীচ ভেদজ্ঞান,

নাশি শত ব্যৱধান
সমজ্ঞান কবিলা প্ৰচাৰ।
ভাষা কৃষ্টি সাহিত্যৰ
অসমীয়া সমাজৰ,
ৰূপ দিব কবিলা কল্পনা,
বেদ শাস্ত্ৰ মঠি তুমি
দশম কীৰ্তন গঢ়ি,
সৌধ তুমি কবিলা বচনা।
'যত জীৱ তত শিৱ'
কিনো মন্ত্ৰ গালা দেৱ
প্ৰকাশিলা তুমি যে মহান,
সমাজ সংস্কাৰ কৰি
হৰি নামৰ পাল তৰি,
শেষে হলো বৈকুণ্ঠ প্ৰমাণ।
সাম্যবাদী সংস্কাৰক,—
শিল্পীকলা বিশাৰদ,
তুমি দেৱ সৰ্বগুণাকৰ,
মহাপুৰুষীয়া বৈষ্ণৱ
'কৃষ্ণৰ প্ৰতীক শঙ্কৰ'
অৱতাৰ অসমৰ—
লোৱা সেৱা অধমৰ
থাকেহানে চক্ৰ দিবাকৰ।

মানৱ সমাজলৈ হুজুৰা গুৰুৰ অৱদান

শ্ৰীহৰকান্ত দাস

মানুহ জাতি সমাজ প্ৰিয়। শান্তিপ্ৰিয় মানৱ-স্বৰ্ণাখল আৰু স্বৰ্ণ অখচ সময়ৰ লগত খাপখোৱা প্ৰগতি-শীল সমাজত শান্তিৰে থাকিবলৈ আৰু সুকলমে জীৱন-যাত্ৰা নিৰ্বাহ কৰিবলৈ সদায় বিচাৰে। মানুহৰ দৃষ্টি, জ্ঞান-গৰিমা, বিদ্যা-বুদ্ধি আদি যিদৰে সদাই উৰ্দ্ধমুখী উন্নতিকামী মানুহ জাতিয়ে তেওঁৰ সমাজখনকো তেনে-দৰে উন্নতশীল কৰিবলৈ সদাই ইচ্ছা কৰে আৰু তাৰ বাবে যত্নবান হয়। ই মানুহৰ স্বাভাৱিক ধৰ্ম। কৰণ প্ৰগতিবাদী মানুহ জাতিয়ে জানে যে স্বৰ্ণাখল আৰু স্বৰ্ণ অখচ প্ৰগতিশীল সমাজেই হৈছে মানুহ জাতিৰ ধৰনী স্বৰূপ। গতিকে লোকসমূহৰ হিতকাৰী তথা জগতৰ হিতকাৰী মহাপুৰুষ সকলে তেনেখন সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈকেই যুগে যুগে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰি যথাসৰ্বস্ব ত্যাগ কৰিও জীৱন অতিবাহিত কৰিছিল আৰু আত্ম-বলিদান পৰ্যন্ত দিছিল। এই বিষয়ে পৃথিৱীৰ বুৰঞ্জীত আৰু শাস্ত্ৰাদি গ্ৰন্থ সমূহত ভুবি ভুবি প্ৰমাণ পোৱা যায়।

বীজবৃষ্টই ধৰ্মৰ জৰীয়েতে এখন স্বৰ্ণ সমাজ প্ৰৱৰ্ত্তণ কৰিবলৈ গৈ আততায়ীৰ হাতত খুলবিদ্ধ হৈ প্ৰাণাহতি দিছিল; হস্তবৎ মহম্মদে তেনে এখন উদাৰ সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ গৈ দুৰ্দ্ধান্ত লোকৰ হাতত লাটিঘাটি হৈ পলাই কুৰি লগাত পৰিছিল; ভগৱান ক্ৰীষ্ণই ধৰ্মৰাজ্য এখন পুনৰ সংস্থাপন কৰিবলৈ গৈ জবাসক্ত, বিশ্বপাল আদিৰ হাতত সন্ধান দুৰ্যোগ ভুগিব লগাত পৰিছিল; ভগৱান বুদ্ধদেৱে বালপুত্ৰহেও বজাধৰীয়া উজ্জ্বল, ভৱিষ্যতৰ সকলো স্বৰ্ণ-সম্পদৰ আশা আৰু

যৌৱনৰ সকলো আনন্দ উপভোগ হেলাবঙে পৰিত্যাগ কৰি ভিক্ষুকৰ ভেশ লৈ নানান লাটিঘাটি ভুগিও উদাৰ-নীতিত এখন স্বৰ্ণ সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল; যুগ অৱত্থে মহামানৱ মহাত্মা গান্ধীয়ে সকলো ধৰ্ম-জাতি আৰু বৰ্ণৰ বাসস্থান পুণ্য-ভূমি ভাৰতত বৰ্ত্তমান যুগৰ উপযোগী এখন প্ৰশস্ত সমাজ উদাৰ নীতিত আৰু বহল ভেটিত প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ গৈ নঙঠা ফকিৰৰ ভেশ লৈ পুৰুষাৰ্থ কৰি থাকোতে আততায়ীৰ বন্দুকৰ গুলিত প্ৰাণত্যাগ কৰিব লগাত পৰিছিল। এনেদৰে দেখা যায় যে স্ৰষ্টা পাতনিৰে পৰা জগতৰ হিতকাৰী আৰু মানৱ জাতিৰ প্ৰকৃত বন্ধু মহাপুৰুষ সকলে জগতৰ আৰু মানৱ জাতিৰ হিতাৰ্থে স্বৰ্ণ আৰু কল্যাণকামী শান্তিপ্ৰিয় সমাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ প্ৰাণাহতি পৰ্যন্ত দিছিল।

সমাজ বুলিলে সামূহিক আৰু গাইওটায়ী জীৱন-যাত্ৰা নিৰ্বাহৰ বিষয়ত নিত্য আৱশ্যকীয় আহাৰ-বিহাৰ, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, পিন্ধন-উৰণ, চলন-কুৰণ, গাজ-সৰঙাম, কাঁম-কাছ, বিয়া-বাৰু, শিকা-দীক্ষা, মাত-কথা আদি নানান বিষয়ত উত্তৰহতীয়া বান্ধ বীতি নিয়ম আদি পালন কৰি চলা লোক সমূহৰ সমষ্টিক বুজায়। সমাজৰ তথা লোক সমূহৰ বল-শক্তি, স্বৰ্ণ-দুৰ্ণ, উন্নতি-অৱনতি, শান্তি-অশান্তি আদি নিৰ্ভৰ কৰে সেই সমাজৰ বীতি-নিয়ম বান্ধ আদিৰ ওপৰত আৰু সেইবোৰ বৰাবীতি স্বৰ্ণাখল তাৰে পালনৰ ওপৰত। যি সমাজৰ সৰ্বসাধাৰণ লোকে সমাজৰ বীতি-নিয়ম আদি ঠিক মতে পালন কৰে সেই সমাজৰ আৰু লোক সমূহৰ উন্নতি অৱশ্যস্তাৱী। আনহাতে বীতি আছে

নীতি নাই, আচাৰ আছে বিচাৰ নাই' হ'বলৈ হ'লে সমাজৰ বান্ধ নিশ্চকতীয়া হৈ বিশৃঙ্খলতাৰ সৃষ্টি কৰে আৰু তাৰ দ্বাৰা সমাজ তথা লোকসমূহ ডিঙিৰ পৰা জৰীৰ বান্ধ ছিঙি সোলকি পৰা মণিৰ দৰে ছিনু-ভিনু হৈ সকলো বিষয়তে অধোগতিৰ সন্মুখীন হ'বলগাত পৰে। গতিকে সমাজৰ আৰু লোক সমূহৰ হিতাৰ্থে এহাতে যি দৰে সমাজৰ বান্ধ ৰীতি-নিয়ম আদি দেশ-কাল-পাত্ৰৰ উপযোগী, স্বস্থ, স্বশৃঙ্খল, উদাৰ, নিৰপেক্ষ আৰু প্ৰগতিশীল হোৱা দৰ্কাৰ আনহাতে তেনেদৰে সেইবোৰক সমাজৰ প্ৰত্যেক লোকেই যথাৰীতি পালন কৰাৰ আৰু কোনোবাই ইচ্ছাপূৰ্বক ও জ্ঞানবশতঃ তাৰ উলঙ্ঘণ বা ক্ৰটি কৰিলে তাৰ যথোপযুক্ত প্ৰতিকাৰ নিৰপেক্ষ ভাবে ততালিকে কৰাৰ নিত্যস্ত দৰ্কাৰ।

দেশ-কাল-পাত্ৰ ভেদে সমাজ বিশেষৰ কিছুমান বান্ধ ৰীতি-নিয়ম আদিৰ কিছু তাৰতম্য থাকে আৰু ধৰ্ম্মকাণ্ডো সম্পূৰ্ণ স্বাভাৱিক। শীত প্ৰধান ইংলণ্ডৰ খৃষ্টান সমাজত জনসাধাৰণে শীত নিবাৰণৰ অৰ্থে মদ-মাংসাদি গৰম আহাৰ ভোজন কৰা তেওঁলোকৰ পক্ষে অহিতকাৰী নহৈ মজলজ্বনকো হ'ব পাৰে আৰু সেই একেটা অৰ্থতে তেওঁলোকে গীৰ্জাতলৈ উপাসনাৰ বাবে যাওঁতে গৰম কোট-পেণ্ট, জোতা-মোজা আদি পিন্ধি ফিট্কাট হৈ যোৱা দৰ্কাৰ বিধায় তেওঁলোক তেনেদৰে যায়। আনহাতে গ্ৰীষ্ম প্ৰধান ভাৰতত ক্ষম-মাংসাদি গৰম আহাৰে জনসাধাৰণৰ বিশেষ অপকাৰ কৰে; আকৌ এই গৰমৰ বাবেই ভাৰতবাসীয়ে মঠ-মণিৰ, নামঘৰ, মহজিদ আদিলৈ উপাসনা কৰিবলৈ যাওঁতে কেৱল চুৰিয়া চাদৰ লৈ গ'লেই যথেষ্ট; তাতকৈ বেচি গৰম জৰ্গী সাজ পিন্ধি গ'লে গৰমত ছট্কাটাই অশান্তি ভুগিব লগাত পৰে; তেতিয়া উপাসনাৰ প্ৰতি একাগ্ৰতা থাকিব নোৱাৰে। এনেদৰে আন আন

বহুতো বিষয়ত দেশ কাল আৰু পাত্ৰৰ ওপৰত সমাজৰ ৰীতি-নিয়ম বান্ধ আদি নিৰ্ভৰ কৰে।

আগৰ দিনত পৃথিৱীৰ সকলো ঠাইৰ সকলো সমাজেই প্ৰধানতঃ ধৰ্ম্মৰ ভেটিত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু প্ৰৱৰ্ত্তিত হৈছিল। তেতিয়াৰ দিনত আনকি ৰজা ও ৰজা-ঘৰীয়া বিষয়া সকলেও ধৰ্ম্ম-নীতি আৰু ধৰ্ম্ম-গুণ সকলৰ নিৰ্দেশ দিহা পৰামৰ্শ আদি মানি প্ৰজা শাসন কৰিছিল আৰু ৰাজকাৰ্য্য চলাইছিল। কিন্তু আজিৰ যুগত পৃথিৱীৰ প্ৰায় সকলো দেশতে নানান মতাবলম্বী ৰাজ-নৈতিক দলবোৰৰ উদ্ভৱ হোৱাত সিহঁতৰ অৱিয়া-অবি খাম-খিয়াল আদিৰ প্ৰভাৱত পৃথিৱীৰ প্ৰায় সকলো সমাজতে প্ৰায় সকলো বিষয়তে সংস্কাৰ আৰু প্ৰগতিৰ নামত কম বা বেচি পৰিমাণে সমাজৰ বান্ধ সোলোক-গোলোক হোৱাত নানা প্ৰকাৰৰ বিশৃঙ্খলতাই মূৰ দাঙি উঠিছে। তেনে লোলা-সোলা জনিত বিশৃঙ্খলতা ভাৰতীয় সমাজত আৰু বিশেষকৈ ভাৰতীয় হিন্দু সমাজত বিশেষ প্ৰৱল ভাবে দেখা দিছে। আমাৰ এই সমাজত আজি কিছুদিনৰ পৰা ধোৱা-বোৱা আহাৰ-বিহাৰৰ কোনো বিচাৰ নাই, পোছাক-পৰিচ্ছদৰ কোনো জাতীয়তা বান্ধ বা নিদৰ্শন নাই, চলন-ফুৰণ খেল-ধেমালিত নিজৰ জাতীয় ঐতিহ্যৰ বিশেষ কোনো সত্তা দেখা নেযায়, ল'ৰা-ছোৱালীৰ শিক্ষা-দীক্ষাৰ বিষয়ত ভবিষ্যতৰ কোনো সুস্থ নীতিৰ প্ৰতি লক্ষ্য নাই, ডেকা-গাভৰুৰ ভিতৰত বিয়া-বাৰু সম্পৰ্কে কোনো বান্ধ নাই। এনেদৰে দেখা যায় যে সমাজৰ যিটো কালনৈকেই দৃষ্টি কৰা যায় সেই কালতেই কেৱল বিশৃঙ্খলতা, অনিৰ্দ্ধিষ্টতা, অসহিষ্ণুতা, অনিয়মানুৱৰ্ত্তিতা, অনৈতিকতা আৰু অস্থিৰতাই প্ৰৱল ভাবে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। তেনে-স্থলত আমাৰ সমাজ কোন কাললৈ ধাৰিত হৈছে তাক বুজা নেযায়; কিন্তু এইটো ঠিক যে যদি দেশৰ গৌৰৱপূৰ্ণ

নীতি নাই, আচাৰ আছে বিচাৰ নাই' হ'বলৈ হ'লে সমাজৰ বান্ধ নিশ্চকতীয়া হৈ বিশৃংখলতাৰ সৃষ্টি কৰে আৰু তাৰ দ্বাৰা সমাজ তথা লোকসমূহ ডিঙিৰ পৰা জৰীৰ বান্ধ ছিঙি সোলকি পৰা মণিৰ দৰে ভিনু-ভিনু হৈ সকলো বিষয়তে অধোগতিৰ সন্মুখীন হ'বলগাত পৰে। গতিকে সমাজৰ আৰু নোক সমূহৰ হিতাৰ্থে এহাতে যি দৰে সমাজৰ বান্ধ ৰীতি-নিয়ম আদি দেশ-কাল-পাত্ৰৰ উপযোগী, স্বস্থ, স্বশৃংখল, উদাৰ, নিৰপেক্ষ আৰু প্ৰগতিশীল হোৱা দৰ্কাৰ আনহাতে তেনেদৰে সেইবোৰক সমাজৰ প্ৰত্যেক লোকেই যথাৰীতি পালন কৰাৰ আৰু কোনোবাই ইচ্ছাপূৰ্বক ও জ্ঞানবশতঃ তাৰ উলঙ্ঘণ বা ক্ৰাণ্টি কৰিলে তাৰ যথোপযুক্ত প্ৰতিকাৰ নিৰপেক্ষ ভাবে ততালিকে কৰাৰ নিত্য দৰ্কাৰ।

দেশ-কাল-পাত্ৰ ভেদে সমাজ বিশেষৰ কিছুমান বান্ধ ৰীতি-নিয়ম আদিৰ কিছু তাৰতম্য থাকে আৰু ধৰ্ম্মাচাৰ্য্যে সম্পূৰ্ণ স্বাভাৱিক। শীত প্ৰধান ইংলণ্ডৰ খৃষ্টান সমাজত জনসাধাৰণে শীত নিৰাধৰণ অৰ্থে মদ-মাংসাদি গৰম আহাৰ ভোজন কৰা তেওঁলোকৰ পক্ষে অস্বাস্থ্যকৰী নহৈ মজলজনেক। হ'ব পাৰে আৰু সেই একেটা অৰ্থতে তেওঁলোকে গীৰ্জালৈ উপাসনাৰ বাবে যাওঁতে গৰম কোট-পেণ্ট, জোতা-মোজা আদি পিন্ধি কিফাট হৈ যোৱা দৰ্কাৰ বিষয় তেওঁলোক তেনেদৰে যায়। আনহাতে গ্ৰীষ্ম প্ৰধান ভাৰতত মদ-মাংসাদি গৰম আহাৰে জনসাধাৰণৰ বিশেষ অপকাৰ কৰে; আকৌ এই গৰমৰ বাবেই ভাৰতবাসীয়ে মঠ-মন্দিৰ, নামঘৰ, মহজিদ আদিলৈ উপাসনা কৰিবলৈ যাওঁতে কেৱল চুবুৰী চান্দৰ লৈ গ'লেই যথেষ্ট; তাতকৈ বেচি গৰম জমা সাজ পিন্ধি গ'লে গৰমত ছুইফটাই জ্বলাই ভুগিব লগাত পৰে; তেতিয়া উপাসনাৰ প্ৰতি একাগ্ৰতা থাকিব নোৱাৰে। এনেদৰে আন আন

বহুতো বিষয়ত দেশ কাল আৰু পাত্ৰৰ ওপৰত সমাজৰ ৰীতি-নিয়ম বান্ধ আদি নিৰ্ভৰ কৰে।

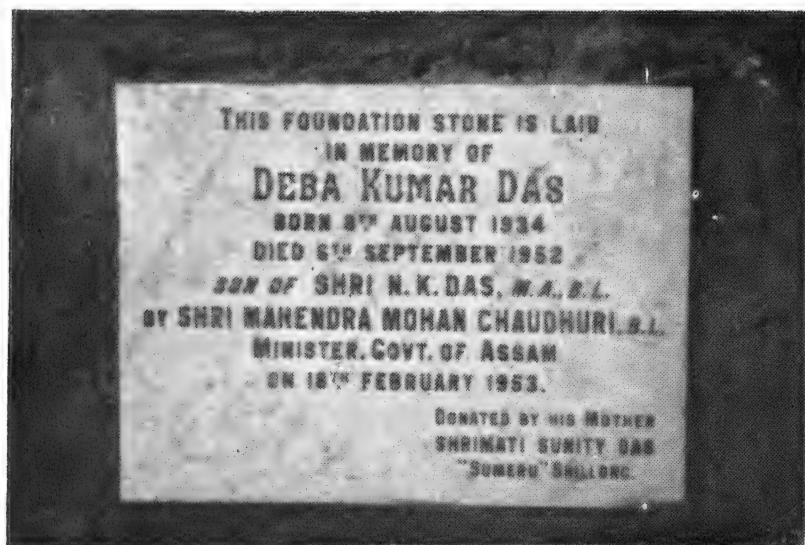
আগৰ দিনত পৃথিবীৰ সকলো ঠাইৰ সকলো সমাজেই প্ৰধানতঃ ধৰ্ম্মৰ ভেটিত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু প্ৰৱৰ্তিত হৈছিল। তেতিয়াৰ দিনত আনকি ৰজা ও ৰজা-মৰীয়া বিষয়া সকলেও ধৰ্ম্ম-নীতি আৰু ধৰ্ম্ম-গুণ সকলৰ নিৰ্দেশ দিহা পৰামৰ্শ আদি মানি প্ৰজা শাসন কৰিছিল আৰু ৰাজকাৰ্য্য চলাইছিল। কিন্তু আজিৰ যুগত পৃথিবীৰ প্ৰায় সকলো দেশতে নানান মতাবলম্বী ৰাজ-নৈতিক দলবোৰৰ উদ্ভৱ হোৱাত সিৰোৰৰ অৰিয়া-অনি খাম-খিয়ালি আদিৰ প্ৰভাৱত পৃথিবীৰ প্ৰায় সকলো সমাজতে প্ৰায় সকলো বিষয়তে সংস্কাৰ আৰু প্ৰগতিৰ নামত কম বা বেচি পৰিমাণে সমাজৰ বান্ধ সোলোক-চোলোক হোৱাত নানা প্ৰকাৰৰ বিশৃংখলতাই মূৰ দাঙি উঠিছে। তেনে লোলা-সোলা জনিত বিশৃংখলতা ভাৰতীয় সমাজত আৰু বিশেষকৈ ভাৰতীয় হিন্দু সমাজত বিশেষ প্ৰৱল ভাবে দেখা দিছে। আমাৰ এই সমাজত আজি কিছদিনৰ পৰা খোৱা-বোৱা আহাৰ-বিহাৰৰ কোনো বিচাৰ নাই, পোছাক-পৰিচ্ছদৰ কোনো জাতীয়তা বান্ধ বা নিদৰ্শন নাই, চলন-ফুৰণ খেল-ধেমালিত নিজৰ জাতীয় ঐতিহ্যৰ বিশেষ কোনো সত্তা দেখা নেযায়, ল'ৰা-ছোৱালীৰ শিক্কা-সীকাৰ বিষয়ত তবিষয়ত কোনো স্বস্থ নীতিৰ প্ৰতি লক্ষ্য নাই, ডেকা-গাভৰুৰ ভিতৰত বিয়া-বাৰু সম্পৰ্কে কোনো বান্ধ নাই। এনেদৰে দেখা যায় যে সমাজৰ যিটো ফাললৈকেই দৃষ্টি কৰা যায় সেই ফালতেই কেৱল বিশৃংখলতা, অনিৰ্দিষ্টতা, অসহিষ্ণুতা, অনিয়মানুৱৰ্তিতা, অনৈতিকতা আৰু অস্থিৰতাই প্ৰৱল ভাবে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। তেনেদৰে স্বলত আমাৰ সমাজ কোন ফাললৈ ধাবিত হৈছে তাক বুজা নেযায়; কিন্তু এইটো ঠিক যে যদি দেশৰ গৌৰৱপূৰ্ণ

দেবকুমার স্মৃতি-ভরন

শ্রীমতী সুনীতি দাস
(দেবকুমার স্মৃতি-ভরন দাত্রী)

আদ্যৰ শিলাৰ শিলালিপি

শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টিৰেস্তাৰ চুৱাৰ মুকলি উৎসৱ উপলক্ষে সজা
তোৰণ । আঁতৰত দেৱকুমাৰ স্মৃতি-ভৱন ।

ঐতিহ্যৰ ভেটিত ভৱ সি স্তম্ভ আৰু স্তম্ভখল ভাবে
সমাজখনক, তথা ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰখনক সমৰোপযোগী কৰি
গঢ় দিয়া নহয় তেন্তে অলপ দিনৰ ভিতৰতে ভাৰতৰ
কৌটিলীয়া উজ্জ্বল ঐতিহ্যপূৰ্ণ সমাজ ৰাষ্ট্ৰ পাহৰণি
অটল গৰ্ভত লীন যাব। তেনে অৱস্থাত নিজৰ
সামাজিক ঐতিহ্য কি আছিল সেই বিষয়ে গভীৰ ভাবে
ভাবিব উপযুক্ত সময় আহি পৰিছে।

আমাৰ দেশ স্বাধীন হোৱাৰ পিছৰে পৰা নানান
বৰ্ণ আৰু ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোক পূৰ্ণ দেশখন আৰু দেশৰ
বৃহত্তৰ সমাজখন কি পদ্ধতিত কেনেদৰে চলা উচিত
সেই বিষয়ে দেশৰ চিন্তাশীল লোক ৰাষ্ট্ৰেই গাইঙটীয়া
আৰু সমূহীয়া ভাবে নানান জল্পনা-কল্পনা কৰি
আছে, বাক-বিতণ্ডা কৰি আছে আৰু দিশাপৰামৰ্শাদি
আগবাচাই আছে। ইয়াৰ ভিতৰতে ৰাইটকৈ দেশৰ
ৰাজনৈতিক দল কংগ্ৰেছী, কমিউনিষ্ট, চোছিয়েলিষ্ট,
প্ৰজা-চছিয়েলিষ্ট, জনসংঘ, ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘ,
বামৰাজ্য পৰিষদ, হিন্দু মহাসভা আদিয়ে নিজৰ নিজৰ
দলৰ স্বাৰ্থ আৰু অভিকচি মতে সমাজ ব্যৱস্থাৰ মত
আৰু দিশ আগবাঢ়াইছে। সিহঁতৰ বিষয়ে বিতংকৈ
কোনো আলোচনা নকৰি দেশ-কাল আৰু পাত্ৰৰ পিনৰ
পৰা আৰু দেশৰ ঐতিহ্যৰ কালৰ পৰা বিচাৰ কৰি চাই
এইটো চোৰতে কব পাৰি যে এই স্বাৰ্থাণ্বেষী দল
সমূহৰ কোনোটোৱে সমাজ ব্যৱস্থাই আমাৰ জনসাধাৰণৰ
পক্ষে সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰ্ভুল বা ধাপধোৱা নহয়। গতিকে
সমৰোপযোগী স্তম্ভ আৰু কল্যাণকাৰী সমাজ গঢ়িবলৈ
হ'লেই দেশ-কাল-পাত্ৰৰ জগতে নিজৰ ঐতিহ্যৰ বিচাৰ
কৰা নিত্যমৰ্কাৰ।

এইবিধিতে এইটোও বনকবিবলগীয়া যে বৰ্তমান
সুপৰ্ণ কৰিও পৃথিৱীৰ সমাজবোৰত জ্ঞাননৈতিক প্ৰভাৱ
পৰিছে। পৃথিৱীৰ প্ৰায় সকলো

দেশৰ সকলো সমাজেই কম বা বেচি পৰিমাণে আজি
ধৰ্মৰ ভেটিত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু প্ৰৱৰ্তিত হৈ আছে। তাৰ
প্ৰধান কাৰণ—ধৰ্মই আধ্যাত্মিকতা আৰু নৈতিকতাৰ
বাহন স্বৰূপে সমাজ ৰাষ্ট্ৰখনৰ মূল জৰী তথা ধৰ্ম
স্বৰূপ। গতিকে সেই ধৰ্ম তথা ধৰ্মমত ও ধৰ্ম
নীতি-নিয়ম আদি যিমানেই প্ৰশস্ত, উদাৰ, স্তম্ভ আৰু
সৰ্বসাধাৰণ লোকৰ হিতকাৰী ও সহজে পালনীয় হয়
সি যিমানেই সমাজ ৰাষ্ট্ৰখনত আৰু স্তম্ভ সমাজ প্ৰৱৰ্তনত
শক্তিশালী আৰু কাৰ্য্যকৰী হয়। তেনে অৱস্থাত
বিবোৰ সামাজিক প্ৰথা বা আচাৰ আদিয়ে সমাজ
যুগে ধৰাদি খুলি খুলি ৰাই দুৰ্বল কৰে সিহঁতৰ বাহিৰে
উলিয়াই যি কোনো প্ৰকাৰে নিখুঁল কৰা নিজ
প্ৰয়োজন আৰু যি বোৰ নীতি-প্ৰথা আদি সমাজ
হিতকাৰী সিহঁতৰ বিস্তাৰিত প্ৰচলন অতীব আৱশ্যক।

ওপৰত যি কোৱা হৈছে তাৰ পৰা এইটো বুজা
যায় যে যি কোনো ৰাষ্ট্ৰ, ৰাজ্য বা সমাজত ধৰ্ম
অপৰিহাৰ্য্য অঙ্গ। আজিৰ যুগত যিহেতু আমাৰ
ৰাষ্ট্ৰত নানা ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোক আছে সেই হেতু ৰাষ্ট্ৰ
সংবিধান এনে হোৱা উচিত যাতে প্ৰত্যেক নাগৰিক
নিজৰ অভিকচি মতে ধৰ্ম পালন কৰিব পাৰে।
কিন্তু তাত এইটোও চাব লাগিব যাতে ধৰ্ম-নিৰপেক্ষ
নামত ধৰ্মক বৰ্জন কৰা নহয় আৰু যাতে এক ধৰ্ম
ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোকে নিজৰ ধৰ্ম পালন কৰাত আন ধৰ্ম
লম্বী লোকৰ অন্তৰত কোনো প্ৰকাৰে আঘাত দিব
নহয়। আন ভাষাত ক'বলৈ গ'লে—একেধৰন সমাজ
বা ৰাষ্ট্ৰত বসবাস কৰা বিভিন্ন ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোক সকল
ধৰ্মৰ ৰীতি-নীতি-নিয়মাদি এনে ধৰণে উচিত
সিহঁতৰ সকলো ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোকৰ বাবেই হিতকাৰী
কল্যাণসাধক আৰু মহত্বপূৰ্ণ গ্ৰহণীয় ও পালনীয়
পাৰে। ইয়াৰেও প্ৰকাশ কৰা পাৰি হিন্দুৰ মত-মত
নামক-সমাজিক, সামাজিক বা সামাজিক কৰা, সমাজ
মত-মত প্ৰকাৰ বা সামাজিক কৰা

খৃষ্টানৰ গীৰ্জা। ঘৰত ঈশ্বৰৰ নামগুণ গাই প্ৰাৰ্থনা বা উপাসনা কৰা একে বস্তু; কেৱল ভাষাহে বেলেগ। আকৌ সকলো ধৰ্মৰ বিবোৰ নীতিমূলক ভাগ সেইবোৰ একে; গতিকে সেইবোৰ সকলোৰে পালনীয় ও গ্ৰহণীয়। যেনেকৈ—সত্য পালন, সত্য আচৰণ, অহিংসা, দয়া, প্ৰেম, সহিষ্ণুতা, সমদৰ্শিতা, ত্যাগ আদি সজ ও উদাৰ গুণযুক্ত নীতিবোৰ সকলো ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোকৰ পক্ষেই এহাতে যি দৰে পালনীয় আনহাতে ভেদেদৰে নিবোৰক সকলোৱে গ্ৰহণ কৰি মানি চলা উচিত। ইয়াৰ উপৰিও প্ৰত্যেক লোকেই আন সকলোকে আশ্বৰ্য্য জ্ঞান কৰি সবাবো প্ৰতি সমদৰ্শী হোৱা, সকলোৰে স্বাধীন সত্তা মানি চলা, জাতিভেদ, অশুশ্যতা, হিংসা-ঘেৰ আদি বৰ্জন কৰা, মানৱতা নিবাবণ কৰা আৰু আনৰ ধৰ্ম্ম-সমাজ ৰীতি-নীতি আদিক বিণ বা হিংসা নকৰি সহ-অৱস্থান আৰু সহিষ্ণুতাৰ ভেটিত নিবোৰক শান্তিপূৰ্ণ ভাবে চলি থাকিব দিয়া।

স্বষ্টি পাতনিৰে পৰা আমাৰ এই ভূ-ভাৰতত যি সকল মহাপুৰুষ আৱিৰ্ভাৱ হৈ সূহ সমাজ প্ৰৱৰ্ত্তনৰ ব্যৱস্থা কৰি গৈছে সি সকলৰ ভিতৰত আমাৰ এই ভূ-স্বৰ্গ অসম ভূমিত আজি পাঁচ শ বছৰৰ আগতে খ্ৰীশ্চৰ মাধৱ দুজনা গুৰুই আৱিৰ্ভূত হৈ যিখন সমাজ প্ৰতিষ্ঠা আৰু প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিছিল সেইখন সমাজ যে অতি উদাৰ, প্ৰশস্ত, সূহ, প্ৰগতিশীল আৰু সকলো সময়ৰ সকলো লোকৰ বাবে সমানে উপযোগী, তাত তিলমানো সন্দেহ নাই। আন কথাত কবলৈ গ'লে এইটো ভাটি কব পাৰি যে দুজনা গুৰুৰ প্ৰতিষ্ঠিত সমাজখনৰ দৰে নিখুঁত, প্ৰশস্ত, উদাৰ আৰু পবিত্ৰ সমাজ আন ক'তো কোনো মহাপুৰুষে প্ৰৱৰ্ত্তন কৰা নাই। গতিকে এই সমাজ সম্পৰ্কে অলপ বছৰলৈ আলোচনা কৰি চোৱা যাওক—

দুজনা গুৰুৰ সমাজ সম্পৰ্কত এইটো চোৱতে কৈ থোৱা ভাল যে খ্ৰীমন্ত শঙ্কৰৰ প্ৰৱৰ্ত্তিত ও প্ৰতিষ্ঠিত এক ঈশ্বৰবাদী গুৰু সৎ এক শৰণ নামধৰ্ম্ম তথা মহা-পুৰুষীয়া বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্ম অতি উদাৰ, নিখুঁত, পবিত্ৰ আৰু জাতিবৰ্ণ অৱস্থা নিৰ্বিশেষে সকলো দেশৰ সকলো লোকৰ বাবে সকলো সময়তে সহজে পালনীয়। এই ধৰ্ম্ম মতে মানুহ মাত্ৰকে পৰম পুৰুষ পৰমেশ্বৰৰ অংশ বিশেষ বুলি ঠাৱ কৰি সকলোৰে স্বাধীন সত্তা আৰু সমতা স্বীকাৰ কৰা হৈছে। গতিকে জাতিগত বৰ্ণগত কিংবা জন্মগত উচ্চতা-নীচতা শূশ্য-অশূশ্য আদি ভেদভাব এই সমাজত নাই।

মানুহৰ আধ্যাত্মিক, নৈতিক, দৈৱিক, আধিক আদি উন্নতিৰ বাবে আৰু স্বৰ্গ-শান্তি-আনন্দ আদিৰ উপভোগৰ বাবে সাহিত্য-সংস্কৃতি, শিল্প-কলা, নাট-ভাওনা আদি বিবোৰ স্নকুমাৰ আৰু নলিত কলাৰ নিত্য প্ৰয়োজন সেই সকলোবোৰকে দুজনা গুৰুৰ সমাজত, উদাৰ ভেটিত প্ৰতিষ্ঠা কৰা দেখা যায়।

যি কোনো সমাজতে কি জন্মগত কি কৰ্ম্মগত জাতিভেদ প্ৰথা, সমাজৰ বৰবোৰ ও কলঙ্কস্বৰূপ। এই প্ৰথাই এহাতে যেনেকৈ দেখুৱায় যে জাতিভেদ থকা সমাজৰ লোক প্ৰকৃত ঈশ্বৰ জ্ঞান তথা ব্ৰহ্মজ্ঞান ও আশ্বতত্ত্ব সহজে অজ্ঞানী, আনহাতে এই প্ৰথাই সমাজত অনাস্থা আৰু বিপৃথলতাৰ সৃষ্টি কৰি সমাজখনক ভেদেই নিশ্চকতীয়া আৰু পতনোন্মুখী কৰে। এই বিপ্লৱগ্ৰা প্ৰথাই ভাৰতীয় সমাজক ক্ৰমে দুৰ্বল কৰি দেশখনক ছাবৰাৰ কৰে। সেই দেখিয়েই খ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে ভেৰাৰ প্ৰতিষ্ঠিত সমাজৰ পৰা জাতিভেদ ৰূপ মহাপাপক সমুখে নিৰ্মূল কৰিছিল আৰু গাভো, জোট, মৰন আদি সকলো জাতিৰ লোককে গুৰুনুমাৰে বৰ্ম্ম সমাজত উচ্চ আদান পৰ্য্যন্ত বিহিৰ। ভেৰাৰ বৰ্ম্ম

সিটো চণ্ডালক গৰিষ্ঠ মানি ।
যাব জীহবাগ্ৰে থাকে হৰি বাণী ॥—কীৰ্ত্তন
কুকুৰ ধাৱ হেন ঘোচ্ছ গণে ।
সিও শুদ্ধ হোৱে হৰি কীৰ্ত্তনে॥—কীৰ্ত্তন
চণ্ডালো হৰি নাম লোৱে বাত্ৰ ।
কৰিবে উচিত যজ্ঞৰ পাত্ৰ ॥—কীৰ্ত্তন
নাহি ভকতিত জাতি অজাতি বিচাৰ ।
কৃষ্ণৰ ভকতি সমস্তৰে অধিকাৰ ॥—বত্ৰাৱলী
গাবো ভোট যৱনে হৰিনাম নয় ।
হেনয় হৰিনাম দুৰ্জনে নিলয় ॥

জানিলো ব্ৰাহ্মণ জন্ম হইবেক নলাগে তাৰ
যিটো কৃষ্ণ কথাত বসিক ।
যৈতে তৈতে হউক জন্ম সি সি জন সৰ্ব্বোত্তম
যাৰ শ্ৰদ্ধা হৰি ভকতিত ॥

× × ×

জাতি কুলাচাৰ ধৰ্ম্ম কোন কাৰ্য্য সাধিবেক
জ্ঞান কোন কাৰ্য্যত শকত ।
অজ্ঞানী অজাতি পাণী কৃষ্ণক ভজোক বাত্ৰ
তাবো হৈবে পৰম মহত ॥

× × ×

কিৰাত কছাৰী খাচি গাড়ো নিৰি
যৱন কছ গোৱাল ।
অসৰ বুলুক খোবা যে তুৰুক
কুৰাচ ঘোচ্ছ চণ্ডাল ॥
আনো পাণী নব কৃষ্ণ সেৱক
সজত পৱিত্ৰ হয় ।
ভকতি • নভিয়া সংসাৰ ভবিয়া
বৈকুণ্ঠে অৰ্থে চলৱ ॥—শ্ৰীমতাপিকত

২য় স্তৱ

ইত্যৰ্থে হৰিধাৰ জ্ঞান হৰিকীৰ্ত্তন কৰা কৃষ্ণক

ভজা কথাক বহল অৰ্থত অৰ্থাৎ ঈশ্বৰৰ নাম-গুণ কীৰ্ত্তন
কৰা, ঈশ্বৰক মানা আৰু আশ্ৰয়ত্ব বা ব্ৰহ্মজ্ঞান লাভি
সবাকো। অৰ্থাৎ সকলো জীৱকে আশ্ৰয় জ্ঞান কৰি
সমান চকুৰে চোৱাক বুজাইছে । তাৰ প্ৰমাণ স্বৰূপে
আৰি পাওঁ,—

কুকুৰ চণ্ডাল গৰ্দ্ভতৰো আত্মবাম ।

জানিয়া সবাকো পৰি কৰিবা প্ৰণাম ॥—কীৰ্ত্তন

আকৌ বিজন লোক সকলোৰে প্ৰতি সমদৰ্শী তেওঁৰ
কোনো প্ৰকাৰৰ ভেদবুদ্ধি থাকিব নোৱাৰে । সকলোৰে
সমদৰ্শী উদাৰ জ্ঞানী লোক সকলেই সমাজৰ আৰু
মানুহ জাতিৰ ধাম স্বৰূপ । তেনে লোকৰ মানস্ত
জাতি অজাতিৰ কোনো ভেদ বিচাৰ নাই । তেনেজন
লোককে প্ৰকৃত পণ্ডিত বা তত্ত্বদৰ্শী পণ্ডিত বোলা
হয় । যথা,—

ব্ৰাহ্মণৰ চণ্ডালৰ নিবিচাৰি কুল ।

দাসত চোৱত যেন দৃষ্টি সমতুল ॥

নীচত সাধুত যাৰ ভৈল এক জ্ঞান ।

তাঁহাকেসে পণ্ডিত বোলায় সৰ্ব্বজন ॥—কীৰ্ত্তন

ইয়াকেই আৰি গীতাত পাওঁ,—

সৰ্বভূতস্বামানং সৰ্বভূতানি চাশ্বনি ।

ঈক্ষতে যোগ-যুজ্যান্না সৰ্বজ্ঞ সমদৰ্শিনঃ ॥—গীতা ৬।২৯

—যোগীয়ে সকলো ভুততে বা প্ৰাণীতে আত্মাক দেখে
আৰু নিজৰ আত্মাতেই সকলো ভূতক বা প্ৰাণীক দেখে
তেওঁ সকলোৰে প্ৰতি সমদৰ্শী ।

অন্য সমাজৰ আন এটি প্ৰধান নীতি হৈছে—
অহিংসা । সকলোতে পৰমেশ্বৰৰ সত্তা মানি
সকলোকে আশ্ৰয় জ্ঞান কৰি হিংসা ঘেৰ বৰ্জন কৰিব
গুৰুজনে কৈছে,—

আত্মাৰূপে ঈশ্বৰৰ পৰ বৰীৰত ।

সৰ্বদা অহিংস তাক সুত্তৰে মনত ॥

পবক কবর ঘেহ বুধা দেহ লাগি ।

নবকন্ত পবে গিটো পবৰ অভাগী ॥—নিমিনৰ
সিদ্ধ

ঈশ্বৰ আত্মাকৰণে সকলো জীৱতে আছে ? তেনে
জ্ঞানত আনক হিংসা কৰা মানে আত্মাকৰণী ঈশ্বৰক
হিংসা কৰা হয় । তাকে আমি পাওঁ,—

ঈশ্বৰক হিংসা কৰে পৰ শৰীৰত

পৰম অৱশ্যে গিটো ঘোৰ নবকন্ত ॥ বজ্জাকৰ ভাঃ
শুধৰ নিচিনাকৈ অন্যান্য প্ৰাণী হিংসাও মহাপাপ
ফানো কাৰণতে নিৰীহ প্ৰাণীৰ প্ৰতি হিংসা বৃত্তি
ক্ষয়ন কথা উচিত নহয় ; তেনে কৰিলে পাপত
বি নবক যত্না ভুগিব লাগিব । তাকে আমি পাওঁ,—

বিটো মঙ্গলতি অতি একোৱে নুবুজে । *

বাৰ্য পদ্ম-পক্ষী মাৰি সৰুটুৱে ভুজ্ঞে ॥

মহা বোৰৱত পবে নাহিকে নিভাব ।

বক পদ্মগণে বেচি মাংস খাই গাব ॥ ভাগৱত

৬ষ্ঠ অং

আকৌ পোক পৰমা আদিক গাঁতৰ ভিতৰত
বাব কৰাও মহাপাপ । সেই সম্পৰ্কে পোৱা যায়,—

প্ৰাণীক নিবোধে বিটো গাঁত গল্পবত ।

ভাকো বয়দুতে পোতে বয়ৰ পুৰত ॥ ভাগৱত

৬ষ্ঠ অং

দেৱ-দেৱীৰ উদ্দেশ্যেও পদ্মঘৰ কৰা বা বলি দিয়া
পাপ । তাতে আকৌ নিজৰ পোহা পদ্ম-পক্ষীক
দিয়া বা কাটি খোৱা ভাতোতকৈ বেচি পাপ । এই
ৱে আমি পাওঁ,—

ঘৰপোহা পদ্ম বিটো কৰে বলিদান ।

পবৰ অজানী বিটো কাৰ্য্যকৰণ ।

বি কাৰ্য্যে কাটিলে মাৰি আকৌ মাৰি আৰ্য ।

চিৰকাল ভয়ে নবকন্ত কৰে খাং ॥

পাছে পৰকালে জাক লেহি পদ্মপাই ।

কাটি কাটি শৰীৰৰ মাংস ছিটি ধায় ॥

মহা দুৰ্বেষ মুচ্ছা যায় শ্ৰুতিজ্ঞান হৰে ।

চিৰকাল পাতকী যত্না ভুজি যবে ॥ ভাগৱত

৬ষ্ঠ অং

আকৌ বি পোহনীয়া পদ্ম-পক্ষীয়ে নিৰ্ভয় হৈ
গৃহস্থৰ ওচৰত থাকে আৰু গৃহস্থৰ হাততে আহাৰাদি
খায় তেনে পদ্ম-পক্ষীক হত্যা কৰা অকল নিদাৰ্জনতাই
নহয় ই অমানুষীক নিৰ্ভুবতা ও মহাপাপচৰণ । এই
বিষয়ে মহাপুৰুষে কৈছে,—

মাতিলে আপুনি খায় হাততে আহাৰ ।

তাক বিটো জনে বধে শুনা গতি তাৰ ॥

অজ্ঞ-শত্ৰু ধৰি পদ্ম থাকে বাট চাই ।

বেতিকৰণে গিটো নৰ পৰলোকে যায় ॥

কাটিছিতি বেচি মোচৰয় কতো ঘাৰ ।

ডোখোবা ডুখবি কবি মাংসখাই গাব ॥

—নিমিনৰ সিদ্ধ—

বি ভাঁহ মহ মাৰি জৌক আদিয়ে মানুহ আদি
জীৱৰ তেজ পী প্ৰাণ ধাৰণ কৰে মহাপুৰুষৰ মতে
তেনে মহ মাৰি আদিকো বধ কৰা মহাপাপ ;—

ভাঁস বশ মাৰি জৌক পোক পৰম্ভাব ।

ঈশ্বৰে নিম্নলি বৃত্তি কৰিবে আহাৰ ॥

পীৰন্তে গাৱৰ তেজ তাক বিটো বাবে ।

পবে গিটো নৰ অছৰুণ অছকাৰে ॥

ভাঁসে মৰ্শে মৰ্শে তৈতে খাই ডাক বেচি ।

নাহি নিম্না আতি আৰ্জ্বাৱে পাৰে পেৰি ॥

কৈচুক শিশুৰা বেন মতে বেচি ধায় ।

ভুজ্ঞে মহা বাতনা চেতন তাৰ নাই ॥ ভাগৱত

৬ষ্ঠ অং

এবেদৰে প্ৰাণীহিংসৰ বিকৰে কৰা পুৰুষৰ পুৰুষীক

অন্য প্ৰাণ পোহা যায় ॥

এই বিনিমিতে বনত পৰে এদিনাখন অসম প্ৰাণী
স্বৰ্গীয় জ্ঞানদাভিৰাম বৰুৱাসেৱে এজন চাহাবৰ লগত
খহি কৰ্মপাতি থাকোঁতে এটা নহে তেখেতৰ গাত পৰি
তেজ পীলে; তেখেতে ভেতিয়া মহতোক নেৰাৰি নাহেঁকৈ
খহি দিলে। ডাকে দেখি চাহাবজন আচৰিত আৰু
অবাক হ'ল।

প্ৰাণীহিংসাৰ পৰিৱৰ্ত্তে প্ৰাণীক উপকাৰ কৰিবলৈহে
মহাপুৰুষে উপদেশ দি গৈছে। যথা,—

কৰিবা ভূতক দয়া সৰুৰূপ চিত।

হইবা শান্ত চিত্ত সৰ্বজনন্ত বৎসল ॥

—ভক্তি প্ৰণীপ—

মহাপুৰুষৰ মতে মানুহৰ পুণ্য কামৰ ভিতৰত
প্ৰাণীৰ প্ৰতি উপকাৰ কৰাটো এটা মহৎ পুণ্যৰ নিদ-
ৰ্শন। এই সম্পৰ্কে পোৱা যায়,—

অগস্ত্য পুণ্য মানে জানা নিট কৰি।

প্ৰাণী উপকাৰৰ অলপকো নুহি গৰি ॥

হেন জানি প্ৰাণীক অভয় দিয়া দান।

বোলা হবি হবি পাইবা বৈকুণ্ঠত স্থান ॥

—হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাঃ

প্ৰাণীক অভয় দান দিয়া আৰু প্ৰাণীক উপকাৰ
কৰা হৈ মহা পুণ্যৰ কাম সেই সম্পৰ্কে আমি আৱ-
শ্যক,—

প্ৰাণী ভয় ভীত ভৈয়ে কৰিবৈ যকণ ॥

নিৰ্বেৰত যন্ত্ৰণ এই ব্যৱহাৰ।

পৰৱৰ্ত্তী বাৰে জীৱ প্ৰিয় সন্তানসকল ॥

আজ্ঞা কৰিলে পৰে পৰে কৰিবা

এইক কৰিলেহে পুণ্য কৰিলেহে

সংসাৰৰ শাপ আদিৰ পৰা মুক্তি পাবলৈ হ'লে
প্ৰতি হিংসায়েৰ বৰ্জন কৰি সিহঁতৰ উপকাৰ সাধন
কৰা আন সকলোকে বিচুন্ন জ্ঞান কৰা উচিত।—

যত দেখা ভুত প্ৰাণী নহে বিচু হেন জানি

হিংসা এৰি কৰা উপকাৰ।

বিচু কৰ মনত ধৰা প্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰা

নিন্তৰিবা ভেবেসে সংসাৰ ॥—ভাগৱত শ্লোক

সত্যচৰণ আৰু সত্যপালন যি কোনো ভুৱ সত্যজ্ঞ
ৰাৰে প্ৰধান মন। এই সম্পৰ্কে মহাপুৰুষৰ দেখনীত
পোৱা যায়,—

সত্যে নহৈ উৰ্দ্ধক অসত্যে অধোগতি।

হেন জানি সত্যক বাৰিবে কৰা নতি ॥

—হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাঃ

আকৌ বিনোকে বেনাদি শাস্ত পঢ়ি পৰম পণ্ডিত
হয় আৰু নানান ধৰ্ম-কাৰ্য্যাদি কৰে তেনে লোকেও
যদি সত্যক বৰ্জন কৰে তেন্তে তেওঁৰ সমস্ত জ্ঞান আৰু
ধৰ্ম-কাৰ্য্যাদি বিকল হয়।—

বিটো গুৰুৰ নট ভৈল অকীৰ্ত্তাব।

লোকৰ বৰ্জন হোৱে জীৱন বিভাৰ ॥

নাহি নাহি আন ধৰ্ম জানা সত্যমিনে।

× × ×

অগ্নিহোত্ৰ কৰে বিটো পঢ়ে চাৰিবেৰ।

যত মহা দাম আদি কৰে অবিচাৰ ॥

সকলো নিষকল বাৰ লজিল যতন।

হেন জানি সত্য প্ৰকৃ কৰিলে যকণ ॥

—হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাঃ

যদিবৰ্ত্তন বৰ্জন বৰ্জ্যপুৰুষীয় একককৰ বৈকল
ধৰ্ম-কাৰ্য্যাদি আৰু এটা মন কীৰ্ত্তি। যি সকলে
জানোদিত হ'ল তেনে বিচাৰ কৰা যায় বিচাৰ
কৰা কৰিলেহে ॥ এই কৰিলেহে
কৰিলেহে ॥

কবে সলা নাবীসজ আবে মদ্যপান ।

ইশত্ব নাহি জানা শাস্ত্রৰ বিধান ॥

—নিবিনৰ সিদ্ধ—

মিছা সাক্ষী দিয়া মহাপাপ ; কাৰাবাদি আদান
প্রদানতো মিছা কোৱা মহাপাপ । এই বিষয়ে পোৱা
যায়,—

সাক্ষী হৈয়া সভাত অসত্য বোলে বাণী ।

ক্ৰম বিক্ৰমতো মিছা মাতে বিটো প্রাণী ॥

শতেক যোজন উপবক নেই ধৰি ।

শিলাত পেলাৱে দুতে হেঠ হুও কৰি ॥

—ভাগৱত ৬ষ্ঠ—

শ্রীশত্ৰুৰ মাধৱৰ প্ৰতিষ্ঠিত সমাজৰ আন এটা শ্ৰেষ্ঠ
আৰু সৰ্বমুগোপযোগী প্রধান নীতি হৈছে—সমতা
আৰু সহিষ্ণুতাৰ বলত আনৰ ধৰ্ম আৰু সমাজক হিংসা-
যেষ বা ঘৃণা নকৰি মৰমৰ চকুৰে চাব লাগে । যথা,—

পবৰ ধৰ্মক নিহিংসিবা কদাচিত ।

কৰিবা ভূতক দায়া সৰুৰূপ চিত ॥

—ভক্তি প্ৰদীপ—

আকৌ,—

নকৰিবা নিশা আন পন্থী সমস্তক ।

কোঁৱৰ ফলৰ অৰ্থে তেজিবা কৰ্মক ॥

—বন্ধাকৰ ভাঃ

ইয়েই সহ-অৱস্থান বা প্ৰজ্ঞাশীলা নীতিৰ ভোট-স্বৰূপ
নহয়নে ?

আজিৰ সমাজ ব্যৱস্থাত দেখা যায় যে গাওঁ পঞ্চায়ত,
সবায় আদি প্ৰতিষ্ঠা হৈছে জড়বাদৰ ভোটত ; গতিকে
ইবোৰত কাৰো আভৱিকতা নাই আৰু সেই সেবিৱেই
ইবোৰ সদাই ধ্বংসোন্মুখী । আনহাতে দুজন গুৰু
সমাজত ইবোৰ বিধৱৰ বি বিধি-ব্যৱস্থা আছিল সেইবোৰ
আছিল ঈশ্বৰ পৰায়ণতা, আভৱিকতা, নিৰ্ধাৰতা আৰু
সেৱা ও দয়া-ধৰ্ম্মাধিৰ ঈশ্বৰ ভোটত প্ৰতিষ্ঠিত ।

এনেদৰে দেখা যায় যে মানৱ জাতিৰ হিতাৰ্থে
বিধৰ সমাজ চিনদিনেই ঈশ্বৰ ও কৰ্ম্যগাৰীৰ তেনেধৰ
সমাজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰি থৈছিল পুৰ জ্ঞানতত্ত্ব স্তম্ভ দুৰ্ঘ্য

স্বৰূপ অৱভাবী পুৰুষ শ্রীশত্ৰুৰ মাধৱে । বৰ্তমান যুগৰ
সমাজ সংস্কাৰকাৰী লোক আৰু দলসমূহে দুজন গুৰু
প্ৰতিষ্ঠিত চিৰ মজলমল সাম্য-সৈন্তী আৰু উদাৰতাৰ
প্ৰশস্ত নীতিপূৰ্ণ সমাজখনৰ আহি লৈ সমাজ সংস্কাৰত
আগবাঢ়িলে মানৱ জাতিৰ অপেষ কল্যাণ সাধন কৰা
হব ।

সামৰণিত ইয়াকে কব পাৰি যে মানৱ জীৱন
সদা-সৰ্ব্বদা বিপদ-সঙ্কুল পৰিস্থিতিত বৰ্তমান । এই
জীৱন সমুদ্ৰত বোগ শোক তাপ, জড়, মৃত্যু, ভয়
দুখ-সৈন্য অভাৱ-অভিযোগ আদিয়ে পৰিপূৰ্ণ হৈ আছে ।
ইবোৰৰ হাতসাৰি মানুহে স্বৰ্ণশান্তি আনন্দ বলশক্তি
সুদীৰ্ঘ জীৱন আদি লাভৰ বাবে অহৰহ চেষ্টা কৰি
থাকিব লগাত পৰে । ইয়াৰ ফলতেই স্বৰ্ণদুখ, বোগ-
নীৰোগ, ভাল-ধোয়া, উন্মত্তি-অৱনতি, আশা-নিৰাশা
আদি সবলোকে লৈয়েই মানৱী জীৱন গঠিত হৈছে ।
গতিকে জীৱন যুদ্ধত সফলতাৰে যুজিবলৈ এহাতে
যেনেকৈ মানুহক সংসজ, সংপন্থা আৰু শক্তি লাগে
তেনেদৰে সদাই পৰমাত্মাৰ পিনে ধাৰমান জীৱাত্মক
সুদীৰ্ঘকাল দেহ-সজাত আৱদ্ধ ৰাখি শান্তি দিবলৈ
আধ্যাত্মিকতা, নিয়মানুৱতিতা, সহিষ্ণুতা আৰু ভ্যাগ
আদি নৈতিকতাৰ নিত্য প্ৰয়োজন । জীৱন যুদ্ধত
মানুহৰ পক্ষে গাইগুটীয়াভাবে সফলতাৰে যুজিবলৈ
সহজ সাধ্য নহয়, গতিকে মানুহক আধ্যাত্মিকতা আৰু
নৈতিকতা আদি সজ গুণবোৰৰ ভোটত প্ৰতিষ্ঠিত হুৱ
সমাজ লাগে । তেনেধৰ সমাজকেই দুজন গুৰুৱে
প্ৰতিষ্ঠা কৰি গৈছিল ।

আজি সঁচা ন বছৰৰ ভিতৰত সেই সমাজত যি
মলিনতা ৰাখৰ আৰু ঘৃণা ধৰিছে সেইখিনি ইহিপসিহি
মুই পথাৰি ছালিছাবি পূৰ্বৰ দৰে চিক্‌চিকীয়া কৰি
লৈ মনুন সাকেৰে পুৰ প্ৰৱৰ্তন কৰি আজিৰ সমাজ
প্ৰতিষ্ঠা কৰিবে, অসম সমাজৰ ভাৰ বৰ্ণন জাতিৰ
অপেষ কল্যাণ হুৱ ।

অশ্বিনী পতন

শ্রীউমা কান্ত শৰ্মা

ৰাজনীতি ক্ষেত্ৰৰ অধিতীয় বীৰ শ্ৰীকৃষ্ণই কুক-পাণ্ডৱৰ ভিতৰত হোৱা যুদ্ধখন বন্ধ কৰিবলৈ অহো-পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। বাটদুৱা হিচাবে শ্ৰীকৃষ্ণই দুৰ্য্যো-ধনৰ আগত প্ৰস্তাৱ বৰিলে—হে প্ৰজাপী দুৰ্য্যোধন, আপুনি যুদ্ধখন বন্ধ কৰক, এই যুদ্ধৰ পৰা বিশেষ একো লাভ নহব, মাথোন আপোনাৰ সৰল জাতি, কুটুম, বন্ধু, বান্ধৱ এই যুদ্ধত ধ্বংস হ'ব। গতিকে ৰাজ্যখন সমানে দুভাগ কৰি এভাগ আপুনি ৰাখক আৰু আন ভাগ পাণ্ডৱক দিয়ক। তেতিয়া দাস্তিক দুৰ্য্যোধনে উত্তৰ দিলে— এইটো কোনোমতে হ'ব নোৱাৰে। শ্ৰীকৃষ্ণই আকৌ দুৰ্য্যোধনক ক'লে যদি আপুনি অৰ্দ্ধৰাজ্য নিদিয়, তেন্তে পাঁচ ভায়েকক পাঁচখন গাওঁ দিয়ক। তেতিয়াও দুৰ্ভক্তি মহা অভিমানী দুৰ্য্যোধনে উত্তৰ দিলে— হে কেশৱ, চোকা বেজীৰে যি মাটি ভেদ বৰিব পাৰি, তাৰো আধা মই বিনা যুদ্ধে পাণ্ডৱক নিদিম। দুৰ্য্যো-ধনৰ এনে দাস্তিকপূৰ্ণ কথা শুনি বিফল মনোৰথ হৈ শ্ৰীকৃষ্ণ পাণ্ডৱ শিবিৰলৈ আহিল। শ্ৰীকৃষ্ণই স্পষ্টভাবে বুজিলে যে কুক পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ কোনো মতে বাধা দিব নোৱাৰি।

ইপিনে দুৰ্য্যোধনে ভাৱতৰ মহাপৰাক্ৰমী বীৰ-সকলক ধনৰ লোভ দেখুৱাই নিজৰ কলিয়া কৰিলে। ধনৰ কথা কোনে নহয়? দ্ৰোণাচাৰ্য্যই উভয়ে পাণ্ডৱ আৰু কৌৰৱক যুদ্ধ শিক্ষা দিছিল। তেওঁৰ নিচিনা দাস্তিক শ্ৰীকৃষ্ণইও ধনৰ লোভত দুৰ্য্যোধনৰ লগ হ'ল। অৰ্জুনেই দ্ৰোণাচাৰ্য্যৰ অভি মনৰ প্ৰিয় শিষ্য আছিল। এতিয়া ধনৰ লোভতে তেওঁ। তেওঁৰ দ্বিগুণিত অৰ্জুনৰ বিৰুদ্ধে যিৱ হ'ল। ভীষ্মৰ দ্বিগুণিত শৰ্মা প্ৰতিজ্ঞা দিছিল ইচ্ছামতে বৃত্যু বৰণ কৰিব পৰা বীৰক প্ৰতিজ্ঞা-বশত দুৰ্য্যোধনৰ লগ ললে। যুদ্ধৰীৰ কৰ্মী দুৰ্ভক্তি

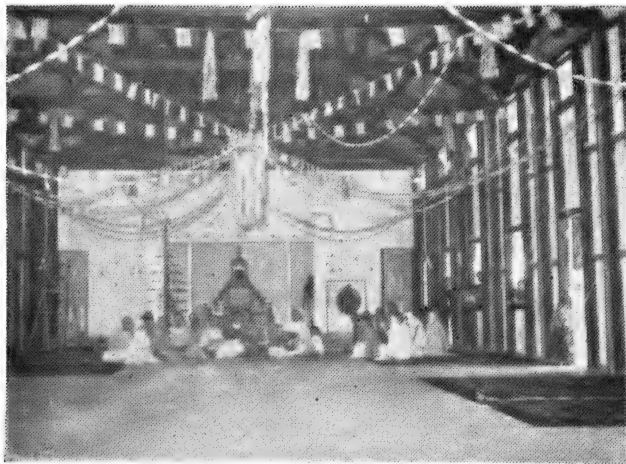
দুৰ্য্যোধনে হাত কৰিলে। কুক-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধত, দ্ৰোণা-চাৰ্য্য, ভীষ্ম, আৰু কৰ্ণই মহাপৰাক্ৰমী বীৰ আছিল। এতিয়া দুৰ্য্যোধনক পায় কোনে? দুৰ্য্যোধনে ভাবিলে, যুদ্ধত তেওঁৰ জয় নিশ্চিত। দুৰ্য্যোধনৰ পৰ্ব্ব, অহতাব আৰু অভিমানৰ সীমা নোহোৱা হ'ল। যুদ্ধৰ কাৰণে বিপুল আয়োজন কৰিবলৈ ধৰিলে।

কুক-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ ঘোষণা হ'ল। দুৰ্য্যোধনে যুদ্ধ ঘোষণা কৰাৰ আগেয়ে মাতৃ গান্ধাৰীৰ ওচৰত আশীৰ্বাদ লবলৈ গ'ল। যুদ্ধ ঘোষণা কৰাৰ পৰা শুনি গান্ধাৰীয়ে কান্দিবলৈ ধৰিলে। মাকক কলা দেখি দুৰ্ভক্তি দুৰ্য্যোধনে ক'লে—আই তুমি মোৰ শুভ যাত্ৰাত আনন্দ প্ৰকাশ নকৰি আৰু আশীৰ্বাদ নিদি কেনেই কান্দিবলৈ ধৰিলা। ছিঃ, আই তুমি কেনেকুৱা, তোমাৰ নিচিনা মাতৃৰ এনে কাণ্ড দেখি মই বৰ আচৰিত হৈছোঁ। এনেকুৱাকৈ কান্দিবা বুলি জানিলে মই কেতিয়াও তোমাৰ ওচৰলৈ নাহিমোহঁতেম।

গান্ধাৰীয়ে তেতিয়া কান্দি কান্দি ক'লে, বোণা তুমি মোৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ, তোমাৰ আচৰণ দেখি মই একে-ধাৰেই অশ্বিন হৈছোঁ। যুদ্ধত জয়ী হবলৈ মই তোমাক কেনেকৈ আশীৰ্বাদ কৰোঁ। বাছা,—যুদ্ধৰ কাৰণে দেখোন তোমাৰ একো সফল নাই। দুৰ্য্যোধনে কলে— যুদ্ধ বিদ্যাত নিপুণ অকৌহিলী সৈন্য মোৰ লগত। মমা ধনুৰ্দ্ধাৰী বীৰ গুৰু দ্ৰোণ মোৰ পক্ষত। নিজৰ ইচ্ছামতে বৃত্যুৰূপ বৰণ কৰিব পৰা ভীষ্ম মোৰ লগত। কৰ্ণৰ নিচিনা, অধিতীয় বীৰ মোৰ লগত। ইপিনে মহাপৰাক্ৰমী মোৰ নিৰাস্বজন জয়ী। এনেবৰদল যুদ্ধৰ কাৰণে হেৰ লয় নাই। গোটেই ৰাজ্য মোৰ অধীন। বিপুল ঐশ্বৰ্য্য মোৰ হাতত। অৱশ্যে ক'লৈ যাবা, যুদ্ধৰ পিৰে শেহে কৰ্মীৰ বীৰোজা চোখ শ্ৰীকৃষ্ণ

শিশু মন্দির

নামঘরত ভকত আৰু আইসকলে নাম লোৱা এটি দৃশ্য

আছে। সেই শ্রীকৃষ্ণইনো ক'ত ভালকৈ বুদ্ধ কৰিব পাৰে। সি কেৱল কুশল্য দিয়াত পাৰ্গত। ইপিনে শ্রীকৃষ্ণই যোব আগত কৈছে যে তেওঁ কুক পাওবৰ বুদ্ধত অত্ৰ ধাৰণ নকৰিব। গতিকে বুদ্ধৰ সলল দেখোন যোব যথেষ্ট। আই, তুমি একো দুখ নকৰিবা। হাঁহি-মুখে মই জয়ী হব বুলি মোক বিদায় দিয়া।

পুতেকৰ কথা শুনি গান্ধাৰীয়ে আকৌ কান্দি কান্দি কবলৈ ধৰিলে বাছা? তুমি যিবোৰ সললৰ কথা কৈছা সেইবোৰ একো সললেই নহয়। যদিও তোমাৰ পক্ষত গুৰু জ্ঞোপাচাৰ্য আছে তীয় আছে আৰু অধিতীয় বীৰ কৰ্ণ আছে তথাপি তোমাৰ আচল সলল নাই। দুৰ্য্যোধনে তেতিয়া কলে—কি আচল সলল আই, মই একো বুজিব পৰা নাই। গান্ধাৰীয়ে তেতিয়া ক'লে ধৰ্ম্ম। তুমি ধৰ্ম্মৰ পথৰ পৰা একেধাৰেই ঝট হৈছা। তুমি ভাবি চোৱাছোন, কিমান অধৰ্ম্ম কাৰ্য্যত লিপ্ত হৈছা। জতুগৃহ নিৰ্ম্মাণ কৰি নিঃসহায় পাণ্ডৱক পুৰি মাৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু কৃতকাৰ্য্য হব পাৰিলানে? বাছা যথা ধৰ্ম্ম: তথা জয়:। ধৰ্ম্মৰ জয় সদায়। তুমি আৰু কি পাপ কাম কৰিছা এবাৰ ভাবিচোৱা। তীয়ক বিহ বুৱাই মাৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল। তাতে সকল হব নোৱাৰিলা। দ্রোপদীৰ নিচিনা সতী ভিৰোভাক অনাহকত তুমি অবমাননা কৰিছা। উ: সেই পাণ্ডৱ কথা স্মৰণ কৰিলে আজিও যোব বুকু ধপ্ ধপ্ কৰিবলৈ ধৰে। এখন কাপোৰ পিছি থকা দ্রোপদীক মানুহৰ আগলৈ নি বিজ্ঞা কৰি-

বলৈ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু পাৰিলানে? চকুৰ আগতে সতীৰ তেজ আৰু ধৰ্ম্মৰ গুণ দেখা পাল। সেই অপমান আজিও দ্রোপদীয়ে পাহৰিব পৰা নাই। আজিও তেওঁ চুলি নাৰান্ধি চকুলো টুকি টুকি সেই অপমানৰ প্ৰতিশোধৰ কাৰণে ব্ৰত কৰি আছে। যদিও তুমি আজি ধনৰ বল আৰু সৈন্যৰ বলত গৰ্ব্ব আৰু অভিমান কৰি আছা। তথাপি মই কিন্তু জয়ৰ আশা দেখা নাই। তুমি যদি মোক মাতৃ বুলি মানা আৰু সঁচাকৈয়ে আশীৰ্ব্বাদ নবলৈ ইচ্ছা কৰিছা তেন্তে তুমি যুদ্ধ ভাগ্য কৰা আৰু পাণ্ডৱ সৈতে মিল হোৱা। তোমালোক সকলোৱে একে পৰিয়ালৰ মানুহ। ৰাষ্ট্ৰ সমানে ভাগ কৰি এভাগ পাণ্ডৱক দিয়া আৰু এভাগ তোমালোকে ৰাখা।'

যেতিয়া মানুহৰ ধ্বংস হয়, তেতিয়া তাৰ হিতাহিত বিবেচনা নোহোৱা হয়। মাকৰ হিতোপদেশ শুনি দুৰ্য্যোধন খঙতে জলি পকি উঠিল। তেওঁ মাকক নিন্দাৰে কৰিবলৈ ধৰিলে। দুৰ্য্যোধনে ক'লে—আই, তোমাৰ নিচিনা মাতৃৰ আশীৰ্ব্বাদ নেনাগে! তোমাৰ আশীৰ্ব্বাদ নবলৈ আহি মই বৰ ডাঙৰ ডুল কৰিছো। এই বুলি কৈ অভিমानी দুৰ্য্যোধন মাকৰ ওচৰৰ পৰা লৰানবিকৈ গুচি গ'ল।

পৃথিৱীৰ ভিতৰত কুক-পাণ্ডৱৰ ভীষণ যুদ্ধ হ'ল। অগস্ত্যৰ বীৰ পুৰুষসকলে এই যুদ্ধত যোগ দিলে। দুৰ্য্যোধন, দুঃশাসন আদি কৰি একশ ডাই ককাই যুদ্ধত মৰিল। সত্যপথত চলি থকা পাণ্ডৱৰ অস্ত্ৰ হ'ল।

বজ্জী বিদূৰ দিল ধৰ্ম্মী বৰণ।

ভিৰি-কড়িয়া ৰাজ ৰবিৰ কিৰণ ॥

—কবী

ନାରାୟଣ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ

ঐকান্তিকতা

ঐহবিশ্বাসদ বকরা ।

বৈবাগীয়ে বাটে বাটে গাই গৈছে,—

“একান্ত ভকত সরে নির্গুণ কৃষ্ণ গুণ
পারে সদা বসিয়া বখাত ।

বৈকুণ্ঠকো পবিত্রি বোগীবো হৃদয় এবি
থাকা হবি সাক্ষাতে তখাত ॥

মাধব গুণবো মিছা কথা কবই নোৱাৰে । কৃষ্ণে
সাক্ষাত হবই ।”

অনপ আগবাটি আকৌ গালে,—

“অহঙ্কাৰ থাকন্তেও সাক্ষাত কৃষ্ণক পাৱে
শ্রৱন কীৰ্ত্তন ধৰ্ম্ম যাৰ ॥”

‘সাক্ষাতে কৃষ্ণক পাৱে’ এই কথা মিছা হবই
নোৱাৰে । অহঙ্কাৰ থাকন্তেও কৃষ্ণৰ সাক্ষাত পায় ।
কৃষ্ণক সাক্ষাত পায় । কেৱল একান্ত ভকত হব পাৰি-
নোই হয় । হে প্রভু, দেখা দিয়া । ‘অভয় চৰণে শৰণ
পৰিলোঁ, হবি এ, তুৱা গুণ নাম ভকতি প্রদীপ চাওঁ
বাম বাম ।’ হে হবি, হে কৃষ্ণ, একান্ত ভকতি দিয়া,
এবাৰ দৰ্শন পাওঁ । মই দৰ্শন পাওঁ । মই । মই ।
নাথোন মই । অহঙ্কাৰ । অহঙ্কাৰ ॥ তথাপিও ‘অহঙ্কাৰ
থাকন্তেও সাক্ষাত কৃষ্ণক পাৱে ।’ নিশ্চয় দৰ্শন পাব
লাগিব ।

‘হে প্রভু নবহবি তোমাৰ চৰণ দুইক
প্ৰেমভাৱে সৰণ দুৰ্গত ।

বখা কথকিত ৰূপে অহনিপে প্রভু মোৰ
স্বৰণ হওক স্নানত ॥

হে প্রভু, একান্ত ভকতি দিয়া ।”

এনেতে কৈবাগীয়ে দৈব পাবৰ পক্ষী খাট এটা
দেখি একান্ত বন । নিজৰ থকা পাবি ভাঙে বহিঃ ।
কত বহুত বহুতৈ পানী সিঁধৈ আহিছে, কত পুৰ-

নাৰীয়ে গাগৰী ভবাই পানী নিছে, কতই বাচন বৰ্জ
খুইছে, মানুহ অহা-যোৱা কৰাৰ অন্ত নাই । কেও বা
বাচন এৰুহা দুৰুহা মাৰি পানীত জুবুৰীয়াই গুচি গৈছে ।
বৈবাগী নিজৰ ভাষনাত তন্ময় । গুণ গুণ কৈ গাইছে,

“কৃষ্ণৰ কথাক সদা কীৰ্ত্তন কৰয় বিটো
মনে দৃঢ় কৰিয়া নিশ্চয় ।

নিকাম হোক বা যদি সকাষ হোৱয় তাক
কদাচিতো কলি নবাধয় ॥”

হে প্রভু, নিকামক সকাষ কৰা । মোৰ নিকাম ।
মোৰ নিকাম ॥ অহঙ্কাৰ । আকৌ অহঙ্কাৰ ।

‘অহঙ্কাৰ থাকন্তেও সাক্ষাত কৃষ্ণক পাৱে
শ্রৱন কীৰ্ত্তন ধৰ্ম্ম যাৰ ॥’

সাক্ষাত দিয়া প্রভু, সাক্ষাত দিয়া । নহয়,
‘হে প্রাণবন্ধু কৃষ্ণ কৃপাৰ সাগৰ হবি
কৃপাদৃষ্টি চাহিয়োক মোক ।

সহজ বাসনা ৰূপে শৰণ দিয়োক নাথ
মোৰ অহঙ্কাৰ দূৰ হোক ॥’

হে প্রভু । মোৰ অহঙ্কাৰ চূৰ্ণ কৰি তোমাক দেখা
যোগ্য কৰা, প্রভু । সাক্ষাত পোৱাৰ যোগ্য কৰা,
প্রভু ।”

এনেতে এটা মানুহে এজাপ বাচন লৈ আহিল ।
অতি সন্তৰ্পনে কাঁহী-বাটিবোৰ পক্ষী ঠাইৰ ওপৰত
ধলে । তাৰ পাছত কাঁহী-বাটিবোৰ ইহি পানীৰে
ধুলে । এটা বাচন ধোৱে, ভাতকৈ দিফা হৈছে
চাৱ । এচিকটা ঠাৱো বুথ নেদেখা হলে, আকৌ
নাহে । বৈবাগীৰ চকু মানুহজনৰ ওপৰত পৰিল ।
মানুহজনে কাঁহী-বাটি অতি সাৱধানে জাপি লৈ
গল । কঢ়িয়াই নিওঁতে কাঁহী-বাটি কলৰ পক্ষী
বটং গাত নোজাল । মানুহজনৰ চকু কঢ়ি, বোজ বৰ্জ

বৈবাগীৰ চকু তেওঁৰ পিছে পিছে গ'ল। মানুহজন ওচৰৰে বৰ ডাঙৰ ঘৰ এটাৰ কালে গল এইটো নিশ্চয় মানুহজনৰ নিজৰ ঘৰ নহয়। হোৱা হলে নিজে কাঁহী-বাটি ধুবলৈ নাহে। তেওঁ আকৌ এসোপা বাচন লৈ আহিল। প্ৰাণ ঢালি পৰিষ্কাৰ কৰি আকৌ তলমূৰ কৰি গুচি গ'ল। এইবাৰ বৈবাগীয়ে মানুহজনৰ পিছ ধৰিলে। দেখিলে, তেওঁ বৰ ডাঙৰ পক্ষীঘৰ এটাৰ ভিতৰ কালে সোমাল। বৈবাগীয়ে গিৰিহঁতক আগ-চৰাতে দেখিলে। গৃহস্থই তেওঁক আধে-বেঠৈ আদৰি চৰাৰ ভিতৰত চকী এখনত বহুৱালে। তাৰ পাছত টকা এটা মাচিলে। বৈবাগীয়ে নলয়। গৃহস্থই অলপ আচৰিত হ'ল, স্তম্ভিলে—“কম হল নে কি?” বৈবাগীয়ে কলে,—“কম হোৱা নাই বাপ। কতোবা পইচাটো পাওঁ, কতোবা চৰতীয়াটো। টকাটো তাতোকৈ বহুত গুণে অধিক।” গৃহস্থই স্তম্ভিলে,—“তেন্তে?” বৈবাগীয়ে কলে,—“মোক চেলা এজনহে লাগে।” গৃহস্থৰ চকু ঠৰ হল। কলে,—“কত পাম মই আপোনাৰ চেলা?” বৈবাগীয়ে বাচন ধোৱা মানুহ জনৰ কথা কলে। গৃহস্থৰ মুখ শুকাই গ'ল। তেওঁ বুজিলে বৈবাগী মানুহ চিনিব পৰা পুৰুষ। কলে,—“প্ৰভু, মোৰ হাত চিগি যায়।” বৈবাগীয়ে কলে,—“মানুহজনক পালে মোৰ মানৱী জীৱন সাৰ্থক হোৱাৰ আশা আছে। মোৰ এইটো উপকাৰ নকৰিবনে, বাপ?” গৃহস্থ নিমাত হল। বৈবাগীয়ে আকৌ কলে,—“মানুহজনক পালে মোৰ সাধনাত বহুত সহায় হয়। সংসাৰ ত্যাগ কৰি ওলালো সাধনাৰ কাৰণে, কিন্তু আপোনাৰ সংসাৰী মানুহজনৰ নিষ্ঠা লাভ কৰিব পৰা নাই। কিছুদিন তেওঁৰ সংসৰ্গত বাস কৰিবলৈ পালে, জানোচা মনলৈ একনিষ্ঠতা আহেই। মোৰ কাম আগবাঢ়িলেই, তেওঁ যদি গুচি আহিব ধোজে, মই একো নোবাজে।” কিমান দিনো লাগিব পাৰে বুলি গৃহস্থই সোধাত বৈবাগীয়ে উত্তৰ দিলে,—“সেইটো ক্ষেত্ৰতকৈ কওঁ বাপ? ইমানকেহে কৰ পাৰোঁ, মোৰ বাসনা—বিদ্ধি হোৱাৰ আশা দেখিবলৈ, মই—তেওঁক

খাৰিবলৈ নকওঁ।” গৃহস্থই কলে,—“সেয়ে যদি হয়, তেন্তে বাৰু মই তাক সোধো লি যাৰ ধোজেনে নাই।

গৃহস্থই মানুহজনক মাতি আনি কলে,—“এই সাধুজনে তোক কিছুদিনলৈ বিচাৰিছে, তই যাবিনে? তেখেতৰ কাম হৈ গলেই তই ইয়ালৈ সুবি আহিব। তেখেতৰ লগত থকা কালৰ দৰমহা ময়ে দিম।” “মানুহজনে কলে,—” মই দেউতাৰ চাকৰ যি কামলৈকে পাচে মই তাকে কৰিম, মলৈকে পঠিয়াই তালৈকে যাম। মোৰ কি আপত্তি থাকিব পাৰে?” গৃহস্থই কলে,—“বাৰু, তেন্তে তোৰ কাপোৰ কানি লৈ ওলাই আহ।” ততালিকে মানুহজনে সৰু টোপোলা এটা লৈ আগত থিয় দিলেহি। বৈবাগীয়ে গৃহস্থক কলে,—“বাপ, মই আপোনাক আশীৰ্বাদ দিবৰ যোগ্য হোৱা নাই। ভগৱান কৃষ্ণৰ চৰণত কাকুতি কৰিছোঁ, যেন প্ৰভুৱে আপোনাৰ কল্যাণ কৰে।”

গৃহস্থই বৈবাগীক দীঘল দি সেৱা কৰিলে। বৈবাগীয়ে কিছুপৰ ঠিয় দি চকু মুদি থাকি কলে,—“বাপ, আপোনাৰ পৰাই যদি মোৰ মনস্কাম পূৰণ হয়।” এই বুলি তেওঁ আগবাঢ়িল। মানুহজন তেওঁৰ পিছে পিছে গ'ল।

তেওঁলোকে কেইবাদিনো বাট বুলি আছে, বৈবাগী আগত, মানুহজন পিছত। বৈবাগীয়ে মাজে সময়ে ঘোষা গায়, কিন্তু কি কৰিব লাগিব কলৈ যাৰ লাগিব বৈবাগীয়ে কোৱা নাই, মানুহজনেও সোধা নাই। তেওঁ মাথোন তললৈ মূৰ কৰি বৈবাগীৰ সমানে ধোজ দিছে, যেন ধোজ কটাৰ ওপৰতে নিজৰ মৰা বচা নিৰ্ত্তৰ কৰে। এদিন বেচি পৰে। পৰে। হৈছে, এনেতে তেওঁলোকে এখন অগাধ হাবি পালে।

বৈবাগীয়ে হাবিৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। অলপ আগবাঢ়ি বৰ্গছ এজোপা পালে, তলতোৰৰ পৰিষ্কাৰ। তাতে ধঙাখন পাৰি বহিল। মানুহজনক কলে,—“বাপ ভুবি এতিয়া জুই একুৰা ধৰাৰ যো-আল কথা।” জুই-ধৰা হতুত কলে,—জুৰি মোক দাবাখী বুলি মাতিব, মই জোঁৱাক বাপ বুলিব। এই হাবিত মোৰ কল

এটা হেৰাইছে। নাম কৃষ্ণ। অলপ দুষ্ট। ওখ-পাখয় তোমাব নবানেই হব। বৰণ শ্যাম বৰ্ণ। চকুযোৰ পদুম কলিৰ দৰে, ঠুঁতৰি গাল পদুম গচৰ, গাত হালধীয়া চুৰিয়া, মূৰৰ কিৰীটিত ম'ৰা চৰাইৰ পাখি, কাণত মকৰ কুণ্ডল, ডিঙিত বনমালা। সি মোৰে সৈতে দল কৰিছে, মোক দেখা নিদিয়ে। তুমি আশাশুধীয়াটোক মাতি থাকিলেই তোমাব আগত ওলাব। তুমি তাক পালেই মোৰ ওচৰলৈ ধৰি আনিবা। ক'বা, তাক নেদেখি মোৰ মনত বৰ বেজাৰ।”

বাপে বাৰাজীক আৰু একো নুহুৱিলে। হাৰিব মাজলৈ সোমাই গৈ চিঞৰিবলৈ ধৰিলে,—“অ কৃষ্ণ, তই কত আছ, ওলাই আহ। তোক নেদেখি বাপেৰে বৰ বেজাৰ কৰিছে।”

বিৰাম নোহোৱাকৈ এনেদৰে চিঞৰি বাপে হাবিত ঘূৰি ফুৰিছে। আন একো কথা নাই, মাথোন,—“অ কৃষ্ণ, তই কত আছ, ওলাই আহ। তোক নেদেখি বাপেৰে বৰ বেজাৰ কৰিছে।”

কেইবাদিনো এই দৰে গ'ল। বাপে চিঞৰি ফুৰিছে। সেই একেটা ভাব। লৰাটো বিচাৰি বাপেকৰ কাষলৈ নিব লাগিব। মনত আৰু একো চিন্তা নাই। এদিন যেন দুৰৈৰ গছ এজোপাব তলত ছয়া-মহাকৈ ৰম্ভেকৰ নিমিত্তে বাৰাজীয়ে বৰ্ণোৱাৰ দৰে নব-মুগ্ধি এটা দেখিলে। বাপে সেই গছ ধিয়াই নৰি গ'ল। বেত-কাঁইট, হল-কোণ একো নানানিলে। গছৰ তল পাই দেখে তাত কেও নাই।

বাপে সেইদিনা বাৰাজীক কথাটো কলে। বাৰাজীয়ে ক'লে,—“বাপ, তুমি বিচাৰি ফুৰ।” তুমি মাতি থাকিলে নহাটক নোৱাৰে।”

ছয়া-মহাকৈ বাপে বাৰাজীৰ ল'ৰাটো কেইবাদিনো দেখিছে। নাহে নাহে ল'ৰাটো ওচৰলৈ দেখিবলৈ বৰিছে। দেখিলেই খেদি ব'ৰ, কিন্তু লগ নাপায়। সন্ধ্যা হয়, কাঁইট ছোঙত লাগি কান্দোৰ কলতে, ভৰিত হঠাৎ এনেকাৰ, কাঁইটে আচুৰি পৰিবি চিৰাচিৰ কৰে।

• ইয়াৰে অৰ্থাৎ কৰিছে কি? গছৰ তলত

জুই জলাই জপত বিতোল। “হে প্রভু, দেখা দিয়া, মোৰ জনন লাৰ্থক কৰা।” মাজে মাজে বোমা গায়। কয়,—“বাধৰ গুৰুৱে কেতিয়াও মিছা নকয়, কৃষ্ণৰ লাক্ষ্য হবই।” চকুৰ পৰা লোভক বৈ পৰে।

বাপে এদিন অটব্য অৱণ্যত কৃষ্ণক বিচাৰি চিঞৰি ফুৰিছে। দিনতে প্ৰায় আন্ধাৰ। হঠাতে লৰাটো গছ এজোপাব সিকালৰ পৰা ওলাই বাপৰ আগতে ঠিয় হলহি। কিবা অজানিত কাৰণত বাপৰ মনটো বৰ ভাল লাগি গল। দেখাত লৰাটো ঠিক বাৰাজীয়ে বৰ্ণোৱাৰ দৰেই। লৰাটোৱে সুধিলে,—“মোৰ ইমানকৈ চিঞৰি ফুৰিছ কিয়?” বাপে কলে,—“অ, তয়ে হবলা কৃষ্ণ? তোক নাপাই বাপেৰে বৰ বেজাৰ কৰি থাকে। ইমান দিন লগ পোৱা নাই, বল, আজি বাপেৰৰ ওচৰলৈ বল।” লৰাটোৱে কলে,—“বই তাৰ ওচৰলৈ নাযাওঁ। সি মোতকৈ নিজক হে ভাল পায়।” বাপে কলে,—“হাবই লাগিব, নহলে চোঁচোৰাই নিম এই বুলি লৰাটোক ধৰিবলৈ বাপে হাত মেলোঁতেই লৰাটোৱে বেত কাঁইটনিৰ সৰু স্কন্ধা এটাৰ মাজেদি লৰ মাৰিলে। ধৰিবলৈ বাপে চোঁচা লৈছিল, বেত কাঁইটত লাগি পিছ ধৰিব নোৱাৰিলে। বাপ আচৰিত হল, লৰাটোৰ গাত নো কি মামা আছে, সি কাঁইটনীৰ এনে স্কন্ধাইদি সবকি ধাব পাবিলে।

বাপে কৃষ্ণক বিচাৰি বিভিন্নাই ফুৰিছে। বাৰাজী বহি ধকা বৰ গছৰ পৰা অলপ দূৰতে, এদিন সন্ধ্যা লাগিবৰ হৈছে, এনেতে ডাঙৰ গছ এজোপাব সিকালৰ পৰা আহি কৃষ্ণ বাপৰ আগতে ঠিয় দিলে। বাপে কলে,—“আজি বল বোলাই। তোক নাপাই বাপেৰৰ চকুৰ পানীৰ ধাব নিচিগা হৈছে—” কৃষ্ণই কলে,—“ক'জা, তোমাকহে দেখোন মোক বিচাৰিবলৈ পাচিছে, নিজে নিবিচাৰে কিয়?” বাপে কলে,—“মুঠা বান্ধক ওপৰত তৈৰ পাত কিয়? জোৰ শোকতে লৰাই লৰাৰ বোঝ ধৰক-বৰক হল। ওকোন ল'ৰাভিবি বোলাই?” এইবুলি কৃষ্ণৰ হাতত বাপ মাৰি বহিল। কৃষ্ণই টকা-আজোৰা নকৰিলে, কঁপোন তৈৰ-টোপাই কলে,—

“ওহ ওহ, যই নাথান্ট, গলেও লাভ নাই। কিন্তু
বাগে নেবে, কৃষ্ণক ধৰি টানি নিলে।

বাবাজীয়ে তেতিয়া গছৰ তলত বহি ঘোঁষা গাইছে,—

“পৰম ঈশ্বৰ দেৱ   কৃষ্ণক নপায় লাগ
তপ জপ বাগ যোগ দানে।

একান্ত ভক্তৰ পদ   বেণু শুদ্ধচিত্তে মাখে
অভিষেক নকৰয় মানে ॥”

বাগে চিঞৰি কলে,—“বাবাজী, আজি তোমাৰ
সৰাটো ধৰি আনিছো। এইটো।” বাবাজীয়ে
কিন্তু নেদেখিলে। কলে,—“ক’তা ” বাগে কলে,

—“এইটো দেখোন ?” বাবাজীয়ে বুজিলে। টাং
কৰে মনত পৰিল, তেতিয়াই গোঁজা ঘোঁষাটোলৈ,—

“পৰম ঈশ্বৰ দেৱ   কৃষ্ণক নপায় লাগ
তপ জপ বাগ যোগ দানে

একান্ত ভক্তৰ পদ   বেণু শুদ্ধচিত্তে মাখে
অভিষেক নকৰয় মানে ॥”

খাপ হাবি বাগৰ বাওঁ ভৰিটো দাঙি নিজৰ নিবত

লৈ কলে,—“গুৰু, তুমি আজি মুক্ত। মোক কৃপা
কৰা, গুৰু, ভগৱান কৃষ্ণক চাবলৈ মোক চকু দিয়া।”

বাবাজীয়ে বাগৰ ভৰিত হাত নগাওঁতেই বাগৰ
চুস্তি হেৰাল। কোন তলকত কৃষ্ণ হাতৰ পৰা এবাঁই
গল, বুজিব নোৱাৰিলে। বাগে মাতিলে,—“কৃষ্ণ।”

অলপ দূৰৈত নাহে নাহে পোহৰ হৈ আহিল।
পোহৰৰ সোঁ মাজত, কদম গছৰ তলত,—

“পীত” বস্ত্ৰে শোভে অতি শ্যাম কলেশৰ।
কমল-লোচন চাক অকণ অধৰ।”

ত্ৰৈভঙ্গ ললিত অঙ্গ বেণু কৰতলে।
উচায়া পঙ্কম গাঁন্ত বদন কমনে।

বন্ধু মধ্য কোমল আঙ্গুলিচয় চালি।

ভুবন ভুলায়া ৰূপে শোভে বনমালি ॥ (দশম)

বাগ আৰু বাবাজী বনমালিৰ সেই ভুবন ভুলোৱা ৰূপ
দেখি তনয় হল, বেণুৰ জগত-মোহা পঙ্কম-স্বৰত
বিস্মল হল।

এইদৰেই সৰল ঐকান্তিকতাৰ জয় হল।

(শিলং মুকুল সজ্জৰ সৌজন্যত)

বায়ুক্ক নায়ক সত্তে বিটো গাৰে।
তাক হবি বাখিয়া কুব্জ সৰ্বভাৰে।
বায়ুক্ক নায় বিটো সত্তে হুহবে।
হবিষ পঙ্কম জিয় ঠৈল সিটো নৰে।
বায় হুসিতবে বহা বহা অৰ্জ্যভাতি ॥

নায়কোবা

ভক্তি তৰ্পণ

শ্ৰীমোহন নাথ ।

অসীম অনন্ত কালৰ গৰ্ভত
লয় বোৱা লিও এটি বুগ ।
দুৰণিৰ অতীতৰ সেই বুগতেই
পবিত্ৰ বৈদিক ধৰ্ম পতনৰ ফলে,
জটিল কুটিল বহু কুসংস্কাৰ
ধনীভূত অন্ধকাৰে ধৰণী ঢাকিলে ।
ধৰ্মৰ গ্লানি দেখি
সৰগৰ দেৱতা সকলে
ভাবতৰ নানা স্থানে
এটি এটি পাৰিজাত ছটিয়াই দিলে ।
নন্দনৰ অপকৰ্প পাৰিজাত মালা
পতনৰ লগে লগে এই মৰতত
স্ফটি হল একোজন মহাপুৰুষৰ
অসীম প্ৰভাৱ হেতু যাব
স্ফটি হল ভাবতৰ নতুন বুগৰ ।
সেই যে নহয় বুগ ক্ষমতালোভীৰ
লম্বৰ জয় ডকা
অব্যাহত মৰণৰ বিজয় নিচান,
আক্ৰিকাৰ বৰ্ণভেন,
শোণিতৰ ডেঙ্গাল টুপিয়ে বচা
শ্ৰেষ্ঠাজৰ বিলাস কাৰে:
সেই যে নহয় বুগ বিংশ শতাব্দীৰ ।
সেই বুগ স্ফটি হল প্ৰেম ভকতিৰ ।
ঠিক সেই ক্ষণতেই
স্বৰ্গীয় আত্মাক সতে
অজ্ঞান আন্ধাৰ নাশি
অবিৰ্ভাৱ হস্ত আহি প্ৰীতিত শৰণ ।
যাব অদৃষ্ট পৰম জ্ঞানি
কুৰ্মই কুৰ্মই হোৱা,

বেদীৰ শমিতা গছি
ধূপ-দীপ অলি অলি বোজা অৱশেষ,
নৈবেদ্য শবাই হাতে
পুত-পুষ্প ষোড়শোপচাৰে
জীৰ্ণ শীৰ্ষ দেৱতাক
নতুন সাজেৰে দিলে স্তম্ভবৰ বেথ
সতা, গান্য, দয়া, ক্ষমা,
সকলোটি শ্ৰেষ্ঠ গুণ লৈ
প্ৰীমন্ত শব্দৰ সেই গুৰু আশ্বাৰ
স্বজন কৰিলে এক প্ৰেম পাৰাবাৰ
দুকুল উপচি পৰা
সুবিশাল উগ্ৰিমালা যাব
প্ৰচণ্ড বেগেৰে আহি
উঠুৱাই লৈ গল
শতিকাৰ পুঞ্জীভূত আবৰ্জনা বাশি ।
অসমৰ ধৰ্ম জগত্তত
হৰি নাম কীৰ্তনৰ
বৰগীত ভাওনাৰ
ভকতি ভাতিমা গাই
মানৱৰ অন্তৰ নিষ্কৃত কোণত
জপাই তুলিলে এক সুবৰ বঁকাৰ ।
শব্দৰ গুৰু ভক্তি সকলোৰে আতি
শিৰা দীক্ষা জ্ঞান লৈ
অসমৰ পাহাৰে ভৈৱানে
অশুশ্যতা অশান্তাৰ ভৰিবে বোহাৰি
ঐক্যবদ্ধ অসম কৰিলে বচসা ।
সেই মহাপুৰুষই
- অসমীয়া পাহিছাত্ত
যি এক অসম পাহিছে

কবিলে বচনা বহু অমল্য গ্ৰন্থ—
 ত্যাগীয়ে বিচাৰি পায় ত্যাগৰ মহিমা
 প্ৰেমিকৰ প্ৰেমৰ আদৰ্শ
 বৈবাগীয়ে তার বৈবাগ্যৰ
 তেওঁৰেই অৱদান ধৰ্মৰ পুথিত ।
 অসনীয়া সাহিত্যৰ গুৰি গছ জুপি
 গোবৰ মণ্ডিত কবি
 দেখুৱালে জগতত ভাষাৰ উচ্চতা ।
 অসনীয়া সামাজিক সকলো ক্ষেত্ৰতে
 পথ প্ৰদৰ্শক হৈ
 জ্ঞান সুখা বিভবণ কৰি
 চিৰকাল হৈ বন নৱজ্যোতিমান
 অসীম উজল গউ নীল আকাশত ।
 কিঙ্ক হায় !
 নিয়ন্ত্ৰিত জুৰ পৰিহাস
 জগতে পাছৰি যায়—
 সিজনাৰ গৰিমাৰ বথ ।

শত্ৰুবেদেব আজি ত্যাগৰ বেদীত
 ধৰ্মৰ পোহাৰ মেৰি ধৰ্মাঙ্ক সকলে,
 পাহাৰে ভৈয়ামে থকা
 আমাৰেই বুকুৰ মঙহবোৰ
 আজিও যে পৰ কৰি থলে ।
 মহাপুৰুষৰে লৈ আজি
 অমৰত্ব দান কৰা সজ্জনী প্ৰতিভা,
 অনিৰ্বেয় প্ৰদীপৰ আলোক সাবধি কৰি
 জাগা কৰি, জাগা শিল্পী,
 জাগাহে ক্ষুধিত আজি জাগাহে দলিত
 লুপ্তকৰা পৃথিৱীৰ নীচ প্ৰহেলিকা ।
 হে 'গুৰু শত্ৰু',
 তুমি বুদ্ধ, তুমি গান্ধী,
 তুমি গতা, শিৱ, তুমিৰ স্বৰূপ প্ৰধান,
 তোমাৰেই সমৰণত
 পবিত্ৰ আত্মাৰ প্ৰতি
 নিবেদিলোঁ হৃদয়ৰ ভক্তিৰ তৰ্পণ ।

পঞ্চম মহাপাপী বিটো জন ।
 তাৰো প্ৰায়শ্চিত্ত হ'ব কীৰ্ত্তন ॥
 বুদ্ধৰ খায় হেন স্নেহগনে ।
 নিয়ো গুৰু হয় হ'ব কীৰ্ত্তনে ॥
 চণ্ডালো হ'ব নাথলয়ে দাতা ।
 কবিয়ে উচিত সজ্জ পাৱ ।

শ্রীমন্ত শঙ্কৰ লীলা প্ৰসঙ্গ

শ্রীমহাদেৱ শৰ্মা ।

শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ লীলা কথা সদায় নতুন । বিমান
বাব শুনিলে বেয়া নানাগে, সিমান বাব কৰলৈকো
আবনি নানাগে । এই লীলা কথাত কিবা এটা
আছে । সেইটো কি ? মৰণ বিজয় বাতৰি—অমৃত
সন্ধান ? “শঙ্কৰদেৱৰ লীলা কথা অমৃত সন্ধান ।
তকত সকলে ভণে, শুনে পুণ্যবান ।” যি ভনে তেওঁ
ভক্ত-শুনাৰ পুণ্য লাভ হয় । কেনেকৈ ? ইয়াৰ
গুপ্ত কথা কি ?

তেওঁৰ জীৱন কথা বা লীলা অসাধাৰণ । সেই
কাৰণে তেখেত অকল পুৰুষ নহয়—মহাপুৰুষ—পুৰুষ-
শ্ৰেষ্ঠ ! কাৰণ তেওঁ সকলোৰে হব পাবিলে, এই স্বাৰ্থাচ্ছ
জগতত । সকলোৰে কাৰণে হব পাবিলে—ইহ-পৰ-
লোকৰ বাটত—চকুমান্ আমি তেওঁৰ যত । আগেয়ে
কথা বা অন্ধ আছিলোনে কি ? বৰ আউলত সোমাই
ক'বকাই কুৰিছিলোঁ—আঁত ধৰা টান আছিল—আমাক
আঁত ধৰি আউল ভাঙি আঙুৰাই যাবৰ, সোৱাদ লবৰ
উপায় দেখুৱাই দিলে । গতিকে কথা নহলেও
চকু থাকি কথা হৈছিলো—সিও সঠিকে এটা ৰূপ ।
হিন্দুসম্প্ৰদায় সঠি অনাদি অনন্ত শক্তিৰ স্ৰুৱণ হৈও সীমাবদ্ধ
সঠি প্ৰকাশত ।

বাব আদি অন্ত নাই সি আকৌ সীমাবান কেনেকৈ
হয় ? অনাদি জগতত প্ৰলয়ৰ পিচত আকৌ সঠিৰ
স্ৰুৱণ ? বুজিবলৈ টান লাগে ।

অনাদি অনন্ত শক্তিস্থান ভগবানৰ আবিৰ্ভাৱ হয়
সৰূপে বিশ্বাস কৰা টান । আমি হয় দিয়াৰ দৰিদ্ৰাকৈ
বিশ্বাস কৰিছোঁ বুলি মনে মনে থাকোঁ—আচলতে
প্ৰভাস আঁৱৰ বাই ।

নতুন ভেৰ্জি আপোন কৰিব ধৰা মই কিয় ?
সেই বুজিবলৈকো ভাব বৃদ্ধ শিষ্টাচাৰ্য্যকৈ বুজি কত ?

মহাপুৰুষত নিশ্চয়াদিকা বুদ্ধি, সাধনাৰ ধন । গীৰ্জা
আছে—

বহনাং জন্মনামন্তে জানবান্ বাং প্ৰপদ্যতে

বান্ধদেবঃ সৰ্বমিতি স মহাত্মা স্তুৰ্ভূতঃ ॥

জানীলোক সকল যোব প্ৰিয় । কাৰণ বহু জন্ম
সাধনাৰ ফলত শেষ জন্মতহে সকলো জীৱ-জগৎ বান্ধ
দেৱেই (ব্ৰহ্ম) বুলি জানি তেওঁ মোক অতিশয় প্ৰশংসাকৈ
ৰূপে ভজনা কৰে । তেনে মহাপুৰুষৰ অতিশয় দুৰ্ভূত
আন এঠাইত কৈছে :—

মনুষ্যানাং সহস্ৰেষু কশ্চিৎ যততি সিদ্ধয়ে ।

যততামপি সিদ্ধানাং কশ্চিদ্ভ্যাং বেতি তত্ত্বতঃ ॥

হাজাৰ হাজাৰ মানুহৰ ভিতৰত কাচিৎ ক'ৰক
এজনহে আত্মজ্ঞান লাভৰ কাৰণে প্ৰবৃত্ত কৰে । আক
তেনে যক্ষীল মুকু লোক সকলৰ ভিতৰতো কাচিৎ
কোনোবা এজনহে মোক স্বৰূপত জানিব পাৰে
বেহেতু ব্ৰহ্মজ্ঞান অতিশয় দুৰ্ভূত ।

ভগবানৰ অৱতাৰৰ কথাত আন এঠাইত কৈছে—

জন্ম কৰ্ম চ মে দিব্যবেবং বে বেতি তত্ত্বতঃ ।

তাজ্ঞা দেহং পুনৰ্জন্ম নৈতি মনেতি সোহৰ্জুন
হে অৰ্জুন, যি বোব এনে অলৌকিক (দিব্য) মানুহ
(অৰ্থাৎ অৱতাৰ হওঁ মাত্ৰা মনুষ্যৰূপে) জন্ম আক
সাধুসকলৰ পৰিত্ৰাণাদি প্ৰপ্ৰাণত (যি কাৰ সৰ্বলোকৰ
মানুহে কবিব নোৱাৰে) কৰ্মৰ দ্বিগুণে তত্ত্বতঃ জানে
তেওঁ মোকেই লাভ কৰে ; সেহাৎ হলে পুনৰ জন্ম
সৰব আৱশ্যক নকৰে ।

মহাপুৰুষসকলৰ জন্ম আক কৰ্ম দিব্য আক
অলৌকিক । সাধাৰণ জ্ঞানেৰে বুজি নোপোৱা বস্তু
আদি অলৌকিক কাৰ্য্য বোলে । তেনে বস্তুৰ
সকলো মহাপুৰুষকে জন্ম সৰ্ব্বোপাৰ্য্যকৈ

কৰ্ম বিষয়তো অলৌকিকতা নানা ধৰণৰ দেখা যায়—
 এনে কি নবা মানুহো জীয়াব পৰা শক্তিৰ উদ্ভাৱণে
 সম্ভৱ আছে । কৰ্ম-কালৰ অলৌকিক দুই এটি ঘটনাৰ
 কথা এই প্ৰবন্ধৰ বৰ্ণনাত সন্নিবেশ কৰা হ'ব ।
 পোনতে জন্মৰ কথা কোৱা হওক ।

কথা গুরুচরিত, ১৩৭১ শকত গুরু অবতার
দীর্ঘক কথাত আছে :—

কাতি বাহৰ সংক্ৰান্তি, বৃহস্পতিবাৰ, পুনিৰা তিথি, দ্বাদশী নক্ষত্ৰ, মাজনিশা বাতি “জ্যোতিষৰ ভেৰ শ একশতাব্দি শব্দত জীৱীমন্ত ভক্তৰ তিনি নিৰ্দ্ধৰ কল্প-জ্ঞক আত্মা মহাপুৰুষ গুৰু অৱতাৰ ।” নাৰদী, পাতালী আৰু বৈকুণ্ঠী তিনিও সম্প্ৰদায় গোটাই এক কবিলে । তিনি হাটি বাবিলে । তিনি হামি তুলিলে (অৰ্থ) স্বৰ্গ, মৰ্ত্য, পাতালৰ সেৱক জীৱ আনিছে, অসম কামৰূপ, বেহাৰত তিনিও ৰাখ্যাত ভক্তি প্ৰচাৰি তাবিলে । তিনি কাহ বাবিলে, গুণা, নিৰ্গুণা, ভাগৱতী অন্তৰঙ্গা, গুৰু, দেউ. নাম গোটাই কেৱল এক শব্দৰ স্বৰ, লৱন, দুধ ৰখি বৃতটক সেৱক দি তাবিলে । নৱ বৈকুণ্ঠৰ পৰা অৰ্ধৰ ভূকাবে সান কৰালেহি” ইত্যাদি—

বখালকল জ্যোতিষী গর্গদেবে গণি চাই সেবে,
 “পূর্ব শক্তিব ভগবন্ত অরতাব। পিডারক কুন্সবক
 কলে, 'জোনার পুত্র ঈশ্বর শক্তি। বয়ে প্রছা করা।
 ক্ষান্ত হতে বহু জীর নিতাব হব, জোনাবো কুশু—
 দারবানে পানি বাধা। নার থলে কোম্প্রীমডে গজাধব,
 শিত্তুলত নার শকব, বংশব লোকে ঝোলে ডেকাগিবি
 দ্বাধ ভক্তসকলে, আভা, বাপ, মহাপুন্সব, আটে, হবি,
 নোঙ্গীনাথ কিম্বব এই বশ দান।

ইসলাম শিষ্টাচার বর্ণনা আছে “শতবর্ষের ঐশ্বরিক
‘সাক্ষ্য’ শীর্ষক কথা—এই বিলাককে আমি অর্থোডক্স
আখ্যা শিষ্টাচার এবং ইসলামকে উল্লেখসকলে বোঝে ঐশ্বরিক
অবস্থা বহিরা ।

ওক চবিত্ত বতে অন্য হন্য দুনিয়া পদার্থ জেবে
 দ্বিধা প্রকাশ পাইছিল বেবে—সর্গে ফলা, স্বর্গে

কোনাত লৈ পিৱাহ দিওঁতে ইমান গধুৰ পালে যে
বিহুলাত জৱাৰলৈ বাধা হল (শাস্ত্ৰবশত্বে বিশুদ্ধৰ বুদ্ধি),
বুঢ়ীমাৰ খেৰত্বটি আয়ে কোনাত লওঁতে নিৰ্য্যভ্যাতি
সেখি আচৰিত হোৱা, বাতুসেখীয়ে পিৱাহ দিওঁতে
মুখৰ ভিতৰত বিশুদ্ধত্বাও দেখা পোৱা, চোৰ সোৱাই
বহু নিব নোৱাৰি ঋণ-জপাই থাকোঁতে পুৱা হোৱাত
বৰা পৰা, চতি ভাগি বৰৰ চালবোৰ গাত নপৰি
এমুখনৰ আঁতৰত পৰি বন্ধা পৰা ইত্যাদি। বহুতৰ
মতে এনে অনৌকিক কাৰ্য্যৰ বা ঈশ্বৰ মহিমাৰ কথাবোৰ
নাথাকিলে সাধাৰণ মানুহে সাধাৰণ জ্ঞানেৰে ঈশ্বৰৰ
অৱতাৰণৰ কথা বজিৰ নোৱাৰে।

আমি মহাপুৰুষৰ পাণ্ডিত্যৰ কথা কওঁ কিন্তু সেই
পাণ্ডিত্যৰ গভীৰতা কিমান বুজিব নোৱাৰোঁ। আমাৰ
কথাত কয় “সাপেহে সাপৰ ঠেং দেখে”—নিজৰ অলপো
জ্ঞান নহলে জ্ঞানী লোকক জানিব কেনেকৈ ? সেই
কাৰণে গুৰুচৰিতত এটা বিতৃত্ত বিৱৰণ দিয়া আছে।
অৰগতিৰ কাৰণে ইয়াত হৰহ তুলি দিয়া হল।
শিবোনামাত আছে অধ্যায়নৰ বিতৃত্তি—“এইমতে
পঢ়িছে। সাম, ঋক্, অথৰ্ব্ব, যজুৰ, ত্বেদ, চৌছ
শাস্ত্ৰ, শিফা, কল্প, জ্যোতিষ, বীতি, নীতি, নিৰুত্ত,
হুদ, শ্ৰুতি, বৃত্তি, বীৰাংগা তৰ্ক, কলাপ, তুৰ, ন্যায় এই
চৌছ শাস্ত্ৰ অষ্টাদশ পুৰাণ—শিৱ, মৎস্য, বৈকুণ্ঠ পুৰাণ,
ভদ্ৰ, কুৰ্ম, গৰুড, মাৰ্কণ্ডেয়, ভাগৱত, বাৰাণ, বাৰাণ,
লিঙ্গ, তৰিচাৰ্য্য, ব্ৰহ্মাণ্ড, বৈবৰ্ণ, বৃহৎ, নাবলী, ব্ৰাহ্ম,
পদ্ম ॥ অষ্টাদশ ভাৰত (মহাভাৰত) সংহিতা—হুত,
বাস, গৌতমী, নাবলী, অগষ্টী, বনিষ্ট, মাৰ্কণ্ডেয়, ব্ৰহ্ম,
তুলি (তুণ্ড), পৰাশৰ, কিশ্বামিত্ৰ, ভৰদ্বাজ, দুৰ্ব্বাসা,
বৈশ্বানৰ, কপিল, অজিক্স সৌৰি এই অষ্টাদশ।
চৌৰ ব্যাকৰণ—পাণিনি, কলাপ, পতিঙ্গ, শত্ৰুঘ্ন,
বুৰ্ণহোৰ (বুৰ্ণ), জাৰাকৃষ্ণ, পদ্ম ভৰদ্বাজীৰ, কলজান,
প্ৰশুৰোৰ, প্ৰাকৃত, সতি, বৃত্তি, বৃত্তি (অৰুণাচল) ইত্যাদি
জয়। অষ্টাদশ কাব্য—মায়, কালী, কালী, কালী,
হিৰোদ্যুত, কালী, কালী, কালী, কালী, কালী,
কালী, কালী, কালী, কালী, কালী, কালী, কালী, কালী,
কালী, কালী, কালী, কালী, কালী, কালী, কালী, কালী,

মুন্ডাষ্টক, বিদ্যাবিদ্যুদী, শান্তিশতক এই আঠাৰ কাব্য । দণ্ডি, প্ৰবোধচন্দ্ৰ, আনন্দ লহৰি, শৃঙ্গাৰ তিলক, শ্ৰুতবোধ, ঋতুসংগ্ৰহ, হাস্যগৰ্ভ, কবিস্বয়, অমৰ, হাৰাৱলি, বেদিলী, শব্দবসন্ত, কল্প, পঞ্জিকা, শব্দজ্ঞান, প্ৰশুবোধ, শ্ৰুতবোধ, শ্ৰুতিবোধ এই আঠাৰ কোষ । অমৰ, চাণক্য আনো শাস্ত্ৰ সবাকো পঢ়ায় গুৰু কল্পলীয়ে বোলে, বিধিনি জানো পঢ়ালো একা ; নাইও আৰ । আনে আনে শত বৰ্ষ পঢ়িও নপাৰে একা । মই কাৰণেহে । “আপুনি নিখিলা শাস্ত্ৰ । তাকে পঢ়া হয় ছাত্ৰ ॥ এই বুলি বিদায় দিলে । এক বৰ্ষ পঢ়ি আছিল । পাচ-দিনা আইএ গুৰুক অনাই ভোজন কৰাই দক্ষিণাদি পঠালে ।” শঙ্কৰদেৱৰ শিক্ষা গুৰুৰ শেষৰ কথা ফাকি প্ৰতিধানযোগ্য । ইমান কম সম্ভৱত আগৈয়ে কোনেও ইমানখিনি বিদ্যা অধিত কৰিব পৰা নাই । চাৰিবেদ, চৈধ্যশাস্ত্ৰ, অষ্টাদশ পুৰাণ, অষ্টাদশ সংহিতা, চৌধ ব্যাকৰণ, অষ্টাদশ কাব্য, অষ্টাদশ কোষ (অভিধান) তদুপৰি অমৰ, চাণক্যৰ অৰ্ধশাস্ত্ৰ লগতে অষ্টাদশ তন্ত্ৰ—চৈধ্য শাস্ত্ৰৰ উপৰিও তন্ত্ৰশাস্ত্ৰ পঢ়ি তাৰ পৰাও বিদ্যালাত কৰিছিল । এই গুৰুচৰিত মতে দেখা যায় যে মহা-পুৰুষে গুৰু গৃহৰ পৰা আহি শাস্ত্ৰ বিহিত যোগ সাধন কৰিছিল । সেই সাধন ক্ষেত্ৰৰ গুৰুৰ নাম উল্লেখ নাই । কিন্তু সেই সাধনত কিমানলৈ কৃতকাৰ্য্য হৈছিল উল্লেখ আছে—“পানীত এবাৰ বুৰ দি থাকে কিন্তু কাপোৰ নিতিতে । স্বৰ্গীয় বেজবন্ধা দেৱৰ “শঙ্কৰ দেৱত” (জীৱন চৰিত) আছে কোচবিহাৰত বজাৰ গুৰু হবলৈ অস্বীকাৰ কৰি অনন্যোপাৰ হৈ যোগাসনত বহি ইচ্ছা বৃত্ত্য বৰণ কৰে । ইয়াৰ দ্বাৰা এইটো সহজে বুজিব পাৰি যে তেখেত গীতাত কোৱা মতে প্ৰকৃত “যোগী” আছিল । সেই মতে তপোনিষ্ঠ, শাস্ত্ৰজ্ঞ পণ্ডিত আৰু যজ্ঞাদি কৰ্মপৰায়ণ, কৰ্মকুশল লোক লকলতকৈও যোগী শ্ৰেষ্ঠ । জাত আছে—

তপতিভ্যোহুৰিকো যোগী জ্ঞানিভ্যোহুপি নজ্ঞেয়িকঃ ।

.কশ্চিভ্যাশ্চাৰিকো যোগী ভৱানু-যোগী ভৱাৰ্হুন ॥

. তপোনিষ্ঠ পুৰুষলকলতকৈ যোগী শ্ৰেষ্ঠ । শাস্ত্ৰ

পণ্ডিত বা যজ্ঞোপবায়ণ কৰ্ম্মাসকলতকৈও যোগী শ্ৰেষ্ঠ । এতেকে হে অৰ্হুন, তুমি যোগী হোৱা ।

তগবানৰ এই নিৰ্দেশ যেন শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱে আখৰে আখৰে পালন কৰি একাধাৰে শাস্ত্ৰজ্ঞ পণ্ডিত, যজ্ঞকুশল কৰ্ম্মীৰ দৰে ধৰ্ম্মৰ স্বৰূপ ব্যাখ্যা প্ৰচাৰ নামধৰ্ম্ম একগৰণ ভাগবতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক হৈও প্ৰকৃত যোগী আছিল । শ্রীমন্ত শঙ্কৰৰ এই যোগী ৰূপৰ প্ৰতি আমাৰ দৃষ্টি নিবদ্ধ হব লাগে ।

+ + +

উঠতে, বসতে, খাওঁতে, শোৱতে সদায় কৃষ্ণনামৰ লগত যোগ ৰাখি শ্রীমন্ত শঙ্কৰ যোগী—সেয়ে জ্ঞান, সেয়ে ধ্যান—তাতে ৰতি ; ৰিবকতি সংসাৰ মুক্ত । কিন্তু গৃহী-গৃহস্থাশ্ৰমী, এনে কি লগৰীয়া সকলৰ ভকতৰ বান্ধ এবাৰ নোৱাৰি ৫৪ বছৰ বয়সত দ্বিতীয় বিবাহ কৰালে । কিন্তু তেখেতৰ বিবাহ বন্ধ হৈতু নহল—ধৰ্ম্মৰ সহায়ক হ’ল । পিচৰ কাৰ্য্যই প্ৰমাণ দিলে । গৃহী হৈও অনেক শাস্ত্ৰ বস, তন্ত্ৰ লৈ, হৰিকীৰ্ত্তন কৰি কৃষ্ণকথা চৰ্চা ঘাই কাম হল । .... তেতিয়ালৈকে বহুতো ভকত—বৈষ্ণৱ জন তথা আতা দুই এজনো আহি এই মহাপুৰুষৰ সঙ্গী হৈছে । এতিয়া ধৰ্ম্ম চৰ্চা আৰু হৰিকথা শ্ৰবন কীৰ্ত্তনৰ কাৰণে নিজ গৃহত অনুবিধাৰোধ কৰিলে ভকতসকলে । যুগুতি কৰি আলি পুখুৰীৰ গৰ্ণকজানৰ ওচৰৰ কুহুৰদেৱৰ সৰিয়হ তলিত ঠাই চাই তাতে পোণতে কীৰ্ত্তনৰ সজা হিৰ কৰে । ঘৰৰ ভেটি বান্ধিবলৈ চাব মাৰোঁতেই ৰাসুদেৱ বৃষ্টি ওলাইছে । সমস্ত শাস্ত্ৰ খীৰ সাগৰ দখি স্নানত উদ্ধাৰ কৰি চাৰি বন্ধ ধাপলা কৰিলে । পানীৰ অনুবিধা দূৰ কৰিবলৈ—“মহাপুৰুষ গুৰু দুপৰ নিশা গৈ বৃদ্ধাকৃষ্টে ৰেনু-কাড় কৰি উৰ্দ্ধহস্তকৈ গোৰ্হাদি মাৰিলে ; গিৰ্ গিৰ্ শব্দে আকাশী পদা মাৰিলহি—পূৰ্ববো নিবিত ।” পুৱা ভক্তসকলে বকবা বাৰীও জল থল হোৱা দেখি আচৰিত হৈ গুৰুজকক অপোহাৰ কলে—“ঈশ্বৰে কৃপাকৈ জোনাসৰক নাম কৰা দাব কৰিছে ।” সেই সময়তে গড়ুৰ পুৰাণৰ পৰা ভকত

প্ৰদীপ' আৰু হৰিবংশৰ পৰা কল্পিতীহৰণ নাট লিখাৰ পিচত ৰামশঙ্ক ভাগবত পাঠৰ ইচ্ছা হ'ল।

এই অৱসৰতে মহাপ্ৰভু জগন্নাথৰ স্বপ্নাৱেশ পাই পছিবৰ পৰা ভাগবতাচাৰ্য্য জগদীশ সিদ্ধ আহিছে। এওঁ মহাপণ্ডিত, গোটেই ৰামশঙ্ক ভাগবতেই কণ্ঠস্থ। জগন্নাথ মহাপ্ৰভুক সেই ভাগবত শুনাবলৈ গৈ পুৰীধামত শুই থাকোঁতে স্বপ্ন দেখিলে। জগন্নাথ সপোনতে লাক্ষাত হৈ সোণাত কলে, আপোনাক ভাগবত শুনাবলৈ আহিছে। মহাপ্ৰভুৱে কলে, "মই অন্তৰে চৈতন, জোক দেখাই জব ভাবে আহোঁ। সোষণ সিদ্ধান্ত কেনেকৈ দিম? মই অ'ত কলাহে পূৰ্ণ শব্দৰ ততহে। ত'ত কলেহে আমিও পাওঁ, শব্দৰেও পায়। মাতা (নাতিৰ পৰা) জগন্নাথ জৰাহে। তেওঁৰ ওচৰলৈ পূব দেশলৈ যোৱাকে গাওঁখনৰ নাম-'ব' আদি আখৰ।

এই স্বপ্ন লাভৰ পিচত ছবাহ খোজ কাটি নানা ঠাইত খবৰ কৰি আহি বাঁহবাঁহ আতাৰ ঘৰ পালে। তাৰ পৰাই গুৰুজনাৰ ওচৰলৈ গল। সজ বাৰ তিথি চাই এবছৰ ভাগবত পঢ়ালে বা শুনালে। পঢ়োৱাও শেষ হ'ল, বিপ্ৰও স্বৰ্গী হ'ল।

এইদৰেই শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ ভাগবতৰ পৰা প্ৰধান বস্তু লাভ কৰি ভাগবতী বৰ্ষ হাপন কৰিলে। বৰ্ষৰ প্ৰানি দুৰ কৰা হিচাবে শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰবো আন আন মহাপুৰুষৰ দৰে লীলা সঙ্গী আছিল। সেই সঙ্গীসকলৰ ভিতৰত প্ৰধান অন্তৰঙ্গ ভক্ত (আতা) শ্ৰীমাধৱদেৱ। বহুতো ভক্তৰ ভিতৰত মুখ্য আতা ন জন। সিবিলাকৰ নাম হলি—ঠাকুৰ আতা, শ্ৰীধাৰ আতা, ভবানীপুৰ আতা,

গোপাল আতা, ভাটোকুটীয়া আতা, নৰুবা দাস আতা, বদুলা আতা, হৰিহৰ আতা আৰু মুকুল আতা। ইবিলাক সকলোৱে মথুৰ আৰু আচৰিত কাৰ্য্যৰে ভৰা জীৱন-কথা, কথা গুৰু চৰিতত পোৱা যায়। ইবিলাকৰ সহায়তহে শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে ভাগবতী বৰ্ষ প্ৰচাৰ কৰি তাৰ প্ৰভাৱত দেশত প্ৰকৃত ধৰ্ম বস্তু হাপন কৰিব পাৰিছিল।

এই ন জনা আতাৰ চৰিত কথা আলচ কৰি সহজ ভাষাৰে প্ৰকাশ কৰা অতিশয় প্ৰয়োজনীয় কাম। ইশুৰতকৈ ভক্তহে ডাঙৰ। এই কথা বহুত ঠাইত বহুত কথাত প্ৰকাশিত হৈছে। ঠাকুৰ আতা, মথাই আতৈ আদি ভক্তসকলৰ এদিন থবিলান লাগিল—ভক্তভ্ৰোহীৰ গতি কি? নিজৰ ভিতৰত নীমাংসা কৰিব নোৱাৰি গুৰুজনাৰ সোণাত কলে—“কুৰু অৱতাৰত মাথোন ঘেষ কৰিও গতি পোৱাৰ কথা বৰ্ণোৱা আছে যেনে, কংস, দণ্ডবজ্জ, শিশুপাল আদি। সেই কৃষ্ণদেৱেই কৈছে—মোৰ ভ্ৰোহী ভৈলে তাক ৰাখিব ভক্ততে। ভক্তত ভ্ৰোহীৰ মই নুহিকো শক্তে।” গুৰুত লাগিলে ভক্তত বৰ—ভক্তত লাগিলে অধঃপাতে যাব।

ভক্ত আৰু ভগবানৰ বি লীলা সি অতি মথুৰ, শিক্ষাপ্ৰদ, কল্যাণপ্ৰদ। সেই লীলা কথাই আমাক দৈৱী সম্পদ লাভলৈ আকাজকা বৰ্দ্ধিত কৰক।

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰৰ জীৱনৰ আদি ছোৱাৰ কথাৰেই ভেৰাৰ লীলা প্ৰসঙ্গৰ কিছু মাথোন আভাস পৰিলে চোটা কৰা হ'ল।

সত্য যুগে ব্যাপন,   য়েজ যুগে ইজ,
জ্ঞানৰ যুগত পূজা।
কলিত হৰিব   কীৰ্ত্তন বিলাই,
আত্মৰ আহিৰে ঝুলাই ॥

উপেক্ষিতা যশোধৰা

“জালধৰা”

কাব্যত উপেক্ষিতা বুলিলে ত্ৰেতাযুগৰ উন্মিনালৈ মনত পৰে, কিন্তু আৰু এগৰাকী নাবীৰ—নাম যশোধৰা—যিজনাব স্বামীক ভুলোকৰ এক তৃতীয়াংশই ‘লোকনাথ’ বুলি স্মৰণ কৰে, যিজনাব স্বামীক উদ্দেশি “শৰণং গচ্ছামি” বুলি প্ৰাৰ্থনা জনায়, যিজনাব স্বামীক বেদপত্নী বিলাকেও অৱতাৰ বুলি স্বীকাৰ কৰি গৈছে—সেইজন৷ যশোধৰাকে। বুদ্ধদেৱৰ কাহিনীত উপেক্ষিতা বোলা হয়।

কাহিনী বোলা হৈছে কাৰণ গৌতম বুদ্ধৰ জীৱনী বুলি যিখিনি পাণ্ডু তাৰ কিমানখিনি ইতিহাস আৰু কিমানখিনি ইতিহাস নহয়—নিৰ্ণয় কৰা টান। পৰ-বৰ্ত্তী কালৰ ভক্তপৰম্পৰাৰ কল্পনাৰ পাকত পৰা আৰু উদ্ধাৰ উদ্ধাসেৰে ভৰা কাহিনী বিলাকৰ তলত পৰি আচল ইতিহাস ক’ত যে লুকাই আছেগৈ—মনীষীসকলৰ বহু গৱেষণাতো সেই ইতিহাসক উদ্ধাৰ কৰা সম্ভৱ হোৱা নাই। সেই কাৰণে যি গৰাকী নাবীয়ে যৌৱনৰ সকলো কামনা আৰু স্নৰৰ সপোন লৈ এদিন বাজ-কোৱৰ গৌৰৱৰ কাষত থিয় দিছিলহি—সেই গৰাকী নাবীৰ ইতিহাস উদ্ধাৰ কৰা কিমান টান সহজে বুজিব পাৰি।

বিজ্ঞান সম্ভৱতঃ ইতিহাসে আজি এই গৰাকী নাবীৰ আচল নামটো নো কি তাকে নাজানে, “পাগি ত্ৰিপি-টকৰ” ঐঠাইত তেখেতৰ উল্লেখ আছে—এই উল্লেখতো যশোধৰাৰ পৰিচয় নিদিৰে, স্বামীবো পৰিচয় নিদিৰে, পৰিচয় দিৰে “বাহন-জননী” বুলি।

সৰ্বৰ প্ৰাচীন আচাৰ্যসকলে যি নাৰ নাজানিছিল, অৰ্থাৎ জ্ঞানিত জনাবৰ প্ৰয়োগন কেৱলবিছিল—বৌদ্ধ-নাহিভাঙ তেখেতৰ কেবাটাও নাম আছে যেনে ভদ্রকৰ্জ্জা বা ভদ্রকৰ্জ্জা (ভদ্রকৰ্জ্জা) স্তম্ভক (স্তম্ভক), বিয়া,

বিদ্যামূলকী, গোপা, যশোধৰা; এনে হয় পাৰে এইবিলাক কোনোটোৱেই তেখেতৰ প্ৰকৃত নাম নহয়। কিন্তু What is in a name ধৰা হওক তেখেতৰ যশোধৰা নামকে।

গৌতমক প্ৰসৱ কৰিয়েই সাতদিনৰ পাচত গৌতমৰ জননী যামাদেৱীৰ দেহান্তৰ ঘটে। যামাদেৱীৰ ভনীয়েক আৰু পাচত সতিনীয়েকে ৰাত্ৰ-হাৰা শিঙাটিক ৰাক্ষস নৰেই ডাঙ্গৰ-দীঘল কৰিবলৈ ধৰে।

দিন যাৰ ধৰে, ১৬ বছৰৰ পাচত ৰজা শুদ্ধোধন তেখেতৰ শাক্য-জাতিবৰ্গলৈ দূত পঠিয়ালে—পুতেকৰ কাৰণে ৰোৱাৰী বিচাৰি।

কিন্তু গিয়াতি হলেই বা কি হল—জাতি হিচাপে শাক্যবিলাক আছিল বৰ গৰ্ৱী। তেওঁবিলাক সম্ভৱ নহল, ছোৱালী তেওঁবিলাকে নিদিৰে। শুদ্ধোধন নৰা গৌতমৰ ৰূপ আছে সঁচা, কিন্তু বিদ্যা? বিশেষকৈ ধনুৰ্বিদ্যা বা অইন কোনো পুৰুষোচিত ক্ৰীড়াতে গৌতমে কোনো নৈপুণ্যতা দেখুৱাব পৰা নাছিল। বিয়া কৰি নিজৰ জীৱ ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰিব বুলি ছোৱালী গৌতমক দিবলৈ ইচ্ছা নকৰিছিল।

কথাখাৰ গৌতমৰ কাণত পৰিলহি। ধনু-বিদ্যা বা অইন কোনো পুৰুষোচিত খেজ-ধেমালিতো নিজ পাৰ্গত্ততা নাই কথাখাৰ সঁচা; কিন্তু অভ্যাগ কৰি লগতে একাগ্ৰতা, আন্তৰিকতা থাকিলে কিয় নোৱাৰিব সাধনা চলিল, তাৰ পাচত এক বিৰাট জন সৰু সকলোকে বিশেষকৈ শাক্যবিলাকক আহ্বান সকলোৰে আগত গৌতমে ধনুৰ্বিদ্যা আদি নানা কৰ্মৰ পৰিচয় দিলে, শাক্যসকলে স্থিৰৰ মানিহে পালে। তেতিয়া প্ৰতিজনাই উপবাচি নিজ নিজ

যাচিবলৈ ধৰিলে। কন্যাসকলৰ সংখ্যা হেনো হ'ল ৪০ চল্লিশ হাজাৰ। গৌতমৰ একাধিক পত্নী আছিল নে নাই, অনুমান কৰা টান হলেও প্ৰধানাৰ ঠাই যি গৰাকীয়ে অধিকাৰ কৰিলে তেওঁকে আমি যশোধৰা নামেৰে ধৰিছো।

তাৰ পাচত আৰু ১৩ বছৰ অৰ্থাৎ ১৩ বছৰ ধৰি যশোধৰাই স্বামীৰ ঘৰ কৰিলে। স্বামীৰ সুন্দৰ স্ত্ৰী তনু, তেজোদীপ্ত চকুজুৰি যশোধৰাৰ চাই চাই হেঁপাহ নপলায়, নিজেও গুণৱতী, অশেষ ৰূপৱতী, সোণৰদৰে উজ্জ্বল গাৰ বৰণৰ কাৰণেই ভদ্ৰকচ্যানা (ভদ্ৰকাৰুণা) নাম পাইছিল। কাৰেঙৰ কোঠাই কোঠাই—যশোধৰা, গৌতমৰ প্ৰথম যৌৱনৰ আনন্দেৰে, কৌতুকেৰে, আদৰভৰা মুহূৰ্ত্তবিলাক কিদৰে পাৰ হৈছিল ইতিহাসে আজি তাৰ কোনো সন্ধান নিদিষে। ইতিহাসৰ দৃষ্টি মাথোন বাহিৰৰ ঘটনা বিলাকৰ ওপৰত। অন্তৰ ৰাজ্যৰ কথা ইতিহাসৰ গভীৰ হেনো অন্তৰ্ভুক্ত নহয় কোনে জানে, গৌতমৰ মহাভিনিক্ষমনৰ ঠিক আগতে কঠিন শিলৰ বুকুফালি বহুমুখী পানীৰ ধাৰা বৈ গৈছিল নে নাই আৰু অতিকৈ প্ৰিয়তমা নাৰী এগৰাকীৰ মুখখনি জন্মৰ কাৰণে এবাৰ চাবৰ কাৰণে গৌতমৰ মন উদ্ভাৱল হৈছিল নে নাই?

মহা যাত্ৰাৰ বাতি, প্ৰিয়তমাৰ শোৱা-কোঠাৰ দুৱাৰ-দলিত ভৰি দি হাতত সাৰে, ভৰিত সাৰে শেহ বাৰৰ কাৰণে জুৰি চাইছিলনে? সেই দিনা কি স্ৰষ্টাৰ অলংঘ্য নিয়মৰ ব্যতিক্ৰম ঘটিছিল?

কথাখাৰ সকলোৰে জনা থাকিলেও পুনৰ বিস্তাৰিত-ভাবে কোৱা হওক—আঠজন ব্ৰাহ্মণৰ ভবিষ্যত ৰাণী শুনি ৰজা শুদ্ধোধনৰ সদায় শঙ্কা আছিল—তেওঁৰ বংশধৰ গৃহত্যাগী হৈ যায় বুলি। এই আশঙ্কাত ৰজাই সকলো বৰমৰ সতৰ্কতা লৈছিল যাতে ব্যাধি, জ্বাৰ, কোনো দুষ্ট পুতেকৰ আগত পৰিব নোৱাৰে। যাতে তাৰ পৰা বৈৰাগ্যৰ স্ফাৰ নহয়, পুতেকৰ মন সংসাৰৰ প্ৰতি যাতে আনন্ড থাকে, সেই কাৰণে থকা ঠাই ঠিক

হল—এটি অতি ধুনীয়া প্ৰাসাদ। তাত আছিল—সকলো প্ৰকাৰৰ ভোগ-বিলাসৰ ব্যৱস্থা, সৰ্ববিধ লোভ-নীয় দ্ৰব্য সম্ভাৰ। বৰম বৰম সুচাক ধৰণৰ খোপা বন্ধা, বিচিত্ৰ সাজ-পাৰ স্বেচ্ছিকতা তৰুণী, ৰূপহী নৰ্ত্তকীসকল—কথাই-বাৰ্তাই হাঁহিৰে, লাগাবে, নৃত্য-গীত বাদ্যৰে দিন-ৰাতি চেষ্টা চলিব লাগিল 'বোধিসত্ত্ব'ৰ মন মুগ্ধ কৰি ৰাখিবৰ কাৰণে।

প্ৰহৰীবিলাকক সাৱধান কৰি দিয়া হল, যাতে গৌতমৰ কাৰেঙৰ ওপৰৰ পৰা তললৈ নামি আহিবৰ কোনো প্ৰয়োজন নহয়, অৰ্থাৎ বাহিৰৰ জগতৰ লগত যেন পৰিচিত হ'ব নোৱাৰে—কিন্তু সকলো চেষ্টা ব্যৰ্থ হল। বোধিসত্ত্বৰ চকুত একে একে সকলো পৰিল—জ্বাৰ, ব্যাধি আৰু মুডু, গৌতমৰ ৰাতিদিন একমাত্ৰ চিন্তা—কি কৰিলে এই সকলো দুখৰ পাৰ পাৰ পাৰি।

এদিন এক আহাৰৰ পুণিমা তিথিত বোধিসত্ত্বই দেখিলে এজন শান্ত মূৰ্ত্তিৰ সন্ন্যাসী। সন্ন্যাসীক দেখি আৰু সন্ন্যাসীৰ জীৱনৰ আনন্দৰ কথা শুনি বৰ তৃপ্তি পালে—মনত লাগিল যেন সত্য পথৰ সন্ধান পালো বুলি।

এদিন ৰাজ-উদ্যানৰ পৰা ঘূৰি আহি খবৰ পালে যে যশোধৰাৰ এটি পুত্ৰ সন্তান জন্ম হৈছে। আকৌ এক নতুন মায়াৰ বাধান, আৰু নহয়, সকলো বাধান আজিষেই ছিঙিব লাগিল। গৌতম কাৰেঙত সোমালহি, সোমোৱাৰ লগে লগে বীণাৰ স্বৰ্দ্ধাবত, নুগুৰৰ ধ্বনিত, গানৰ মুৰ্ছনাত সমগ্ৰ কাৰেং ভৰি উঠিল। কিন্তু বোধিসত্ত্বৰ এই সকলো আনন্দ-প্ৰমোদ তিতা লাগিল। শোৱা কোঠাত সোমাই পালেজত শুই পৰিল। শেহ ৰাতি চৌপনি ডাঙিল, চাৰিৰ পোহৰত দেখে যে নৰ্ত্তকী দল চৌপনিত অচেতন—সকলোৰে সংসাৰৰ মলিনতাবে ভৰা, কোনোজনীয়ে মুখেৰে কিবা বিৰকিৰাই আহে, কোনো জনীৰ গাৰ কাপোৰ অসংযত কোনো একেবাৰে বিৰসনা—কৰ্মৰ্য্যতাৰ চূড়ান্ত প্ৰকাশ।

আদেশত বাহিৰত বথ প্ৰহুড, দ্বৌতন দাখলৈ উঠিল কিন্তু কি ভাবি যশোধৰাৰ চেৰা-শালিৰ বৰলৈ খোজ ললে, দেখিলে মাতৃঘৰ অপূৰ্ণ ৰবিত্ৰ প্ৰতিচ্ছবি, দেখিলে-

যশোধৰাই কেচুৱাৰ মুৰচো নিজৰ বাহু-নতাবে আৱৰি ধৰি নিশ্চিন্তমনে চোপনিত লাল-কাল।

যি আকাজ্ঞা লৈ গৌতম গৈছিল সেই কোঠালৈ, লি সম্পূৰ্ণ হুলনে নহল আৰু মুহূৰ্ত্তৰ কাৰণে গৌতমৰ হৃদয় চকল হৈছিল নে নাই—ইতিহাসে তাক নকয়; কিন্তু যশোধৰাৰ আৰু ওচৰলৈ যাবলৈ গৌতমৰ সাহ নহল—যদি সাৰ পায়—নিঃশব্দে ধীৰে ধীৰে সেই নিশাই বোধিসত্ত্বই কাৰেং এবিলে।

ধৰ্ম্ম-চক্ৰ প্ৰবৰ্ত্তনৰ পাচত গৌতম বুদ্ধ ৰাজগৃহৰ বেনুবনৰ পৰা প্ৰথমবাৰৰ কাৰণে আহিল কপিলাবস্ত নগৰীলৈ। লগত শত সহস্ৰ অনুচৰ কিয় আহিছিল জনা নাযায়। কাহিনীয়ে কয় পিতাকৰ একান্ত অনু-বোধত পৰি।

কপিলাবস্তলৈ আহি তেখেতে বাহৰ কৰি থাকিল নগৰৰ এচুকত ন্যাগ্ৰোধাৰাত। পিচদিনা ওলাল কপিলা-বস্তৰ ৰাজবাটত ডিঙ্গাৰ উদ্দেশ্যে। এই সংবাদ বিয়পি পৰিল বায়ুবেগে নগৰৰ সকলো ঠাইতে লৰাৰ পৰা বুঢ়ালৈকে সকলোৱে নিঃপল হৈ এই সংবাদ শুনিলে—অদ্ভুত অপূৰ্ব বিস্ময়কৰ কথা। কংথাযাৰ যশোধৰাইও শুনিলে।

বুকুত সহস্ৰ ধুমুহা লৈ এখোজ দুখোজকৈ প্ৰাসাদৰ খিড়িকীৰ মুখত যশোধৰা থিয় দিলেহি—যদি দেখা পোৱা যায় নিজ স্বামীৰ পৰিচিত সৌম্যমুখি। কিন্তু নিষ্ঠুৰ নিৰ্গম দেৱতা সোৱ এই বাটেদি নাহিও পাবে।

সোৱা, সোৱা—দেখা গৈছে সেই মানুহজন ঠিক সেই মুখ, সেই হাত-ভৰি, সেই চলনৰ ভঙ্গী, আগতকৈও দেহৰ কান্তি বেন সহস্ৰগুণে বাঢ়িছে—হয়, হয় তেখেতেই যশোধৰাৰ অতি প্ৰিয় দেৱতাবো দেৱতা।

ভেৰেজৰ পিচে পিচে মানুহৰ পাচত মানুহ লোকা-বণ্য, যশোধৰাৰ বুকুখন ববকৈ কঁপিবলৈ ধৰিলে। মুৰচো মুখিবলৈ ধৰিলে—বৌদ্ধ অকল তেওঁৰেই দেৱজ্ঞ অগ্নি-ক্ৰম, সকলো বিশৃংখলৰ দেৱজ্ঞ। গৌড়-বৈষ্ণৱ যশোধৰাৰ নিজৰ কোনো দাবী আজি নাই।

যশোধৰা আজি সকলোৰে মাজৰ এজন্য অগ্ন্যা যথেন বিড়িকীৰ পৰা লাহে লাহে জাঁতৰি আহিল।

সেই দিনাই ৰজা শুদ্ধোধনৰ নিমন্ত্ৰণত গৌতম বুদ্ধ আহিল বাপেকৰ ঘৰলৈ অনুচৰবৰ্গক লগত লৈ। ধোৱা-বোৱাৰ পাচত প্ৰণাম কৰিবৰ কাৰণে পুৰুষ-নাৰী প্ৰতিজনাই আহিল। বাকী থাকিল মাথোন এজন্য—জ্যেষ্ঠ নাযায়, কেতিয়াও নাযায়; তেওঁৰ বোৱাৰ প্ৰশ্নই হ' উঠে কিয়? তেখেতে নিজে আহিব নোৱাৰেনে যদি নোৱাৰে, তেন্তে স্তূৰ্ণীৰ ১৩ বছৰ ধৰি প্ৰিয়ভা প্ৰাণপ্ৰিয়া বুলি ইমান ভাল পোৱাৰ অভিনয়ৰ কি প্ৰয়োজন আছিল? প্ৰবুজ্যা গ্ৰহণ কৰিলেই বুলি পুৰণ সকলো কথা পাহৰি যাৰ পায়নে? যদি তেখেতে নিজে ইমান কঠিন, নিৰ্ম্মম হব পাৰে যশোধৰাইও হব জাদে আকৌ ভাবে সেই মহানিশা দিন ধৰি যশোধৰাই একা চিঙে নাৰী ধৰ্ম্ম পালন কৰি আহিছে, তাত যদি আত্ম বিকতা থাকে, সত্যতা থাকে, ধৰ্ম্ম থাকে, তেন্তে পোঁ ধৰ্ম্ম-নিষ্ঠক যশোধৰাৰ কাৰণে আহিবই লাগিব।

যশোধৰাৰ কল্পনাৰ সোঁত এইদৰে বৈ গৈ আছে অকস্মাৎ বুদ্ধদেৱৰ অন্তঃপুৰলৈ আগবনৰ বাৰ্তা পাই সেই দুখ-স্বপ্নত বাধা পৰিল। যশোধৰাই শুনিও বুদ্ধদেৱে নিজেই আহিছে তেওঁৰ ওচৰলৈ। ইমানপৰি বিজ্ঞানক কেন্দ্ৰ কৰি সত্ত্ব-অসত্ত্বৰ কিমান জল্পনা কল্পনা চলিছে—তেখেতৰ অহা খবৰচো পাই যশোধৰা বিম্বাকুল হৈ পৰিল। চকুলোৱে নেদেখা হৈ পৰিল অন্তৰ্ভাবীক উদ্দেশ্যে প্ৰাৰ্থনা জনালে “প্ৰভু, কৰুণায় মোক শক্তি দিয়া, মোক কৈ দিয়া কেনেকৈ তেখেত সৰ্ব্বজনা কৰিব। তেখেত আহি পালেহি কিজাৰি যশোধৰা উঠিল, দালী, পৰিচাৰিকা সকলোকে আঁ সাধাৰণ কাপোৰ-কানি শিঙিবলৈ কলে, নিজেটো পিঁ আছেই, কমা-দলবক বিৰণ আসন বহিবলৈ দি সেইখন যশোধৰাই নিজ হাতেৰে অতি যতনাই সজালে:

তেখেত আহিল, ঠিক আগতে আহি ঠিয় দিলে, লগত দুজন ডিকু (অগ্ৰপাৰক) আৰু ডিকা-পাত্ৰ, দুই লৈ স্বয়ং শুদ্ধোধন। যশোধৰা তেখেতৰ ওচৰ

আঁক কাঁচ চাপি আহিল। কিন্তু কেনেকৈ আহিল, যশোধবাই কব নোৱাৰিলে। ওচৰলৈ আহি নিবৰ-নিশ্চল নিশ্চল হৈ ঠিয় হৈ থাকিল, যেন এজনী পাৰ্শ্ব-প্ৰতিমা—চকুত স্পন্দন নাই, দেহতো যেন প্ৰাণবান্ধব স্পন্দন নাই।

তথাগতে কলে “তোৱাৰ যেনে ইচ্ছা, মোক লক্ষ্য কৰা, যশোধবা” বহুত দিনৰ বুৰত “যশোধবা” নবোধন যেন বুগ-বুগান্তৰ পাৰ হৈ গৈছে,—“যশোধবা” নবোধন—যশোধবাই আজি আকৌ শুনিবলৈ।

যশোধবাই নিজক আঁক ধৰি বাৰিষ নোৱাৰিলে। সেই মুহূৰ্ত্ততে স্বামীৰ ভৰিৰ তলত দীঘল দি পৰিল। ভৰি দুখন সাৰাটো ধৰি তাতে বাৰিলে নিজৰ সুৰটো। সেই চৰণ বুগলৰ পৰশতে যশোধবাৰ সকলো মান, অভিমান দূৰ হৈ গ’ল। মনটো অপূৰ্ণ শান্তিৰে পূৰ্ণ হৈ উঠিল।

সময় বুজি বজা শুদ্ধোধনে কলে—‘ভদ্র’ নোৱাৰাৰীয়ে ভোমাকেই ইমান দিন—তুৰি এৰি যোৱা দিন ধৰি—কাৰমনোবাক্যে পূজা কৰি আহিছে, তোৱাৰ প্ৰতি তেওঁ নিবদ্ধচিত্ত।

বুজি কলে “জানো, এই জন্মতেই নহয়, পূৰ্বজো জিৰ্ম্মাণ্ণোবীত জন্ম গ্ৰহণ কৰি তেওঁ নোৱাৰ প্ৰতি এনে নিবদ্ধচিত্ত আঁক নবহিৰাল আছিল।”

পাঁচ দিনৰ পাচত যশোধবাই পুতেক বাহলক মাতি সেইজনী কোন, তিনি পালানে বুলি সোৱাত বাহলে নাজানো বুলি কলে। যশোধবাই কলে “সেই-জনা তোৱাৰ পিতা” আঁক বুজাই দিলে “তেখেতেই তোৱাৰ বৰ্গ, তোৱাৰ বৰ্গ, তোৱাৰ ভগল্যা, তুৰি তেখেতৰ ওচৰলৈ নগলা দেখোন—বোজা, ভয় নকৰিবা। গৈ কৰা “নোৱা উত্তৰাধিকাৰ (দায়জ) ক’ত?”

পুত্ৰ গ’ল পিতৃ-সন্দৰ্শনত। বুদ্ধদেৱৰ জ্ঞেতিয়া খোৱাৰ সৰ্গ, খাই থাকোঁতেই নাকে শিকোৱা কথাখান বাবুতি কবিলে। বুদ্ধদেৱে আত্মজব কাষে চকু তুলি

চালে—কি প্ৰশান্ত দৃষ্টি, বাহলৰ সকলো ভয় নাইকিয়া হ’ল। মনত আনন্দৰ প্ৰবাহ বহিবলৈ ধৰিলে, কিন্তু বুদ্ধদেৱে কোনো উত্তৰ নিদিবলৈ। খোৱাৰ পাচত বিদায় লৈ নিজ বাহৰৰ ফালে খোজ ললে। অবাধ বাহলক বাহলে একো বুজিব নোৱাৰিলে, কিন্তু নাকে শিকোৱা কথাখান “নোৱা দায়জ ক’ত?” পুনৰাবুতি কৰি কৰি বাপেকৰ পিচে পিচে যাব ধৰিলে। অৱশেষত বুদ্ধদেৱে পুতেকক উত্তৰাধিকাৰ দিলে। সাৰিপুত্ৰক মাতি কলে “বাহলক লীকা দিয়া।”

বাহলক যথামতে লীকা দিয়া হ’ল। সেইক্ষণতে এই জন্মৰ কাৰণে বাহলো যশোধবাৰ পৰ হৈ গ’ল। সংসাৰত বিমিনি আকৰ্ষণ আছিল সিও শেহ হ’ল। তেন্তে আঁক পলম কৰাৰ দৰ্কাৰ কি? যি বাটেদি স্বামী গৈছে, যি বাটেদি পুতেক গৈছে—সেই বাট আঁক কিমান দূৰৈত? যশোধবাই শুনিবলৈ পালে যে সেই বাটেদি যোৱাৰ যি হেজাৰ আছিল, সেই হেজাৰ উঠাই লোৱা হৈছে আঁক নাবী আভিয়েও প্ৰবৃত্ত্য গ্ৰহণৰ অনুমতি পাইছে। ভিকুনা সংঘৰ নেত্ৰী হৈছে—মহা প্ৰজাপতি গৌতমী, যশোধবাই মন স্থিৰ কৰি পেলালে।

ভগবান তথাগত ত্ৰেতিয়া শ্ৰাবস্তীত বাহলো তাতে, যশোধবাইও কাৰেং এৰিলে, কপিলাবস্ত এৰিলে। খোজ ললে শ্ৰাবস্তীৰ ফালে, যশোধবাই প্ৰবৃত্ত্য গ্ৰহণ কৰিলে। শ্ৰাবস্তী পাই মহা-প্ৰজাপতি গৌতমীৰ অধীনত ভিকুনীবিলাকৰ এটা উপাশ্ৰয়ত আশ্ৰয় পালে। শ্ৰাবস্তীত থাকিলে দিনত অন্ততঃ এবাৰো স্বামী আঁক পুতেকক দেখিবলৈ পাব আঁক তাকে অভিপক্ষ নাবী-অধীনৰ পৰম লাভ বুলি ধৰি ললে।

বাহল আহে নাকৰ লগত দেখা কৰিবলৈ। কোঠাৰ বাহিৰত নাক-পুতেকৰ দেখা-সাক্ষাৎ হ’ব, কথা-বাৰ্তা হয় যেহি ভাগেই বুদ্ধদেৱৰ বিধৰে। বাহলে বৰ্গাই কৈ যায় কিবাবে অবিজ্ঞাতে প্ৰশান্ত বৃত্তিৰে অনুভৱ কৰি

সকলোকে পবন খাতি দান কৰিছে । যশোধৰাই
বুজু হৈ শুনে, শুনি শুনি হেঁপাহ নপলায় ।

যশোধৰাৰ জীৱনৰ আৰু বেছি জনা নাযায় ।
সংঘত সোমাইতে “ভদ্ৰকচ্চানা” নামেই তেওঁ জনাজাত
আছিল । ভিকুনী হৈ অন্তৰ্দ্ধৃষ্টি লাভ কৰি শেহত “অৰ্হতি”
উপাধি লাভ কৰিছিল । তাৰ পাঁচত লাহে লাহে
সাধন মার্গৰ আৰু ওখ স্তৰলৈ গৈ “ভিকুনী শ্ৰেষ্ঠা”
বুলি অভিহিত হৈছিল । বুদ্ধদেৱৰ শিষ্যবিলাকৰ
ভিতৰত সাৰিপুত্ৰ, বোগন্নান আৰু বক্তনৰ বাহিৰে
কোনোও যশোধৰাৰ দৰে শক্তিমতী নাছিল ।

খৰ সত্তৰ ৭৮ বছৰতে বুদ্ধদেৱৰ মহা-নিৰ্বাণৰ

আগতে যশোধৰাৰ নখৰ-মেহৰ অন্ত পৰে । বৃদ্ধাৰ
অলপ আগতে বুদ্ধদেৱৰ ওচৰৰ পৰা যশোধৰাই কেই/
বিদায় লৈ আহে আৰু নিজ কোঠাত সোমাই
“লোকান্তৰ” গমন কৰে । —এই সংবাদ কেতিয়া আৰু
কেনেকৈ বুদ্ধদেৱৰ কাণত পৰিল—ইতিহাসে নকয় ।

অৱশ্যে এই সংবাদত তথাগতৰ অলপো বিচলিত
হোৱাৰ কথা নাখাটে, কাৰণ তেখেত সম্যক সমুজ্ঞ ।
এগৰাকী নাৰীৰ বৃদ্ধা-সংবাদত কিয় তেখেত চঞ্চল
হব ? সকলো দুখ-স্বৰ্ণৰ অতীত বুলিয়েই তেখেত
বুদ্ধ ভগবান । কিন্তু উপেক্ষিতা যশোধৰাৰ কাৰণে
আজি ২৫০০ বছৰৰ পাচতো আমাৰ হৃদয়নিহাৰ আছে ।”

(সংগৃহীত)

ত্ৰিভুজৰ অৰ্জুনৰ প্ৰতি পাতক-সংহৰণত হৰি নামৰ
মাহাত্ম্য বৰ্ণনা

অত্যন্ত অন্তৰ্য্যো যদি পৰমাত্মা নাম মোৰ
হেগাওঁ উচৰে একোবাৰ ।
লক্ষ্য কোটি কোটি জন যত কৰি আছে পাপ
তালক্ষণে নষ্ট হোৱৈ ভাৰ ॥
মোহোৰ দুগুটি নাম এক হৰি এক বাঁহ
সমবে অলক মহাপাপী হই ।
বাতি লক্ষ্য কোটি জন যত পাপ কৰি আছে
জ্বলিবো মূৰ্ত্ত পাপে কই ॥

—ভক্তি-প্ৰসীদ

বৈষ্ণৱ সকললৈ সমস্তৰ আহ্বান

ঐতানানাদ কাকতি ।

শ্রীশঙ্কৰ গুৰুৰ আৰ্হিৰ হোৱা আজি প্ৰায় ৫০৭ বছৰ পূৰ্ণ হল । তেখেতৰ বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াণৰ পিছতে অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ গাভীৰ আঁকট প্ৰধান প্ৰধান বৈষ্ণৱ-সকলৰ ভিতৰত মনোমালিন্য ঘটে । ই এটা ভয়ঙ্কৰ ক্ষীণ স্বৰূপে শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰৰ স্থাপিত সমাজখনক থকা-সুৰকটকৈ কটাইছে । এই লেখকৰ জীৱনতে তিনিবি বছৰৰ আগেয়ে মহাপুৰুষ, অসমত দুজন আছিল । কিন্তু ১৯১২ চনৰ ভিতৰতে যিমান দূৰ মনত পৰে শ্ৰীদামোদৰ দেৱৰ পাদুকা-স্থাপনৰ বাবে এখন গুৱাহাটীৰ সভাত উপস্থিত আছিলোঁ । তাৰ পাছত এখেতকো মহাপুৰুষৰ শ্ৰেণীলৈ তুলি এখেতৰ তিৰোভাৱ তিথিত গৰ্ভগণেশৰ পৰা স্কুল অফিচ আদি বন্ধ ৰখা হয় । এতিয়া মহাপুৰুষীয়া আৰু দামোদৰীয়া দুটি প্ৰধান মূল বান্ধি প্ৰথমাটিয়ে শ্ৰীশঙ্কৰ গুৰুৰ নামত মঠ, মন্দিৰ, মামঘৰ আদি নিৰ্মাণ কৰি তেৰাৰ সৃষ্ট নাম-ধৰ্ম প্ৰৱল-ৰূপে চলাব ধৰিছে আৰু কোনো কোনো সংঘই সদৌ অসমৰ নিৰ্বাচনত এখনি সমাজ উন্নয়ন কৰিবৰ উদ্দেশ্যে মানসানীৰ্বল অহাৰ দৰে সমাজৰ আবৰ্জনা উঠুৱাই নিবলৈ চেষ্টা কৰিছে । অন্যপক্ষে, আবৰ্জনাৰূপে লোকসমূহে আঁকোৰগোঁজা মাৰি তাকেই ধৰি থাকিবলৈহে চেষ্টা কৰিছে । সন্ত-মহন্তসকলৰ ভিতৰতো চাৰিটি সংহতি সৃষ্টি কৰি পৰম্পৰাৰ ভিতৰত একাৰ হানি কৰিছে—সেখা যায় । যি সময়ত ২৫০০ বছৰৰ পাছত গড় ২৪ মেই তাৰিখে গোটেই ভাৰত ব্যাপি হিন্দু-মুছলমান অৱতাৰ গৌতম বুদ্ধৰ পৰিনিৰ্বাণ উপলক্ষে অসীম জ্বলন্ত বাতী প্ৰচাৰ হৈছে, সেই সময়ত শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱৰ নাম-ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মাজত এনেবিলাক পাৰ্থক্য আৰু হানিপতি অকল অপোতনীয়েই নহয়, উল্লুঙিৰ বাটত ভীষণ বিধিনি । আহক দুজন মহাপুৰুষৰ চৰণত

আশীৰ্বাদ ভিকা কৰি আমাৰ কৰ্তব্য পথত আগুৱাও ।

শ্ৰীশ্ৰীমাধৱদেৱ মহাপুৰুষে তেৰাৰ হাজাৰী নাম-ঘোষা পুথিৰ আদিতো চতুৰ্থ ঘোষাত কৈছে—

একান্ত ভকত সৱে নিৰ্গুণ কৃষ্ণৰ গুণ

গাৱে সদা ৰসিয়া যথাত ।

বৈকুণ্ঠকো পৰিহৰি যোগীৰো হৃদয় এৰি
থাক। হৰি সাক্ষাতে তথাত ॥৪॥

এই ঘোষা ফাঁকিৰ অৰ্থ ভক্তিৰ আৱশ্যক নকৰে ।

মাত্ৰ “একান্ত ভকত” কোন তাকেহে বিচাৰ কৰিব লাগে । ভকত অৰ্থে ভক্ত । আমাৰ বৰ্তমান সমাজত এই ভক্ত শ্ৰেণীৰ ভিতৰত ভক্ত বহু ৰকমৰ । বোধকৰোঁ দেৱ-দেৱীও যত, ভক্তও তত । যেনে—শিৱভক্ত বা শৈৱ দুৰ্গা বা কালী ভক্ত শাক্ত বা শক্তিপূজক, গণেশক পূজা কৰা গাণপত্য ইত্যাদি । এই সকলৰ ভিতৰত কেৱল এজনকে পূজা কৰি নেৰে । এওঁলোকৰ ভিতৰত সেই এজন পৰব্ৰাহ্মক যাক নাৰায়ণ, হৰি, বাম, কৃষ্ণ নাম দি বৈষ্ণৱসকলে পূজে তেওঁকো ৰাদ নিদিয়, তাৰ ওপৰকি স্বৰূপে আন আন দেৱতাক পূজা কৰি নিজৰ আপোন কৰি লয় । কোনো কোনো জনে এজনক পূজে, কোনো কোনো জনে কেবাখনকো পূজে । এই সকল “একান্ত ভকত” নহয় । “একান্ত ভকত” হৈছে সেইসকল বিসৰলে এক ঈশ্বৰক, কেৱল কৃষ্ণদেৱক পূজে, ধ্যান কৰে, জনে । এক কৃষ্ণৰ বাহিৰে অন্য দেৱ-দেৱীক নেজানে, নিবিচাৰে । এই এক দেৱতাতে এওঁলোকৰ পূজা-সেৱা অন্ত । এই নিৰ্বাচনত এক ঈশ্বৰক জনা, পূজা কৰা ভক্ত নকলেই “একান্ত ভকত ।”

এই শ্ৰেণীৰ ভকত আজি কালিৰ বৈষ্ণৱ সমাজত বহুত নাই । কৰ্মৰূপ, নিজৰ সোণতে নিজৰ পুণ্য

আৰু অতি পুৰণি কালৰে পৰা বহুত দেৱ-দেৱীৰ মঠ-
মন্দিৰ থকাত বাপেক-মাকৰ লগত লৰা-ছোৱালী বিলাকে
এই বিলাক মঠলৈ গৈ থকাত ডাঙৰহলেও সেই ডাৰ-
ভক্তি মনত সাঁচ বহি থাকে। তাৰ লগতে দেশৰ বাহিৰৰ
পৰা বিদেশীলোকে অতি জাক-জমকেৰে দুৰ্গা আদি
অন্য দেৱ-দেৱীৰ পূজা-পাতল কৰি থকাত মানুহৰ
মনত এইবিলাক দেৱতাক পূজা নকৰিলে অমঙ্গল হ'ব,
উন্নতি নহ'ব বুলি মনত এটা বিশ্বাস সোমাই আছে।

খ্ৰীষ্টীয়সকলৰেও হিন্দুৰ অৱতাৰ-বাদনীতিত পেলাই
অসমৰ এসমৰ পৰা আনসমলৈকে তেওঁৰ ধৰ্মমত প্ৰচাৰ
কৰি পুৰণি অসমৰ পৰা এখন নতুন অসম তৈয়াৰ
কৰাত আমি তেওঁক এজন অৱতাৰ পুৰুষ বুলি মানো
আৰু তেওঁক জগৎগুৰুও বোলো। খ্ৰীষ্টীয়সকলৰেও
মহাপুৰুষে তেওঁৰ বচিত গুৰু-ভাটীয়াত কৈছে, “যো
হবি মাৰল কংস শঙ্কৰ তাকেৰি অংশ।” খ্ৰীষ্টীয়
গুৰুৱে কেৱল কামৰূপ-অসমৰ ধৰ্ম আচৰণলৈ দৃষ্টি
বখা নাছিল। তেৱাই সমস্ত ভাৰতৰ ধৰ্মলৈকে
চকু দিছিল। মনত নপৰা দিনৰ পৰা চলি অহা
ভাৰতবাসী মানৱ দেৱ-দেৱী পূজা কৰা ৰীতিটো তেৱাই
উঠাবলৈ যত্ন কৰিছিল। বেদ-বেদান্তৰে পৰা
আৰম্ভ কৰি গীতা-ভাগৱতলৈকে হিন্দু ধৰ্মত আলচ
কৰা সেই এজন পৰমব্ৰহ্মৰ পূজা-উপাসনাইহে যে মানৱৰ
ধৰ্ম তাক তেৱাই দঢ়াই দঢ়াই তেৱাৰ বচিত পুথিত
লিখিও কাৰ্য্যত পালন কৰি আমালৈ উজ্জ্বল পথ ধৈ
গৈছে। হিন্দুৰ নানান দেৱ-দেৱী পূজা কৰা ধৰ্ম
বহুদিনীয়াহে, চিৰকালীয়া নহয়। সনাতন ধৰ্ম-পৰমব্ৰহ্মৰ
চিন্তা-উপাসনাহে, তেওঁৰ বাহিৰে অন্য দেৱ-দেৱীক
পূজা কৰা নহয়। খ্ৰীষ্টীয় শতাব্দী ৬ষ্ঠ শতাব্দীত
৫৬০ শ্ৰাব্দত কৈছে—

আচৰ্য্য আচৰ্য্য ভাৰতৰ নব।

কিনো বন্দ কৰ্ম কৰৈ।

হবি হেন নাম আছেতে ভাষাপি

বান্ধনা জাপত নবৈ ॥

ঈশ্বৰ কৃষ্ণক নভজি আনক

ইষ্টদেৱ বুলি ধৰৈ।

কিনো হতবুদ্ধি কোচতে আলুৰি

আছেতে নিচিতি নবৈ ॥ ৫৬০৪ ॥

ভক্তি-প্ৰদীপ পুথি সমাপ্ত কৰোঁতে খ্ৰীষ্টীয়সকলৰ
কৃষ্ণদেৱক এইদৰে তুতি কৰিছে।

“তুমিয়েহে মোক্ষৰ ৰীজ। তুমিয়েহে মানুহৰ
নিজ ঈশ্বৰ। তুমিয়েহে মোৰ আত্মা বুলি জানি, আন
দেৱতাৰ সেৱা ত্যাগ কৰি, তোমাৰ চৰণকে ভজি,
সত্যো সত্যো তোমাৰ শৰণ লওঁ। জন্ম জন্ম
মোৰ ৰতি এনে হক, যেন মই ভাবিব পাৰোঁ যে বান্ধন
মাধৱইহে মোৰ গতি। আইন কামনা মোৰ একো
নাই।”

এই প্ৰকাৰে প্ৰতি মুহূৰ্ত্তে এক কৃষ্ণ দেৱতাক
লগাই ৰাখিব পৰা ভজ্যেই “একান্ত ভক্ত।” মহাপুৰুষ,
দুৰ্জনাই অসমৰ বৈষ্ণৱ-ধৰ্মত, আদি “একান্ত ভক্ত।”
এই একান্ত ভক্তসকল গোটাখাই বেতিয়া কৃষ্ণৰ গুণ-
যশ কীৰ্ত্তন কৰে তাত স্বয়ং ভগৱান বৈকুণ্ঠ ভাগৱ
কৰি, অন্য কি চিন্তা কৰা যোগীসকলৰো হৃদয় ত্যাগ
কৰি কীৰ্ত্তন কৰা ঠাইত উপস্থিত হয়হি।

এতিয়া প্ৰশ্নটো হৈছে এই যে কীৰ্ত্তন বসন্ত কীৰ্ত্তন
কৰিবৰ সময়ত দুই এজন একান্ত ভক্ত থাকিলেও
কৃষ্ণত শৰণ নোলোৱা, অন্য দেৱ-দেৱীৰ পূজা কৰা
লোকৰ সংখ্যা অধিক হ'ব পাৰে। তাৰ বাহিৰেও,
আজিকালিৰ নতুন নীতিমতে অশুশ্ৰুতা বৰ্জন হোৱাত
সকলো-শ্ৰেণীৰ লোকসকল কীৰ্ত্তন বসন্ত বহি একেলগে
শ্ৰৱণ-কীৰ্ত্তন কৰেহি। তেতিয়া যুক্তি-ভৰ্ষতে উদ্ধৃত
চতুৰ্থ বোধ্যমতে ঈশ্বৰ সাংক্যৰ ধৰ্ম অসম্ভৱ। তেতিয়া
এই “অশব্দীয়া” আৰু “একান্ত ভক্ত” সকলৰ প্ৰতি
খ্ৰীষ্টীয়সকলৰেও মহাপুৰুষে এক ঈশ্বৰত বিশ্বাস ৰাখি
নাম যন্ত্ৰ-শ্ৰৱণ কৰিবলৈ দিহা গৈছে। এই প্ৰকাৰে
চলিলে নামৰহমে অহা নতুন লোকসকলৰ নামত বন্ধন
বহিলে অন্য দেৱ-দেৱী, বৈষ্ণৱ, শৈৱ, ইত্যাদি হ'ব। আৰু

যি সকলে নিজক একান্ত ভক্ত, বুলি ভাবে তেহা সকলেও অন্যলোক সকলক ধূণা নকৰি সজ দিব কিন্তু নিজে স্থিৰ হৈ থাকিব। নতুন সমাজত এই ভাৱেৰে চলা নিস্তান্ত প্ৰয়োজন হৈ উঠিছে। নহলে সমাজ শৃংখলাবদ্ধ হৈ আগবাঢ়ি যাব নোৱাৰিব। তেহাব বচিত নামঘোষাৰ ঈশ্বৰ নিৰ্ণয় অধ্যায়ত ৫৯৫ ঘোষাত লিখিছে—

অন্তৰত এক ঈশ্বৰক দেখিয়োক নানা বাহিৰত
অন্তৰত বোৰ বাহিৰত জড় প্ৰায়।

বুদ্ধিত সমস্ত ভেজিয়োক বাহিৰত সজ দেখায়োক
একিতাবে বাৰ লোকত কুৰা বেড়াই ॥৫৯৫॥

এই ঘোষাটিৰ পোনপটীয়া অৰ্থত ষোড়শ মহাপুৰুষে আচাৰ্য্য ৰূপে কৈছে যে “হে বাম এই মৰ্ত্যত তুমি ৰ্ম্মি কুৰোতে নানান লোকক নানান ভাৱে ঈশ্বৰক সেৱা কৰা দেখিবা; যেনে এজনে ইন্দ্ৰক, এজনে শিৱক, এজনে দুৰ্গা-দেৱীক আকৌ এজনে এখনি কালী-মুক্তিক আকৌ এজনে কৃষ্ণৰ মূৰ্ত্তি এখনিক আৰাধনা কৰিছে। তুমি তোমাৰ অন্তৰত এক মতে সেই কৃষ্ণৰ মূৰ্ত্তিকেহে দেখিবা। তুমি বাহিৰত চুই দিলে নিশ্চল ঠেৰেকা লগা কেবেলুৱা-টোম দৰে হবা, বা বৰাণটোৰ ভাৱ ধৰিবা কিন্তু তোমাৰ অন্তৰত সেই এক ঈশ্বৰৰ জ্ঞান নেহেৰুৱাৰা। বাহিৰত সকলোৰে সৈতে নিলিঙভাৱে সজ দিবা কিন্তু নিজ বুদ্ধিৰে সেইসকলৰ আচৰণ, ব্যৱহাৰ, চলন-ক্ৰিয়ণ এক ঈশ্বৰ বিৰুদ্ধাবাপী হলে, ত্যাগ কৰিবা।

যদি দটক ভাৰি চোৱা হয় ত্ৰেতিয়া এই ঘোষাটিৰ এটি ভিতৰুৱা অৰ্থ আছে বাক বুজিলে আনি কিসকলে

নিজকে নাম ঘৰত জড় বুলি ভাৰি শৌচাৰ্য্য নীতি পালন নকৰা সকলক অন্য চকুৰে চাওঁ সেইসকলৰ প্ৰতি-মতি উন্নত হব।

আমাৰ দেহৰ ভিতৰত এটি নাম-ঘৰ আছে যত সেই এজন ঈশ্বৰে বিৰাজিছে। সেই নাম ঘৰলৈ প্ৰৱেশ কৰিলে সেই এজনা ঈশ্বৰক সাক্ষাৎ পাব পাৰি। তেনেকৈ আমাৰ বৈষ্ণৱ জগৎখনৰ অন্তৰ হৈছে আমাৰ নামঘৰ বা কীৰ্ত্তন ঘৰ। আপোনাৰ সকলো নামঘৰলৈ প্ৰৱেশ কৰোঁতে দুৱাৰদলীতে ভক্তৰ পদবোৰ শিৰত লৈ পবিত্ৰ হৈ সেই এক ঈশ্বৰক দৰ্শন কৰিবলৈ বুলি আহে। নামঘৰত প্ৰৱেশ কৰাৰ পূৰ্বে নামঘৰৰ বাহিৰে নানান মঠ-মন্দিৰত নানান ঈশ্বৰ বুলি পূজা কৰা দেৱ-দেৱীক দেখি আহে গঁচা। নামঘৰত প্ৰৱেশ কৰা মাত্ৰকে সেই সকললৈ পাহৰি কেৱল এজনা ঈশ্বৰক, কৃষ্ণদেৱক দৰ্শন কৰক। আপোনাৰ সকলো পৰম্পৰাৰ প্ৰতি জড় ভাৱ ধাৰণ কৰি মাত্ৰ অন্তৰত চেতন্য অৱস্থা ধাৰণ কৰিব। আপোনাৰ সকলো পৰম্পৰাৰে সজ দিব আৰু পৰম্পৰাৰ জনা ধুস্তপবিলাক ত্যাগ কৰিব। নিজ বুদ্ধিৰ অৰ্থাৎ মনোৰে প্ৰকাশ্য ভাবে কাকো আক্ৰমণ নকৰিব। এই ভাবে যদি আপোনাৰ সকলো নামঘৰলৈ আহি পৰম্পৰাৰ পৰম্পৰাৰ প্ৰতি আচৰণ কৰে তেন্তে নামঘৰলৈ অহা এক ঈশ্বৰৰ দৰ্শন উদ্দেশ্য সিদ্ধি হব।

এৱে বৰ্ত্তমান বৈষ্ণৱ সমাজলৈ খ্ৰীষ্টীয়ান জগতৰ জন্ম দিখি উপলক্ষে “বৈষ্ণৱ-বিজ্ঞান ৰূপ তাৎপৰ্য্য” এই বৃক্স মন্ত্ৰিৰে আৰম্ভকালে।

প্ৰৱৰ্ত্তক সন্তত বৰ্ষ কৃষ্ণৰ নামত।

নিজক কৰে বৰ্ষ নাম অবিজে যজ্ঞ ॥

গীতা-পৰিচয়

শ্ৰীমতী কল্পনা বৰুৱা ।

হিন্দুৰায়েই গীতাক সমগ্ৰ হিন্দুশাস্ত্ৰ আৰু উপদেশৰ মূল স্বৰূপে গণ্য কৰে। আগ্ৰহ আৰু অধ্যৱসায় থাকিলে গীতাৰ কেইটিমান শ্লোক অধ্যয়ন কৰি আত্মিক উন্নতি দলে পূৰ্ব-পুৰুষৰ সেই ধৰ্ম বুজিব পাৰিব, বি ধৰ্ম আৰি উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে নত কৰা উচ্চাঙ্গিক দৰ্শন, সাহিত্য-কলা আৰু সভ্যতাৰ ভেটি।

গীতা মহাভাৰতৰ এটি অধ্যায়। বেতিয়া কুরু-ক্ষেত্ৰত সশস্ত্ৰীন হৈ অৰ্জুনে দেখিলে যে যুদ্ধ-পিপাসুদল পৰশৰ ভাই-ককাই, ভেতিয়া বিবাদ-গ্ৰস্ত অৰ্জুনক উৎসাহ দিবলৈ আৰু তেওঁৰ মনৰ সন্দেহ দূৰ কৰিবলৈ শ্ৰীকৃষ্ণই হিন্দু-ধৰ্মৰ প্ৰকৃত ব্যাখ্যা তেওঁৰ আগত দাঙি ধৰিলে। গোটেইখন গীতাত শ্ৰীকৃষ্ণই নিজকে শ্ৰীভগ-বান বুলি পৰিচয় দিছে।

কিন্তু প্ৰাচীন গ্ৰন্থকাৰে, তেওঁৰ স্মৃতি আৰু অভুনৱীয় কল্পনা শক্তিয়ে পটভূমিক বিমানে স্মৰণ আৰু উপযুক্ত কৰি নোভোলক কৰি, এইটো মনত ৰাখিব লাগিব যে হিন্দু-শাস্ত্ৰ হিচাবে গীতা মহাভাৰতৰ পৰা সম্পূৰ্ণ পৃথক। হিন্দু ব্যাখ্যাত এই পটভূমিক কোনো গুৰু নাই। কুরুক্ষেত্ৰ-যুদ্ধক বৰ্ণনা কৰি বৰি লৈ যদি সেই একমাত্ৰ ঘটনাক আগত লৈ সেইৰূপে গীতা ব্যাখ্যা কৰো তেন্তে অকল নুসুকাই নহয় তাৰ দাবা আৰি গীতাক তুল নুখাবো সম্ভাৱনা বেছি। অৱশ্যে গীতাৰ ব্যাখ্য সাধাৰণীক আৰু তেখেত কুরুক্ষেত্ৰ যুদ্ধতে ইয়াক প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি। কিন্তু বিখ্যাত স্কটল্যাণ্ড এটিকে ধাৰ্য্যক্ৰম হিচাবে ব্যাপক-ব্যৱহাৰ অৰ্থে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ কৰ্ত্তব্য আৰু তেওঁকী স্মৃতি সুখা হব। 'সংস্কৃত সাহিত্যৰ' 'প্ৰাচীন' দিনত 'একোটা' এটা 'অধ্যায়'

আছিল যে, মহৎ কাম কৰিবলৈ যাওঁতে বা প্ৰকাশ কৰোঁতে সাধাৰণ ঘটনা কিছুমানক কল্পনা শক্তিয়ে সহায়ত বিশদ-বৰ্ণনা কৰি সেই পটভূমিক ওপৰত দেখাৰে আপোন মত প্ৰকাশ কৰে। আকৌ হিংসাক কাৰ্য্যত উদ্গনি দিয়া বুলি কৰা অপবাদৰ পৰা গীতাক বচাবলৈ, বুলি মহাভাৰতৰ গল্পটোক কাৰ্পনিক বুলি উল্লেখ দিয়াটোও এটা ডাঙৰ কথা হব। সনাতন ধৰ্ম-শাস্ত্ৰ হিচাবে গীতাক পঢ়িবলৈ নলে আৰি যুদ্ধক্ষেত্ৰৰ দৃশ্যটো সম্পূৰ্ণ পাহৰি যাব লাগিব।

উপনিষদত যি উপদেশ আছে, তাৰ বাহিৰে যিকোনো কিবা এটা দিয়াৰ উদ্দেশ্য গীতাৰ নাই। পৌৰাণিক উপদেশ সমূহৰ সংযোজনাত ই নিজক আবদ্ধ ৰাখিছে। পৌৰাণিক এক্সমুহৰ বিটো মূলকথা ইয়াতো জ্ঞানক নামে আলোচনা কৰা হৈছে। এই প্ৰবন্ধৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হৈছে যাতে উঠি অহা জ্ঞান-হাতীসকলে আনৰ পূৰ্ব-পুৰুষসকলৰ বিশ্বাস শৃংখলা আৰু আদৰ্শৰ সন্ধান পায়, বাৰ পোহৰেৰে আনৰ পূৰ্ব-পুৰুষসকলে নিজৰ আৰু লগতে আনৰো জীৱন-পথ পোহৰাই জুগুপ্ৰিয়-বি-বাৰলালক ধনক, সনাতন-ধৰ্ম নাম দিয়া হৈছে।

প্ৰকৃতিৰ নিয়ম আৰু বিজ্ঞানৰ বিপ্লৱকৰ বৰ্ত্তম সন্মত্যাগানে, বিশেষকৈ বেতিয়া সেই জ্ঞান বিপ্লৱ শক্তিয়ে বহল অহন কাৰোবাৰ পক্ষ নোহোৱা বাক; কিন্তু মানৱ প্ৰকৃতিৰ ওপৰত ই স্থাৰ হ'বে কৰ কৰে। তেওঁলোকৰ চিন্তাশক্তিৰ বিপ্লৱৰ বাটে। অজ্ঞান মনৰ বহল্য প্ৰকৃতিলোকৰ কাৰণে অকল অজ্ঞতেই কৰা ইয়াৰ অস্তিত্ব সুখ হৈ কৰ। বৰ্ষ-কৰ আৰু পাত্ৰ-কৰ তেওঁলোকৰ বাবে কিছুমান অজ্ঞানৰ দৰ্শন কৰোঁন;

আনকি এইবিলাকক তওই স্বার্থোদ্দেশ্যে উলিওৱা কিছুমান উপায় বুলিও ভাবে। কিন্তু স্থূল জগতৰ বিজ্ঞান সম্বন্ধে জানিবলৈ যেয়ে পৰিশ্রম কৰিছে আৰু সেইবাবে যাৰ বুদ্ধি ও চিন্তাশক্তিৰ বিপৰ্য্যয় ঘটাই, তেওঁলোকে জানে যে সেই বিৰাট অজ্ঞাত বহস্য, আমি যিখিনি জানিছো তাতকৈ ইমান বেছি যে, সময়ৰ লগে লগে মানৱ-জ্ঞানে ইয়াৰ যিমানেই আৱিষ্কাৰ নকৰক, এটা অংশ সদায়েই বাদ থাকি যাব; যিটোক অৱজ্ঞা কৰা নাযায় কিন্তু মানুহৰ বোধশক্তিৰেও ঢুকি নোপায়। প্রকৃত বৈজ্ঞানিকসকল সেইবাবে অকল নমুই নহয়; বিহেতু তেওঁলোকে প্রকৃতিৰ বহস্যৰ কিছুমান জানিছে, সেইবাবে তেওঁলোকে মানুহৰ বিশ্লেষণ শক্তিয়ে ঢুকি নোপোৱা সেই অজ্ঞাতজনৰ ওচৰত সদায়েই নত স্বীকাৰ কৰি আহিছে।

মানুহৰ বুদ্ধি অথবা অনুসন্ধান, প্রকৃতিৰ মূল কাৰণ কেতিয়াও ভেদ কৰিব নোৱাৰে। মানুহৰ চিন্তাশক্তি এনে স্ফূৰণ আৰু পাৰ্গতালিৰে গঠন কৰা হৈছে যেই আপোন সীমাবদ্ধতাৰ কথা অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু যিমানেই যি নহওক এটা অংশমাত্ৰ হৈ ই সমগ্র-সত্ত্বাক আকৌৱালি ধৰিব নোৱাৰে। সাপে যিদৰে নিম্নৰ নেজডাল খাব নোৱাৰে, তেনেকৈ মানুহৰ মনে সমগ্রক আকৌৱালি ধৰিবৰ বৃথা চেষ্টা কৰে। যাৰ ওপৰত আমি নিৰ্ভৰ কৰি আছো, যাৰ দ্বাৰা আমাৰ বুকৰ গতি নিয়ন্ত্ৰিত হৈছে সেই পৰমাত্মক জুৰি চাবলৈ বা তাৰ অস্তিত্ব প্রমাণ কৰিবলৈ হলেও আমি নিজৰ পৰা পৃথক কৰিব নোৱাৰো।

মানৱ-জ্ঞানৰ এই সীমাবদ্ধতাই বৈজ্ঞানিক আৰু ধাৰ্মিক অনুসন্ধানৰ সীমাবেধ। যিকালে আমি গভীৰ অনুসন্ধান নকৰো কিয়, অৱশেষত আমি সেই অজ্ঞাত বহস্যৰ দীৰ্ঘা পাওঁহি, আৰু তাৰপৰা আৰু অগ্ৰসৰ হব নোৱাৰো। প্রতি পৰমাণু এই অজ্ঞাত বহস্যই ভেদ কৰি আছে। অসীম বহস্যৰ ওপৰত আমাৰ জ্ঞানে মাত্ৰ এটা সামান্য পাতল আৱৰণ দি থৈছে। ধৰ্ম

আৰু ধৰ্ম-গ্রন্থ, ধাৰ্মিকসকলৰ বাক্য আৰু কাৰ্য্যই এই অসীম অজ্ঞানৰ আলোচনা কৰে, বিজ্ঞানে যেনেকৈ পদাৰ্থ সম্বন্ধে আলোচনা কৰে তেনেকৈ নহয় কিন্তু বেলেগটকৈ আৰু সেয়ে একমাত্ৰ উপায়।

প্রশ্ন হব পাৰে এই অজ্ঞাত-বহস্যক লৈ আমি কিয় ইমান মূৰ ঘৰাব লাগে? ইয়াৰ উত্তৰ হল এয়ে যে সত্যক অৱজ্ঞা কৰা মূৰ্খামি। নজনা কাৰণেই এই অজ্ঞাতজন মিছা নহয়। আমি এইখিনি মাত্ৰ জানো যে ই আছে আৰু আমাক লৈ জগতৰ সকলো বস্তুৰে লগত ইয়াৰ গভীৰতা আছে। ইয়াক কেনেকৈ অৱজ্ঞা কৰিব? মানুহৰ উপলব্ধিৰ মাজত যিটো ফাঁক আছে সেইটো শূন্য নহয়, বৰং আমাৰ অভ্যন্তৰ প্রয়োজনীয় সত্যৰে ভৰা যদিও আমি ইয়াক বুজিব নোৱাৰো, বিশ্লেষণ কৰিব নোৱাৰো বা ইয়াৰ গভীৰতা উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰো।

এই স্থূল পৃথিবীত গণিতজ্ঞসকলে বিৰাট ডাঙৰ অথবা পৰমাণুতকৈয়ো সৰু সংখ্যা লৈ কাৰবার কৰে; আনকি অপ্ৰাকৃত কিছুমান ব্যাখ্যাও গ্রহণ কৰে।

Infinity zero এইবিলাক গণিতত হেলা নকৰে বৰং ইহঁতেও বিজ্ঞানৰ অৱদানত যথেষ্ট সহায় কৰে। সেইদৰে বাস্তৱ জীৱনতো অসীম বা অজ্ঞাত অপ্ৰাকৃত বা মূল্যহীন নহয়। গীতা উপনিষদ বা অন্যান্য ধৰ্ম-গ্রন্থত যি কোৱা হৈছে, সি হয়তো আমি বিচৰা দৰে স্পষ্ট হোৱা নাই। গণিত বা পদাৰ্থ-বিজ্ঞানত পোৱা দৰে প্রমাণ সিদ্ধও হোৱা নাই; কিন্তু এইটোৱেই স্বাভাৱিক। কিয়নো বিষটো সিবিলাকতকৈ সম্পূৰ্ণ পৃথক আৰু ইয়াৰ প্ৰৱেশ আৰু প্ৰয়োগো সেইবাবে পৃথক। মানুহৰ বোধগম্য বস্তুবোৰ ব্যাখ্যা কৰি প্রমাণ কৰিব পাৰি, কিন্তু তাৰ বাহিৰৰ বস্তু বুজিবলৈ হলে বিশ্ৰাস আৰু অধ্যৱসায় আৱশ্যক। এই ভক্তিনুলক সাধনা প্ৰথম শাস্ত্ৰ আৰু ধৰ্ম গ্রন্থবিলাক সহায় স্বৰূপ বুলিব পাৰি, একমাত্ৰ যাৰ সহায়ত মানুহৰ মনে অসীম সত্যৰ আভাস পাব পাৰে। মন আৰু কাৰ্য্য বিভক্ত কৰাৰ প্ৰয়াস আৰু ব্যয়ন আৰু প্ৰাৰ্থনাৰ দ্বাৰা অৰ্থহীন জীবন বৰুৱাৰি বুদ্ধি ভৰা

চিন্তাৰ মাজত অৰ্থ আৰু সাৰবস্তু বিচাৰি পোৱা যায় আৰু
অশ্পষ্টই ক্ৰমে এক নতুন আৰু আচৰিত পোহৰৰ সন্ধান
দিয়ে— যাৰ দ্বাৰা আমি নতুনৰ সন্ধান পোওঁ। আমাৰ
উপলব্ধি আমি হয়তো আনক বুজাব নোৱাৰো কিন্তু
তেনেকৈয়ে আমি পূৰ্ব পুৰুষসকলৰ সেই দিব্যদৃষ্টি লাভ
কৰিব পাৰো।

যি কোনো ধৰ্ম বুজিবলৈ হলে নম্ৰ আৰু ভক্ত মনৰ
আৱশ্যক। যদি আমি আৱস্তাবে পৰা সন্দেহ কৰো
যে এই ধৰ্ম প্ৰতিস্থাপক প্ৰচাৰকসকল কিছুমান
কৌশলী প্ৰৱক্তক মাথোন, নিজৰ অথবা এটা সম্প্ৰদায়ৰ
স্ববিধাৰ হকে এইদৰে কিছুমান কৌশল কৰিছে আৰু
বাকীবোৰ মূৰ্খৰ দৰে ইহঁতক শ্ৰদ্ধা ভক্তি কৰিছে তেন্তে
সেইটো আমাৰ এটা ডাঙৰ মূৰ্খামি হব। যি সকলৰ
জ্ঞান-বুদ্ধি আমি উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে লাভ কৰিছো,
আমাৰ সেই পূৰ্ব পুৰুষসকল, প্ৰাচীন কালৰ লোক-সমাজ
আমাৰ দৰেই বাস্তৱ মনৰ আছিল। আমাৰ দৰেই তেওঁ-
লোকৰ মানৱ আৰু পদাৰ্থৰ সত্যস্বৰূপ জানিবলৈ আগ্ৰহ
আছিল আৰু ইয়াকো কব পাৰি যে আমাৰ দৰেই তেওঁ-
লোকো সন্দেহী আছিল। সম্ভৱতঃ আমাৰ দৰেই তেওঁ-
লোকৰ জ্ঞান-শক্তি আছিল আৰু পৰীক্ষা কৰিবৰ বাবে
আমাতকৈ বহুত বেছি সময় আছিল। অনিষ্টক বাধা দিব
পৰা সাহসী আৰু বুদ্ধিমানলোক তেওঁলোকৰ মাজত
নাছিল বা তেওঁলোক মূৰ্খ আছিল বুলি ভবাটো তেনেই
ভুল ধাৰণা। যি কোনো দেশতে সৰ্বসাধাৰণে ধৰ্মক
যি ভক্তি-অৰ্থাৎ দি আহিছে তাৰ মূলত, প্ৰথমতঃ ব্যক্তিগত
সম্পৰ্ণ আৰু পিছত পুৰুষানুক্ৰমিক অভিজ্ঞতাৰ দ্বাৰা

তেওঁলোকে বুজি পাইছে যে ধৰ্মৰ প্ৰতিস্থাপক আৰু
প্ৰচাৰক সকল সাধু, সৰল, গভীৰ, চিন্তাশীল আৰু প্ৰকৃত
অনুকৰণ-যোগ্যালোক। ধৰ্ম বিষয়ে অধ্যয়ন কৰোঁতে
মনত সন্দেহ লৈ থকা অকল ভুলেই নহয়, ই সেই
ধৰ্মক বুজাতো বাধা দিয়ে। নিঃসন্দেহে অন্যান্য
প্ৰতিষ্ঠান সমূহৰ দৰেই স্বাৰ্থ আৰু সম্প্ৰদায়গতবিধে
ধৰ্মকো কলুষিত কৰিছে। কিন্তু পিছৰ কলঙ্ক
আগৰ নিকণ্ড ধৰ্মৰ লগত সৰা আৰু ধৰ্মৰ মূলত
ভণ্ডাৰিৰ অশাৰ দিয়াটো অসুচিত আৰু সত্যানুসন্ধানৰ
পক্ষে একেবাৰে অবৈজ্ঞানিক। মহৎ চিন্তাৰ অৱদান
যোগাওঁতা আমাৰ জন্মভূমিৰ এই ধৰ্মসকল ধৰ্ম
বাহিৰে আন নহয়। ভক্তি আৰু শ্ৰদ্ধা অন্তৰত
লৈহে আমি প্ৰাচীন শাস্ত্ৰ এখন অধ্যয়ন কৰিবলৈ আগ-
বাঢ়িব পাৰো।

বৰ অনুতাপৰ কথা যে আমাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে
গীতা আৰু হিন্দু-ধৰ্মৰ মূল-নীতি সম্পৰ্কে, ইয়োবোপীয়
ছাত্ৰসকলে বাইবেলৰ বিষয়ে বা খৃষ্টান ধৰ্ম বিজ্ঞান
সম্পৰ্কে যিমান জানে তাতকৈ বহুত কম জানে।
সৰ্বোৎকৃষ্ট বিচাৰকসকলেও স্বীকাৰ কৰে যে হিন্দু-ধৰ্ম
বুদ্ধি আৰু চিন্তাশক্তিৰ সৰ্বোৎকৃষ্ট প্ৰচেষ্টাৰ ফল। পাশ্চাত্য
জগতৰ যি কোনো জাতিৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে আমাৰ
এই দৰ্শন লাভ কৰিব পাৰিলে নিজকে সাম্ৰাজ্যৰ অধি-
কাৰী বুলি গৰ্ব কৰিব পাবিলেহেঁতেন। এই প্ৰকৃত
মূল উদ্দেশ্য হৈছে যাতে আমাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে সেই
গভীৰ চিন্তাৰ অমূল্য-ধন কিছুপৰিমাণে হলেও বুজিব
পাৰে।

“সূৰ্য্যৰ নিচিনা প্ৰকাশ স্বৰূপ, সকলো অন্ধকাৰৰ পৰা যিজন
আন্তৰত, সেই পৰমাত্মা পৰম-পুৰুষক মই জানিছো—মই মুক্ত।
তেওঁক জ্ঞানৰ বাহিৰে মুক্তিৰ আৰু আন উপায় নাই।”—যজুৰ্বেদ ৥

মহাপুৰুষ শ্ৰীমাধৱদেৱ

শ্ৰীমদ্ভক্ত মন্ত্ৰণ শ্ৰেণী

শ্ৰীমদ্ভক্ত উপৰি পুৰুষ : শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱ আৰু শ্ৰীমাধৱ-
দেৱৰ উপৰি পুৰুষ আদিতে কোনোজপুৰত একেলগে
আছিল। পাছত যেতিয়া শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ পূৰ্বপুৰুষ
ভক্তিৰ কৰ্মতাপুৰলৈ আহিল, বৰ্তমান ভাটিৰ বংপুৰ
অঞ্চলৰ বান্দুকা নামৰ ঠাইতে মাধৱদেৱৰ পূৰ্বপুৰুষ-
লকলে বসতি কৰি থাকিল। তাতে সেই বংশত বৰকণা-
শিৰি ভূঞাৰ জন্ম হয়। ডেকা কালত তেওঁৰ পৰিবাৰ
চুকুৱাত বৰপুত্ৰক ৰূপচন্দ্ৰগিৰিৰ বিয়া পাতি দি তেওঁ
উজনিলৈ আহে। উজনিৰ বৰদোৱাত কিছুকাল থকাৰ
পাছত তাতৈ বৰকণাগিৰিয়ে দ্বিতীয়বাৰ বিয়া কৰায়,
আৰু কছাৰীসকলে বৰদোৱা লুটপাত কৰাত তেওঁ
প্ৰহৰণা গৈ বৰ্তমান উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ নাৰায়ণপুৰ
অঞ্চলৰ বালিগাওঁ নামৰ ঠাইত বসতি কৰেগৈ আৰু
তাতেই মাধৱদেৱৰ জন্ম হয়। কোনো কোনো চৰিত
লেখকৰ মতে—

“চৌদ্দশ আৰাৰ অক্সে জৈষ্ঠ মাস নিশি।
কৃষ্ণপক্ষ বৰিবাৰ প্ৰতিপদ শনি ॥
সি মনৰে মাধৱদেৱ প্ৰকাশ ভৈলন্ত ॥”

শ্ৰীমদ্ভক্ত ৰামানন্দ বিজয় মতে—

“ভক্ত নৱমীত জানা বৈশাখ মাসত।
সিবা ভাগে জন্মিলন্ত দুই প্ৰহৰত ॥”

বাক্যকাল আৰু শিক্ষা : অলপ জনা-বুজা হলত
পিতাকে মাধৱদেৱৰ উপযুক্ত শিক্ষাৰ দিহা কৰিলে।

“পাছে গুৰুগৃহে শাস্ত্ৰ পঢ়িলন্ত বত।
ব্যাকৰ্ণ পুৰাণ কাব্য কোষ ভাগৱত ॥
পাছে পঢ়াইলন্ত পিতৃ কায়স্থ শাস্ত্ৰক।
পণ্ডিত হুইবাক লাগি স্নানপোণ পুত্ৰক ॥”

মাধৱদেৱে লবাকাল-ছোৱা বৰ দুখত কটাব লগীয়া
হয়। পিতাকে ডেকা বয়সত উজনি আৰু বান্দুকাৰ
ভিতৰত অহা-যোৱা কৰি বেহা-বেপাৰ কৰিছিল।
তেওঁ বুঢ়া হলত চালুকীয়া মাধৱদেৱে পিতৃ-মাতৃ দুয়োৰো
ভৰণ-পোষণৰ বাবে কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিব লগা হয়।
কিছুদিনৰ পাছত উজনিৰ হাবুং নামৰ ঠাইত মাধৱদেৱৰ
ভগ্নীয়েক উৰ্ব্বশীক ৰামদাসলৈ বিয়া দিয়া হয়। মাককো
ভগ্নীয়েকৰ লগত থৈ তেওঁ পিতাকৰ দৰে উজনি আৰু
বান্দুকাৰ ভিতৰত অহা-যোৱা কৰি বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ
ধৰিলে।

শঙ্কৰ মাধৱৰ মিলন : এই কালত শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ
ধুঞাহাটত আছিল। ৰামানন্দ বিজয় মতে বেহা-বেপাৰ
কৰি বান্দুকালৈ যাওঁতে মাধৱদেৱ বৰ চান নৰিয়াত
পৰিল। ককায়েক ৰূপচন্দ্ৰগিৰি আৰু বৌৱেকৰ বয়সত
কথৰপি আৰোগ্য হ’ল। তাৰ পাছত গৌসানীৰ
আগত বলি দিবলৈ ভাল চাই দুটা ছাগলী আনিবলৈ
বৈনায়েকক কলে,—

“ভক্ত ছাগ দুই গোটা আনিবাহা চাই।
বজতৰ খুন্দ ৰই আনিকো গচাই ॥”

সৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ মতে মাধৱদেৱৰ মাকৰ সৰিলাভহে
এই বগা ছাগলি দুটা গৌসানীলৈ আগবঢ়োৱা হৈছিল।
যি হওক বৈনায়েক গমপাপি বা বাক্যলৈ সেইমতে
ছাগলী নানি মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে বলা কৰা বুলি কলে।

“কোৱিয়া মাধৱে বাক্য বুলিলা তহিঁত।
যোভকৰি আছে কোব ৰূপেৰ পণ্ডিত ॥
হোকাৰো কুচীয়া তুৰি বুড়িত পাগল।
কিয় আনি দেখা বোক ৰমিৰ ছাগল ॥”

বৈনায়েকে কলে—

“মোহোৰ আগত দেখুৱাহা বৰগোট ।

শঙ্কৰক লগ পাইলে হইবা লোট-সোট ॥”

তাৰ পাছদিনা পুৱাই গয়াপাণি আৰু মাধৱদেৱ

শঙ্কৰদেৱৰ ওচৰলৈ গল আৰু শঙ্কৰ মাধৱৰ তৰ্ক আৰম্ভ
হল—

‘মাধৱে শাস্ত্ৰক দেখাই প্ৰবৃত্তি কহন্ত ।

নিবৃত্তি দেখাই তাক শঙ্কৰে খণ্ডন্ত ॥

প্ৰভাতৰে পৰা তিনি পৰ বেলি গৈল ।

দুইহন্তৰো কথা সাদ্ৰ তথাপি নভৈল ॥”

শেষত শঙ্কৰদেৱে ব্ৰহ্মাস্ত্ৰ স্বৰূপে ভাগৱতৰ মূল
শ্লোকটি মাতিলে । তাৰ অৰ্থ—

‘ব্ৰহ্মৰ মূলত যেন দিলে আনি জল ।

হোৱয় তৃপ্তি তাৰ পত্ৰ পুষ্প-ফল ॥

ডালে পাতে লিঙ্গে যদি মূলতে নেদয় ।

কদাচিতো ডালে-পাতে তৃপ্তি নহয় ॥

ক্ষুধাতুৰ নৰে যদি অনুক ভুঞ্জয় ।

তৃপ্তি হোৱন্ত ইন্দ্ৰিয় আতিশয় ॥

ভোজন বিহীনে পিঙ্গে বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ ।

ইন্দ্ৰিয়ৰ কিছু প্ৰীতি নহয় তাহাৰ ॥

কৃষ্ণক পূজিলে সমস্তৰে পূজা হয় ।

পৃথকে পূজিলে পূজা কোন নলয় ॥”

শঙ্কৰদেৱে এই শ্লোক মাতিলত মাধৱদেৱে—

“যেন গুৰু মানি তেতিক্ষেণে উঠিলন্ত ।

শঙ্কৰদেৱক নমস্কাৰ কৰিলন্ত ॥

বোলন্ত শঙ্কৰদেৱে যাইবন্ত আনিবোঁ ।

মাধৱে বোলন্ত গুৰু তোমাক মানিলোঁ ॥”

সেইদিনাই আহি মাধৱদেৱে তেওঁৰ জোৰোশ
পিকোৱা কন্যা পৰিত্যাগৰ সংকল্প কৰি গুৰু-সেৱাৰ
জীৱন উৰ্গা কৰিবলৈ থিৰ কৰিলে ।

মাধৱদেৱৰ গীত-পদ আদি : ধৰ্মক্ষেত্ৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ

দৰে সাহিত্য-ক্ষেত্ৰতো মাধৱদেৱৰ ঠাই শঙ্কৰদেৱক
পিছতে । মাধৱদেৱৰ নামৰোমা ধৰ্মৰ দৰে সাহিত্যক্ষেত্ৰ
থাপনা পাতি পূজা কৰিব লগীয়া । তাৰ পাছত
তেওঁৰ ভক্তি বজাৱলী, জন্ম-বহস্য, ৰাজসূয়-যজ্ঞ আদি
কাব্য আৰু চোৰ-ধৰা, পিপৰা-গুচোৱা, দধি-বৰ্ধন,
ভূমি-লেটোৱা, অৰ্জুন-ভঙ্গৰ, ভূষণ-হেৰোৱা, কোটী
ৰেণা, ভোজন ব্যৱহাৰ আদি অসংখ্য নাট অসংখ্য
সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদ । ইয়াৰ উপৰিও মাধৱদেৱ
আদিকাণ্ড ৰামায়ণ, অসংখ্য অনুপম বৰগীত ‘আখ্য
ভটিয়া আদি ৰচনা কৰে ।

মাধৱদেৱৰ মৃত্যু : ১৫১৮ শকৰ ভাদ্ৰ মাহৰ শুক্ল

পঞ্চমীৰ বেলা ডুব পৰত কোচবিহাৰৰ ভেলা গাঁৱত
মাধৱদেৱে মানৱলীলা সম্বৰণ কৰে ।

কৃষ্ণক খাই

হেনয় চণ্ডাল

শুদ্ধ হয় অতিশয় ।

সোমপান কৰে

যিটো মহাযজ্ঞ

তাৰ প্ৰতি যোগ্য হয় ॥

ভোমাৰ নামৰ

অনন্ত মহিমা

আচাৰ্য্য অতি পৱন ।

নাৰ ক্ষত্ৰ লৈলে

চণ্ডাল দেখেভে

গোৱে মহা ক্ষোভোত্তম ॥

(বিশ্বকৰ্ম্মৰ মাধৱ) ভক্তি-বন্ধ

দীনবন্ধু

শ্রীমতী শশীপ্ৰভা শইকোয়া

বাপুৰুণহঁতৰ পৰ্জাতো গোলাঘাটৰ মুদৈচুক গাওঁখনৰ এমূৰে। তাত থাকে সি আৰু তাৰ মাক জেতুকী। বাপুৰুণ ৬ মহীয়াতে তাৰ বাপেক চুকাল। সেইদিন ধৰি জেতুকীয়ে তাক বুকুত বান্ধি লোকৰ ঘৰে ঘৰে ধান বানি, পানী আনি খুজি-মাগি তাক দাঙব-দীঘল কৰিছে। সি এতিয়া এ বছৰীয়া হৈছেগৈ। বাপুৰুণ জেতুকীৰ চকুৰ মণি আঁচলৰ ধন, তাইৰ দুৰ্ভগীয়া জীৱনৰ আশাৰ বস্তু।

তাৰ বয়স ৭ বছৰ হ'লত, তাই বহুত কষ্টেৰে খুজি-মাগি কাম-বন কৰি পয়চা কেটামান গোটাই এদিন ক, খ, কিতাপ এটা, ফলি এখন, ফলিগুটি এডাল কিনি আনি তাক ওচৰৰে পাঠশালা এখনত নাম লগাই দিলেগৈ। তাইৰ আশা বাপুৰুণে পঢ়ি-শুনি ডাঙৰ মানুহ হব তাই স্তম্ভৰ মুখ দেখিব।

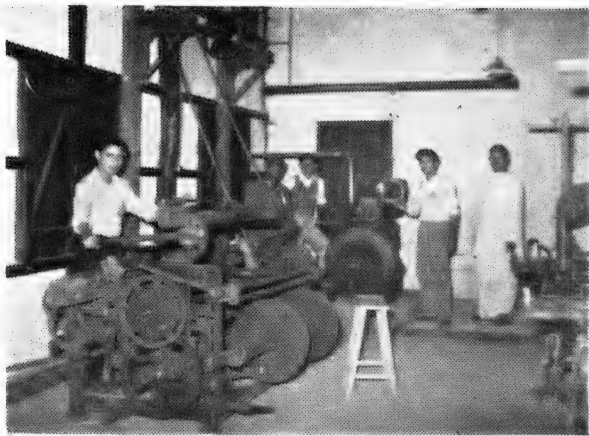
আবেলি পৰত সি পঢ়াশালিৰ পৰা ঘূৰি আহিল। মাকে তাক মৰম কৰি গালে-মুখে হাত ফুৰাই স্নিহিলে— আজি কি কি পঢ়িলা সোণাই পঢ়াশালিত তোমাৰ ভাল লাগিছিল নে? তাৰ পিচত ল'ৰালবিকৈ তাক হাতভৰি কেইটা খুৱাই কৰুৱা ভাত দুটামান আৰু জিকা কলি, বেঙেনা কলি পোৰাৰে খাবলৈ দিলে। খুৱাই বুৱাই তাক ধোৱালি কৰিবলৈ দি তাই খবধৰকৈ ঘৰৰ কাম-বন-শিনি কৰি, ভাত কেইটা বহাই দিলে, বাপুৰুণে চোপ-নিয়াৰ, পঢ়াশালিৰ পৰা আহি তাৰ ভাগৰ লাগিছে দেখি। ভাত হ'ল। সন্ধ্যা লাগি ভাগিছে, বাপুৰুণক ভাত দিলে। অকণমানি পঁজাটোৰ যিখিনি কাম বাকী আছিল কৰি মেলি তাই দুৱাৰখনত দাঙাল মাৰি নিজেও দুটামান খালে। ৰাই বৈ মাক-পুতেক দুয়ো চাবি-পাতিখন জোকাৰি শুনেগৈ। বাপুৰুণক বুকুতে লৈ জেতুকীয়ে তাক পঢ়াশালিৰ কথা নিতৌ স্নিহিবলৈ

ধৰিলে। তাৰ আজি পঢ়াশালিত কেনেকুৱা লাগিছিল তাত ল'ৰা কিমান, পণ্ডিতজন কেনে? তাক খং কৰিছিল নেকি ইত্যাদি।

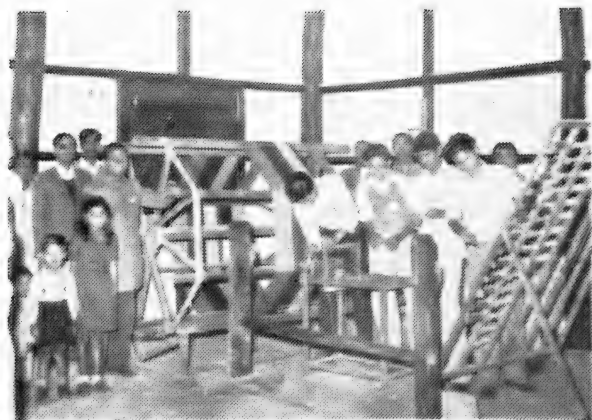
সি এবাৰ কলে বৌ, মই কাইলৈ হ'লে পঢ়াশালিলৈ নেযাওঁ। সেই মুকলি পথাৰখনৰ বাঁহনি দৰাৰ ওচৰত মোৰ বৰ ভয় লাগে। তাই ক'লে, অ-আই! কিয় সোণ, তেনে কথা কব নেপায় নহয়, তোমাৰ যদি ভয় লাগে দীনবন্ধু মাতিবা, তেতিয়া আৰু ভয় নেলাগে। পঢ়াশালিলৈ যাৰা লেখা-পঢ়া কৰিলে মানুহৰ পিয়ান হয় ডাঙৰ মানুহ হৈ স্তম্ভত থাকিবলৈ পাই। নেযাওঁ বুলি নকৰা দেই, আজিৰ পৰা বাকু ভয় লাগিলে দীনবন্ধু মাতিবা তেতিয়া ভয় নেলাগে।

পিছদিনা আকৌ মাকে পিন্ধাই-উৰাই বাপুৰুণক পঢ়াশালিলৈ পঠালে, সেই বাঁহনি দৰাৰ ওচৰত তাৰ ভয় লাগিল, মাকে কোৱামতে সি অ, “দীনবন্ধু” কৈ ৰিঙিয়াবলৈ ধৰিলে, আৰু গঁটাকৈ মানুহ এজন ওলাই আহি তাক স্নিহিলে—কি হ'ল মইনা তোমাৰ ভয় লাগিছে নেকি? একো ভয় নাই বলা মই তোমাক আগবঢ়াই দিওঁ। সেইদৰে বাপুৰুণ পঢ়াশালিলৈ গৈ আছে, এতিয়া আৰু তাৰ ভয় নেলাগে।

কেইদিনমানৰ পিচত মাকে তাক স্নিহিলে—অ, ৰোপাই এতিয়া তোৰ ভয় নেলাগে নহয়? সি কলে—বৌ ওহোঁ এতিয়া ভয় নেলাগে, সেই বাঁহনি দৰাৰ ওচৰৰ পৰা মোক সদায় দীনবন্ধুৱে আগবঢ়াই দিয়ে নহয়। মাকে হিচুঙি ঝাই কলে, গঁটানে, ভইনো দীনবন্ধু ক'ত পালি?—কিয় তই যে কৈছিলি ভয় লাগিলে দীনবন্ধু মাতিবি। মোৰ সেইখিনিতে ভয় লাগিলে দীনবন্ধু, দীনবন্ধু বুলি ৰিং ধৰো আৰু দীনবন্ধুৱে মোক নিতৌ পঢ়াশালিত ধৈ আহেগৈ। জেতুকী

কাবিকবো বিদ্যালয়

কাবিকবো বিদ্যালয়

মৰঙ্গা স্কুল প্ৰাক্তনত স্বাধীনতা দিবসপালন

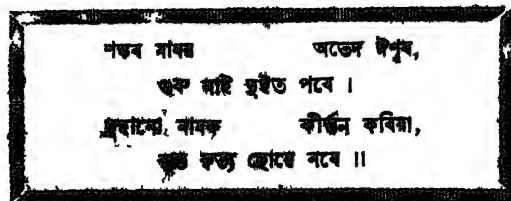

মৰঙ্গা গ্ৰামোন্নয়ন কেন্দ্ৰ

আচৰিত হ'ল আৰু কলে হেৰ বোপাই তোৰ দীনবন্ধুক নোৰু দেখুৱাব পাৰিব নে ? কিয় নোৱাৰিব । কাইলৈ যোৱা লগত ওলাবি । পিছদিনা মাক তাৰ লগতে গ'ল আৰু বাঁহনিৰ ওচৰ পালেতে সি দীনবন্ধু বুলি বিভিন্নালে আৰু দীনবন্ধু ওলাল, বাপুৰূপে মাকক কলে সোৱা চা দীনবন্ধু আহিছে, মাকে কিন্তু কাকো নেদেখিলে, তেতিয়া মাকে তাক সাবটি ধৰি কলে, “বোপাই মই পাপিনীয়ে ক'ত দেখিম তই ধন্য, তোৰ পুণ্যৰ বলত দেখিছ । আজিৰ পৰা তই মোক উদ্ধাৰ কৰিলি ।”

এইদৰে বাপুৰূপ পঢ়াশালিলৈ গৈ আছে, এদিন পণ্ডিতে সকলো ছাত্ৰকে কলে, কাইলৈ সৰস্বতী পূজা । কাইলৈ তহঁতে সকলোৱে কল কুঁহিয়াৰ গাখীৰ-পানীয়ে যেনেকৈ পাৰ লৈ, সোনকালে বাতিপুৱাতে আহিবি । বাপুৰূপ পিছদিনা পঢ়াশালিলৈ যাওঁতে বৰ মনমাৰি গৈ আছে কাৰণ সি লৈ যাবলৈ একো নেপালে । সেই বাঁহনিৰ গুৰিতে দীনবন্ধু ওলাই তাক সন্ধানিলে, বাপু, তই দেখোন আজি বৰ মনটো মাৰি আছ কি হৈছে ? তেতিয়া সি কলে আজি পঢ়াশালিত সৰস্বতী পূজা । পণ্ডিতে সকলো ছাত্ৰকে কল-বন উপহাৰৰ বস্ত লৈ যাবলৈ কৈছে । মই একোকে আনিব নোৱাৰিলোঁ মনতো বেয়া লাগিছে, আজি পণ্ডিতে মোক বৰ খং কৰিব । দীনবন্ধুৱে কলে অ' তই একো নেপালি, কাক একো কথা দাই মই গাখীৰ অৰুণমান দিওঁ তাকে লৈ যা, এইবুলি ডাক মহটকামান ধৰা ঘাট এটাত

গাখীৰ এঘাট আনি দিলেহি আৰু কলে ইয়াকে লৈ যা । সি পঢ়াশালি পালেগৈ, সকলো ছাত্ৰই নানা বস্ত লৈ আহিছে, তাক কি আনিছ বুলি পণ্ডিতে সন্ধানিত সি গাখীৰৰ ঘাটটো দিলে পণ্ডিতে দেখিয়েই মুখৰিকটাই পেলালে, এইকণ গাখীৰ তই কাৰ নাকত দিবলৈ আনিছ টোকোনা লাজ নেনাগৈ ? সেই বুলি গাখীৰৰ ঘাট লৈ আন গাখীৰৰ লগত ৰাকি দিলেগৈ, কিন্তু ঘাট খালি নহয়হে নহয়, গাখীৰ ওলাই আছে গাখীৰৰ টোতো ভৰি বাগৰি গৈছে, তথাপি ঘাট খালি নহয় । পণ্ডিত ছাত্ৰ এটাইবোৰ আচৰিত হ'ল বাপুৰূপক কলে এইয়া গাখীৰ ক'ত পালি, সি কলে মোক দীনবন্ধুৱে দিছিল । হেৰ, কোন দীনবন্ধু, ক'ত আছে । সি ফুৰে সেই বাঁহনি দৰাৰ ওচৰতে দীনবন্ধু থাকে নোৰু দিওঁ পঢ়াশালিত আগবঢ়াই ধম্বহি । তেতিয়া এটাইবোৰ বিচুড়িত হৈ কলে হেৰো আমাক দেখুৱাব পাৰিবিছ তোৰ দীনবন্ধু—ব'ল ব'লছোন আমাকো দেখুৱা বুঢ়ি এটাইবোৰে তাক লৈ বাঁহনিৰ ওচৰ পালেগৈ, আৰু বাপুৰূপে কলে, সেইয়া মোৰ দীনবন্ধুকাই, কিন্তু তাৰ বাহিৰে দীনবন্ধুক কোনেও নেদেখিলে । তেতিয়া পণ্ডিতে তাৰ ভৰিত গৰামাৰি ধৰি ফালিবলৈ ধৰিলে কলে তুমি পুণ্যবান জীৱ মোৰ মোৰ-দান্দ কৰা কৰিবা বাপুৰূপৰ দৰে আত্মবিশ্বাস ৰাখি একান্তমনে ভগৱান বিচাৰিলে সকলোৱে পাৰ । সংসাৰৰ বন্ধত বিপদ আপদত পৰিত্ৰাণ পাৰ ।

শ্রীমন্ত শঙ্কৰ

জীৱন চন্দ্ৰ গোস্বামী ।

আন্ধাৰে আৰবি ধৰা অসমীৰ প্ৰাণ
নিজ জ্যোতি বিভূষিত পুৰুষ প্ৰধান,
জাতি-কুল ধৰমৰ ঠেলি ব্যৱধান
সবাকো সমান কৰা, মুক্তিৰ সংগ্ৰাম ।

তেৱেঁই শঙ্কৰ গুৰু, জগতৰ প্ৰাণ
নাম ধৰ্ম ভকতিৰ অনাবিল দান,
ধৰমৰ কৰমৰ সামাজিক জীৱনৰ
পথ প্ৰদৰ্শক তেওঁ, পুৰুষ মহান ।

লক্ষ্যভ্ৰষ্ট অসমৰ আন্ধাৰ বুকুত
তুমিয়েতো ধ্ৰুৱতৰা শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ,
তুমিয়েতো সংস্কাৰক, গুচতম্ব বিচাৰক
ভাগৱত ভক্তি তত্ত্ব, মুক্তি মনুষ্যৰ ।

নশ্বৰ দেহাৰ ভাৱ ধৰণীত থই,
আছা মনো মন্দিৰত, দিব্য জ্যোতি হই ।

অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ আলোচনা

শ্ৰীজীবংশীধৰ দেৱ সত্ৰাধিকাৰ ।

প্ৰথমে প্ৰণামো ব্ৰহ্মকপী সনাতন,
সৰ্ব্ব অৱতাৰৰ কাৰণ নাৰায়ণ ।

যি জনা জগতন্তু সদায় আছে, আগলৈকো থাকিব, কিন্তু
চকুৰে নেদেখো, যি জগত নিৰ্মল কৰে, যি পৃথিৱীখন
ধৰি আছে, সংসাৰ নিয়ামক কবি কৰ্মময় পাসাবে
বাছি জীৱক পৰিচালনা কৰিছে, সেই অনন্ত চৈতন্য
সত্যসনাতনৰ চৰণ প্ৰসঙ্গে নমস্কাৰ কৰোঁ । সৰ্বব্যাপক
ভাৱে জীৱৰ শৰীৰত চেতনা শক্তি দি জগত সৃজনা
কৰিছে, যি জগতক ধৰিছে, সেয়ে হল ধৰ্ম । যেনে
ধৰ+ইন=ধৰ্ম বা জাক আশ্ৰয় কৰি কৰ্মময় সংসাৰত
বিচৰণ কৰে সিহে ধৰ্মৰ এটা ৰূপ । জীৱই ধৰ্মৰ

ৰূপত প্ৰবৃত্তি নহলে সংসাৰত স্থিতি হৈ থাকিব নোৱাৰে ।
যেনে—

তুমিসে সৃজনা চৰাচৰ দেহাজত ।
সমস্ত ঐশ্বৰ্য্য ভাৱে আছা সমস্তত ॥
জীৱ অঙ্গে তুমি প্ৰৱেশিয়া গাৱে গাৱে । (কীৰ্তন)
এতেকে জগত কৰ্তাই প্ৰাণীৰ গাৱে গাৱে বিৰাজ
হৈ থকাত জীৱই চেতনা লাভ কৰি সংসাৰত আছে ।
মনুষ্য সৰ্বজীৱৰ শ্ৰেষ্ঠতম । যেনে—

সামান্য প্ৰাণীত কবি বৃক্ষ নভাবৰ ।

সৰ্প আদি শৰীৰ জাহাজ শ্ৰেষ্ঠতম ॥

ইত্যাদি কবি মনুষ্য সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ কিন্তু ঈশ্বৰৰ বাৰ্য্য

অৰ্থাৎ কৰ্তব্যৰ পৰা যদি পিচলি যোৱা হয় তেন্তে শ্ৰেষ্ঠৰ গুণে তাত থাকিব নোৱাৰে।

জীৱ আৰু ঈশ্বৰৰ যি প্ৰভেদ তাক বিচাৰি উলিওৱা সহজ নহয়। কিন্তু জীৱ আৰু ঈশ্বৰৰ প্ৰভেদ বুজি নললেও মনুষ্যই নেথাকে। এই উভয় কথাৰ পৰাই শাস্ত্ৰৰ নিৰ্মাণ। যেনে—

কালে জগতৰ বুদ্ধি কবিসেক হানি।
বেদৰ অৰ্থক নুবুজিবে একো প্ৰাণী ॥
হেন দেখি হুয়া হৰি ব্যাস কৃপাময়।
শাখা কপে বিভাগ কৰিবে বেদ চয় ॥

(ভাগৱত, ২য় স্কন্ধ)

সেই বেদৰ শাখা-প্ৰশাখা কালক্ৰমে ইমান বৃদ্ধি
হল যে—ধৰ্মৰ কিমান ৰূপ তাৰ অস্ত নোহোৱাত পৰিল।

আনহাতে—

সত্যযুগে প্ৰথমত ব্ৰহ্মা আদি দেৱত
হৰিনাম কৰিলা গুপ্ত,...।

দেৱতাসকলে ভোগৰ আশাৰে ঈশ্বৰৰ আদেশ অনুসৰি
আগমৰ দ্বাৰাই নিগম লুপ্ত কৰি জগতত নানা প্ৰকাৰৰ
ভোগ বিলাসেৰে সজাই পৰাই ধৰ্মৰ নানা ৰূপ দেখুৱাত
জীৱই মূল বাট এৰি বিপথগামী হল।

ঈশ্বৰ অৱতাৰৰ কাৰণ :-

তোমাৰ ভকতি পথক পাষাণে
কৰয় বেবে উচলু,
সত্ত্ব বন্ধাব হেতু অৱতাৰ
ধৰা প্ৰভু নাৰায়ণ। (কীৰ্তন)।

যি সময়ত অধৰ্মৰ সংখ্যা বাঢ়ি ধৰ্ম লোপ হয়,
তেতিয়া ঈশ্বৰ অৱতাৰৰ কাৰণ হৈ পৰে। এতেকে
ঈশ্বৰ নিৰ্ঘূণ হলেও গুণৰ জ্ঞানী। ঈশ্বৰ অৱতাৰ
হৈ যি জীৱ কৰে সেয়ে হল ঈশ্বৰৰ জীৱ। ঈশ্বৰৰ
জীৱ গুণ-কীৰ্তন, পূজা, ধ্যান, যজ্ঞ ইত্যাদি যুগ-ধৰ্ম
অনুসৰি কৰা হল কৰ্ম, সেই কৰ্ম অনুপাৰিত জীৱই
ঈশ্বৰক স্মৰ্ত্ত কৰে। কিন্তু কৰ্ম সদায় যে ঈশ্বৰক

লাভ কৰাত সহায় হ'ব এনে নহয়। কৰ্মই মানুহক
নানা প্ৰকাৰ বিধিনিয়োগ ঘটায়।

যেনকল পাৱে সত্য যুগে ধ্যান কৰি।
মহা মহা যজ্ঞে ত্ৰেতা যুগে পৰিহৰি ॥
যেন গতি পাৱে পূজা কৰি দাপবত।
পাৱে সব কল কলিযুগে কীৰ্তনত ॥ (বয়সৱলী)

আকৌ যুগ-ধৰ্মৰ নিৰ্ণয় এনে দৰে—
সত্যযুগে ধ্যান ত্ৰেতাযুগে যজ্ঞ,
দাপবত পূজা কলিত কীৰ্তন।

এই যুগ-ধৰ্ম অনুসৰি কৰ্ম নকৰি যদি এটা
যুগৰ কৰ্ম আন এটা যুগত আচৰণ কৰে সেই কৰ্মৰ
পৰা কেতিয়াও সফল প্ৰাপ্ত নহয়। কলিযুগত অশুৰে
যজ্ঞ কৰাত জন্মজন্মে ব্ৰহ্মৰথ কৰিলে। পাচত ঈশ্বৰ
কীৰ্তনৰ দ্বাৰাই ব্ৰহ্মৰথ পাপৰ পৰা মুক্তিলাভ কৰিলে।
এনেবোৰ প্ৰমাণ শাস্ত্ৰত ভুবি ভুবি পোৱা যায়।

যেতিয়া আৰ্য্য সমাজৰ বিস্তাৰ হয়, তেতিয়া আৰ্য্য
সমাজৰ ভিতৰত সকলোৱে ব্ৰহ্মজ্ঞানী আছিল। আৰ্য্য
ভিতৰত আনকি তাত বান্ধি ধৰা নাৰ্য্যজিছিল।
সেই সময়ত যিবিলাক কৰ্মৰ দ্বাৰা সমাজ ব্ৰহ্মা কৰিছিল,
বৰ্তমান তেনে কৰ্ম কৰিবৰ প্ৰয়োজন নাই। কাৰণ
কুৰি শতিকাৰ লগত আগৰ কথা একেবাৰে অৰিল।
যি সময়ত মানুহে ঘৰ লাগিব, খেতি কৰিব বাণিজ্য বা
কোনো জীৱিকাৰ উপায় অৱলম্বন কৰিবৰ সৰ্বজন
নাছিল, তেতিয়াৰ লগত আজিৰ মানুহ উৰি ফুৰিব পৰা
দিনৰ কথাৰ লগত নিতান্ত অৰিল হ'ব। সেই আৰ্য্য
সমাজৰ দ্বাৰাই দেশৰ সকলো কথা পৰিষ্কাৰিত হ'ব
হৈছে। সেই কাৰণে আৰ্য্যসকলৰ একোখন সমাজ
সমাজ বা দল। উদাহৰণ স্বৰূপে নৌপকাদি আৰ্য্য
সহস্ৰৰ্থ বিয়ে নৈমিল্য সত্ৰত স্তত্ৰৰ মুখে পুৰাণ ত্ৰিদি
যজ্ঞাদিও কৰিছিল। সেই নিচিনা একোখন আৰ্য্য
উপদেশ আচৰণ কৰি প্ৰজাসকলৰ ঘৰ বেদে
ব্ৰহ্মজ্ঞান, বাসপ্ৰভ, গুৰী আৰু সন্যাস এই চাৰি
আশ্ৰমৰ কোনো এক আশ্ৰম গ্ৰহণ কৰি পাদৱিক

কৰিছিল। কিন্তু আজি কলিযুগ। এই যুগত সেই চাৰি আশ্ৰমৰ কৰ্ম আচৰণ কৰিবৰ ক্ষমতা নাই। গতিকে যুগ-ধৰ্ম অনুসৰি কৰ্ম কৰিবই লাগিব।

আগতে উনুৰিয়াই অহা হৈছে যে যেতিয়া অধৰ্ম বেছি হয় তেতিয়া ঈশ্বৰ অৱতাৰৰ কাৰণ হৈ পৰে। এই কলিযুগত মানুহ সদাই পৰজীকাতৰ সেই কাৰণে অনেক ভোগৰ অভিনায়ে নানা প্ৰকাৰৰ কৰ্মই মানুহক পশুত্ব প্ৰাপ্ত কৰাইছে। জগতত হিংসা, ঘেণ, লোভ-মোহ, কামক্ৰোধই ধৰ্মৰূপে গণনিয় হ'ল, অশান্তিৰ সৃষ্টি হ'ল। আনকি ভোগৰ আশাত পৰি নবৰলী পৰ্যন্ত দিখিলেও মানুহ কুণ্ঠিত নোহোৱা হ'ল। সেই কাৰণে শান্তিৰ পথেদি জগতক জ্ঞান দিবৰ কাৰণে, ১৩৭১ শকত কৃষ্ণৰ ভূঞাৰ গৃহত, সত্য সদ্ধা আইৰ গৰ্ভত, জগতগুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ অৱতাৰ হয়। তেখেতে মানব দেহা ধাৰণ কৰিছিল যদিও অলৌকিক ঘটনাৰে মানুহক আচৰিত কৰিছিল, কাজেই তেখেতক ঈশ্বৰ বুলি সকলোৱে মানিছিল। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৰ জন্ম যদিও বজা ঘৰত তেৰাই ৰাজ শাসনৰ যোগ্য যদিও সেই ৰাজ শাসন পৰিত্যাগ কৰি মানুহে কেনেকৈ এই সংসাৰত দুখ নিকাৰৰ পৰা ৰক্ষা পাব পাৰে, তাৰে চিন্তা কৰি অনেক ধৰ্ম সত্ৰৰ তৰ উদ্ধাৰ কৰিলে আৰু কেইবা বাৰো তীৰ্থ পৰ্যটন কৰি নানা দেশৰ অনেক সজপষ, সজ কৰ্ম সংগ্ৰহ কৰি গোটেই অসম ভূমি এটা সুসম্পন্ন ধৰ্মৰ প্ৰবল সোঁত বোৱাবলৈ—সেই সোঁত অকল অসমতে বৈ নেখাকি দেশ বিদেশে ব্যাপি গ'ল। তেৰাৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্ম জগতৰ মজলময় আৰু সাহিত্য কৃষ্টি-কলা, সমাজ, দেশ সেৱা ঐহিক পাৰত্ৰিক আদি জগতত বিনামেই থাকিব লগা বস্তু সকলোকে ভাবে ভাবে, পাঁচিৰে পাঁচিৰে গোটেই এটা বিৰাট অনুষ্ঠান স্থাপন কৰিলে। যি কৰ্মই জগতত মৰাকো জীৱন দান দিয়ে সেই শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৰ প্ৰচাৰিত ধৰ্মৰ নাম হ'ল এক শৰণ ভাগৱতী ধৰ্ম।

সেই ধৰ্মৰ মূল কথা হ'ল এক শৰণ। এক নান,

এক কৰ্ম! এক শাস্ত্ৰ! সৈৱকী পূজাৰেকগীত। মন্ত্ৰোপেক্ষং তস্য দেৱস্য নামঃ কৰ্মোপেক্ষং তস্য দেৱস্য সেৱা। ইত্যাদি অন্য দেৱদেৱী উপাসা কৰা তেৰাৰ মতৰ সম্পূৰ্ণ বিৰোধী। যথা—অন্য দেৱী দেউ নকৰিবা সেউ প্ৰসাদো নাখাইবা তাৰ। গৃহ নপলিবা মুক্তিকো নচাইবা ভক্তি হৈবে ব্যভিচাৰ ॥ অন্য দেউ উপাসা কৰিলে এক শৰণ হ'ব নোৱাৰে আৰু এক শৰণ নহলে ঈশ্বৰক লগ পোৱা দুকহ। তেৰাৰ মতত—

বৰ্ণাশ্ৰম আদি যত যাৰ যেন বিধি আছে
তাৰেবে কেৱলে অধিকাৰ,
হৰি নাম কীৰ্ত্তনত নাহিকে নিয়ম একো
এতেকেসে ধৰ্ম মাজে সাৰ ॥ (নামঘোষা)

ইত্যাদি ধৰ্মে সৰ্বজনে যি ধৰ্ম নিশ্চিবাদে আচৰণ কৰিব পাৰে। আৰু লিখিছে—

সমস্ত ভুততে ব্যাপি আছে মই হৰি।
সবাকৈ মানিবা তুমি বিষ্ণুবুদ্ধি কৰি ॥
বিশেষত মনুষ্য গণত যিটো নৰে।

বিষ্ণুবুদ্ধি ভাৱে সৰ্বদায়ে মান্য কৰে ॥ কীৰ্ত্তন।

ইত্যাদি মানব সেৱাই যে মানুহৰ মুখ্য ধৰ্ম তাক স্পষ্টভাৱে লিখি থৈছে। সৰ্বসাধাৰণৰ কাৰণে মুক্তিপূজা বিধেয়। এই কথাটো ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ আগতে অনুভৱ কৰিছিল বুলি বোধ হয়। সেই কাৰণে দৌলৰাত্ৰাৰ গীত ৰচনা কৰি দৌলৰ ভিত্তি ৰাখি দৌলৰাত্ৰা কৰে। কিন্তু তাতকৰি ভাৱনাই বিশেষ সহায় কৰিব। সেই কাৰণে অষ্টীয়া নাট ভাৱনাৰ প্ৰচাৰ কৰে। সেই অষ্টীয়া নাটৰ সময় বুজি সভাপদক নানা প্ৰকাৰ হিত উপদেশ দিয়া হয়। সেই উপদেশ সুত্ৰধাৰে কৰ। কিন্তু সেই নাটসমূহ একোজন বিশিষ্ট ভক্তৰ প্ৰাৰ্থনা নভেহে হ'ব নহৈছিল। তাৰ বিষয় শেষৰ খবৰান গীতত আৰু মুক্তিজনক পোৱা যায়। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৰ প্ৰিয়পিতৃ শ্ৰীমন্ত নাথৰদেৱ তেৰালৈ অষ্টীয়া নাট ৰচনা কৰিছিল। শ্ৰীমন্ত নাথৰদেৱ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰিয় পিতৃ হ'লে নতাই অষ্টীয়া নাট ৰচনা কৰিব পাৰে।

আশ্চৰ্য্য কৰিছিল। সেই কাৰণে তেখেতে বচাপো নাম পাইছিল। ডোবা অকপটভাৱে গুৰু সেৱা কৰাত শেহত শ্রীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৰ স্থান লাভ কৰিছিল।

শ্রীমন্ত শঙ্কৰগুৰুৰ কৃপাত নগাবো নৰোত্তম আটৈ, ভোটৰ জয়ৰাম, গাবোৰ গোবিন্দ আটৈ হৈছিল।

অদৈত্যবাদেই হৈছে ভাগৱতী ধৰ্মৰ তাতপৰ্য্য। কিন্তু অদৈত্যবাদ হলে যে সংসাৰ ত্যাগ কৰিব নাগে তেনে নহয়। পানীত পল্লৱনিবাস। কিন্তু সেই পানী আৰু বোকাৰ লগত পল্লৱ যিদৰে লিপ্ত নাথাকে সেইদৰে মাত্ৰ গৃহস্থী ধৰ্ম পালন কৰক। যেনে, য'ত আছে সদকৰ্ম, যাৰ যেন জাতি ধৰ্ম, সব্ব অশ্ৰয়াসে আত সিজে। তপ জপ যজ্ঞ দান, হোম তীৰ্থ ব্ৰত স্নান, ইহাত সমস্ত পুণ্য বীজে। বিষয়ৰ যত ভোগ, সবে কৰে উপভোগ, থাকে সবে পুত্ৰধাৰা সমন্নিত। নকৰে বেদৰ কৰ্ম, এবিলেক নিজ ধৰ্ম, পবহিংসা কৰে নিত নিত ॥ নজানয় জ্ঞান কৰ্ম, ব্ৰহ্মচাৰ্য্য তীৰ্থ ধৰ্ম, নাহি বিৰকতি বিষয়ত। চিন্তক নিৰ্মল কৰে, হেন ধৰ্ম পৰিহৰে, জটৈ আনো তন্ত্ৰ মন্ত্ৰ যত ॥ দশম ॥

এইবোৰ বৰ্ণাশ্রম ধৰ্ম প্ৰথা। কিন্তু এইবোৰ এৰি যদি—কায়বাক্য মনে দূচ কৰিয়া একান্ত চিন্ত যিটো হৰিনাম লৱে সুখে। সমস্ত ধৰ্মক দুখে যিটোগতি নাপা-
ৱয় সি বি গতি পাৱে মহা সুখে ॥ দশম ॥

এতেকে কায় বাক্য মনে একে ৰাখি যদি ঈশ্বৰক জ্ঞনা হয় সেয়ে হব শৰণ। সেই শৰণ হলে জগতৰ বাধ্য বাধকতাৰ পৰা অঁতৰ হয়। বিহেতু—

পুৰুষোত্তমৰ প্ৰেম ভকতি স্বৰূপ মাত্ৰ
নিশ্চয় কৰিলে যিটোজন।

শৰণ কালৰে পৰা বিধিৰ কিছুৰ গুচি
লভা কৰে শৰণ কীৰ্তন। নামধোমা ॥

দেহক মোহি বহিঃপুৰ মতে অৰ্জুন মন্ত্ৰ কৈছে দেখি
পৰম ঈশ্বৰ চকুৰী মূৰ্তন।

কৃপায়ে ঈশ্বৰে তত্ৰকহি উদ্ধাৰিল' নিজ ভকতক;
হেন ঈশ্বৰ চৰণে লৈলো শৰণ ॥

—নামধোমা ॥

ভবে মোচাই পল্লৱগোট ওপৰক তুলি।

গজোজ্জ্বল শৰণ লৈল ত্ৰাহি হৰি বুলি ॥

গুনি শীঘ্ৰে চৰি হৰি গড়ভৰ কছে।

জগতক ৰাখিবাক আসিলা প্ৰবন্ধে ॥

এতেকে যি ঈশ্বৰত দৃঢ়ভাৱে শৰণ লব তেওঁ
ঈশ্বৰ সদায় সহায় হব। যেনে—একান্ত শৰণে বিহু
নাম লৱে, ফুৰে হৰি তাক ৰাখি। ঈশ্বৰ যাৰ বন্ধক
সেইজন আকৌ দোষেৰে দোষী, পাপেৰে পাপী, হীন
হীন কেতিয়াও নহয়। কিন্তু শৰণ বোলা বস্তুটো—

একান্ত তত্ত্বৰ পদ বেণুগুচ্ছ চিন্তাৰাধে
অভিষেক নকৰয় মান।

বহু বাক্যবিদ্ বহু সমাজত শৰণ হব নোৱাৰে। এই
কথাৰ অলস্ত প্ৰমাণ এক শৰণক লক্ষ্য কৰি শ্রীমন্ত শঙ্কৰ
পুৰুষে কৈছে এই —

বৰ্ণাশ্রম আদি যত যাৰ যেন বিধি আছে
তাৰেবে কেৱলে অধিকাৰ।

হৰি নাম কীৰ্তনত নাহিকে নিরম একো

এতেকেসে ধৰ্মনাছে সাৰ ॥ নামধোমা ॥

নাহি সত্য শৌচ কলিৰ যুগত নামেলে পৰম ধৰ্ম।

বেদৰ সাৰক নধৰে নামক শাস্ত্ৰৰ নুবুজি মৰ্ম ॥

যাত আছে বুদ্ধি ধৰা মহৌষধি সংসাৰ ব্যাধিৰ নাম।

—(৬ষ্ঠ পুৰাণ)

চাৰি বেদ আটাদশ পুৰাণ ভাবত মন্ত

পৰম বেদান্ত ভাস্কৰ ॥

সদক সনন্দ বুলি কেণী জ্ঞান বিচাৰিয়া

উদ্ধাৰিলা ইটোলাৰ ভৰ ॥

আগম পুৰাণ বেদ স্মৃতিৰূপ ভাতপৰ্য্য

জানি কৰা ভকতিৰ সৰ ॥

ঈশ্বৰ কীৰ্ত্তন বিনা আনপূন্য নপাই জানা

ইটো ঘোৰ সংসাৰৰ পাৰ ॥

—কীৰ্ত্তন)

ব্রজাপতি পূৰ্বত আনিব, বেদচাৰি ।

তিনিবাৰ উলটায় চাহিলা বিচাৰি ॥

এহিমনে বিধাতা বেদ পাইলা সাৰ ।

হৰি কীৰ্ত্তনেসে তৰে দোৰ্ধোৰ সংসাৰ ॥ (ভাঃ দশমস্কন্ধ)

জগত নিস্তাৰৰ উপায় ব্রজায়ো হৰিনাম কীৰ্ত্তন কৰাবে
বেদৰ সাৰ তত্ব বুলি নিশ্চয় কৰিছে । তাৰে লক্ষ্য কৰি
এইদৰে কৈছে—

চাৰিবেদ পুৰাণ যত ভাৰত গীতা ভাগৱত চাই ।

ঊহি লাব বিচাৰ কৰে ভাষত হৰিবিদে তানৰ নাই ॥

(বৰণীত)

নাৰায়ণ নাম নৰ সমস্তৰ প্ৰসিদ্ধ চৌৰ বিশেষ ।

অনামি জন্মৰ সঞ্চিত পাতক সমৰণে হৰে নিশেষ ॥

— নামঘোষা

নাৰায়ণেতি সান্নিধ্যমোজ্ঞপাতি নিত্যম্ । তেষাং ভক্তি

চমুক্তি চ ভবিষ্যতি নমঃ সয়ঃ ॥ (ভাগৱত ১০ম স্কন্ধ)

নামৰ মহিমা নজানি ধৰ্ম্মিয়ে আন প্ৰাৰ্থনিত্ত বিধে ।

বুড়ো সত্বীৱনি নজানি সিৰৈদ্য আন ঔষধক দিবৈ ॥

কেহনে কীৰ্ত্তনে সংসাৰ তৰি

বহু চিন্তি হোৱে আপুনি হৰি ॥

কৃষিকা কীৰ্ত্তন কলিত আতি ।

পাৱে বৈকুণ্ঠক চৌখিণ আতি ॥

সমস্ত লোকৰ ধৰ্ম্মক এৰি ।

বিজ্ঞান নামক সততে ধৰি ॥

বিজ্ঞানে বিগতি লাভিব সুখে ।

দমন্তে ধাৰ্ম্মিক নপাইব দুখে ॥

সিটো চাণ্ডালক গৰিষ্ঠ নানী ।

দৰিদ্ৰ জিজ্ঞাসে থাকে হৰি বাপী ।

সহিলেহে কুলীন বেদক বুজে ।

দাৰ্শন্য বুখে হৰি নাম সিজে ॥

পঞ্চম মহা পাপী যিটো জন ।

তাব প্ৰাৰ্থনিত্ত হৰি কীৰ্ত্তন ॥

তাক লাগিভৈল হৰিৰ মতি ।

সিযো মোৰ ভৈল বাখো সম্প্ৰতি ॥

ব্ৰহ্মবধি গুৰু বধি যতেক ।

পিতৃ মাতৃ বধি পাপী অনেক ॥

কুকুৰ খাই যিটো শ্লোচগণ ।

সিও শুদ্ধ হোৱে হৰি কীৰ্ত্তন ॥

চাণ্ডালে হৰি নাম লৱে মাত্ৰ ।

কৰিবে উচিত যজ্ঞৰ পাত্ৰ ॥

অৰ্থাৎ জগতত যিমানবোৰ সদকৰ্ম্ম যাগ-যজ্ঞ আছে

সেই যজ্ঞ বৰ্ণাশ্ৰম ধৰ্ম্মমতে যাৰ যেনেকুৱা বিধি আছে,

তেনেদৰে যাগ-যজ্ঞ আচৰণ কৰে । আৰু তাৰ ফল

স্বৰ্গাদি ফল পায় তেনে বৰ্ণাশ্ৰম ধৰ্ম্ম আচৰণ নকৰা

কিছা হীন কুলত জন্ম হোৱা যাগ-যজ্ঞ কৰা দূৰে থাকক

বেদৰ আখৰ চালে চকু কঢ়া, বেদ গালে জিভা কটা,

কেনেবাকৈ অজ্ঞানত বেদ গালে বা চালে তেনেজনক

মনুৰ বচন অনুসাৰে গাভ বুৰঞ্জীখৰ বান্ধি জুই লগাই

দিয়া, এনে এজন হীন জাতিয়ে বা চাণ্ডাল জাতিয়ে

শুদ্ধভাৱে হৰি নাম লয় তেওঁ তেওঁ সকলো যজ্ঞৰ পাত্ৰ

অৰ্থাৎ সকলো যজ্ঞ কৰাৰ সমান হয় । সেইজন মহা

শ্ৰেষ্ঠ হলেও কেতিয়াও অপবিত্ৰ নহয় ।

সমস্ত তীৰ্থত স্নান কৰিলেক সৰ্ব্বযজ্ঞে

দীক্ষিত ভৈলেক সিভোজন ।

সমস্ত দানৰ ফল সি সিজন পাইল আতি

যিটো কৰে নামৰ কীৰ্ত্তন ॥

মাধৱে বোলন্ত মোক কৃষ্ণ কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি

সগৰে স্মৰে যিটোজন ।

জলহন্তে যেন পদ্ম নবকৰ পৰা তাক

আপুনি উদ্ধাৰে কৰমন ॥ নামঘোষা ॥

যদি কোনোৱে কয় কলিৰ বল বেছি, সেই কাৰণে

কোনো লোক এক পৰণ হব নোৱাৰে । জ্ঞান ঈশ্বৰত

এই যে—

যদ্যপি দুৰ্জ্ঞান কলি হৰি ভগতিৰ পথ
কৰিলেক বিৰল প্রচাৰ।

একান্ত শৰণে যিটো শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে
ওচৰ নচাপে কলি তাৰ ॥

ঋষি মুনিসকলৰ যি উদাৰ মত পাণীক উদ্ধাৰ কৰা
সেইমতে ঐমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৱে লিখা—

নৱে একমাত্র শৰণ কৃষ্ণত
অন্যদেৱে নেদে মতি।

তপ-জপ যজ্ঞ এৰিয়া কেৱল
কৃষ্ণত কৰে ভক্তি ॥

হেনম বিৰল ভক্ত সকলে
সমস্ত পাণক মোসে।

প্রচণ্ড আদিভা . যেন জগতৰ
তিমিৰ নিসেসে সোহে ॥ ৬ষ্ঠ স্কন্ধ ॥

যদি এক শৰণ নাই দৈত্য ভাবত মানুহ থাক

তেওঁৰ অৱস্থা যেনে—

হৰিত ভক্তি যিজনৈ নকৰে পৰম মলিন বুদ্ধি।

যদি কোটিবাৰ কৰে প্ৰায়শ্চিত্ত তথাপি নুহিকে শুদ্ধি ॥

যেন স্তব্ধ ভাণ্ড সমস্ত তীৰ্থত পথালি শিপাৰে দুখ।

জনা কদাচিত্ত নুহিকে পবিত্ৰ ভেদ্য হৰি বিমুখ ॥

৬ষ্ঠ স্কন্ধ ভাৰত ॥

এই অৱস্থাৰ লোক সকলক বাদ দি—

একবাৰ মাত্ৰ কৃষ্ণ চৰণক কৰিলে মনে নিবেশ।

এতেকে সকলে ভৈল প্ৰায়শ্চিত্ত গুচিল পাণী নিশেষ ॥

যমৰ দুতক চকুত নেদেখে এৰাইল কালৰ হাত।

হৰি ভক্তিৰ অল্লয়ে নিভাৰে কহিলো সৰে সাক্ষাতে ॥

পৰম জ্ঞানৰ পৃথক কৰিয়া ভক্তিসি ঋষ্ঠ আতি।

ভক্তি কৰিলে পৰম পবিত্ৰ হোৱে মহা অন্ত্যজাতি ॥

এতেকে ত্ৰিগুন ঈশ্বৰত এক শৰণ হৈছে সেইসকল

কেনেকৈ অপবিত্ৰ তাক নেজানো, মুঠতে সেইসকলৰ

পৰা জগত পৰ্য্যন্ত পবিত্ৰ হয়। অশুশ্যনো কোন ?

এই চিহ্ন কৰিলে বিসকল ঈশ্বৰত বিমুগ্ধ, ভোগৰ

অৰ্থে অনেক দেৱদেৱী পূজা কৰে সেইসকল বৰ্জন বুলি

শাস্ত্ৰই প্ৰমাণ কৰিছে। এই কথা ভক্তি প্ৰদীপ
সুশীল ব্ৰাহ্মণে ইন্দ্ৰক পূজা কৰাত ভক্তি চিহ্ন
কোৱা কথালৈ লক্ষ্য কৰিলেই অলন্ত প্ৰমাণ পোৱা
যায়।

হেন দেখি পাছে ভক্ত চাণালী বিস্ময় বনত গুণী।

সমীপ চাপিয়া বিপ্ৰত পুচিলা কামক পূজা আপুনি ॥

তোমাৰ দেখোহো মহাসাধুজন পণ্ডিত উত্তম মতি।

দাসী হেন মানি কথো নিঠোৱোত কৰিয় জাতো ভক্তি ॥

চাণালীৰ হেন বচন শুনিয়া সুশীলে নমাতি আছে।

কতোক্ষণ মানে ঠেং কৰি ৰহি মেলিল চক্কৰ পাছে ॥

মহামদ গৰ্বে চাণালীক চাই বুলিলা তুলিয়া মাথ।

যাক পূজো মই তই নজানস তেস্তে ত্ৰিভুগত মাথ ॥

গন্ধে ধূপ-দীপে পুচ্ছে পূজো নিতে পৰম পবিত্ৰ ছই।

কিবা সোধ মোত চাণালিনী তোত কহিবাক ঘোণ্য নুই।

এতেকে বুলিয়া আসন ভিৰিয়া বৈল বীজ মৌন ছই।

শুনি চাণালিনী বিস্ময় সম্বিলা বৃদ্ধাঙ্গুষ্ঠে কৰ্ণ চুই ॥

বিপ্ৰৰ দোৰোৰ কৰ্ম্ম দেখি সিতো চাণালী বিস্ময় ভৈলা।

মোত মহাপাপ সিজিল বুলিয়া বিস্ময় বিস্ময় সম্বি বৈলা ॥

শুনা পাছ কথা কৰিলা চাণালী—

বীজৰ দোৰোৰ চৰ্ম্ম দেখিয়া সাক্ষাত।

নাকত আঙ্গুলী দিয়া বহিলাত'আত ॥

অন্য দেৱ-পূজি ইতো হইবে চাৰ ধাৰে।

আৰ দুৰ্ভাগ্যক কেনে বৰ্ণাই বাক পাবে ॥

কিনো বিস্ময় মাথায়ে কৰিলেক বুদ্ধি ভৈল।

চাই চাই চাণালী বীজক কৰে খেদ ॥

সৰ্ব দেৱ তুট হোৱে কৃষ্ণক পূজকে।

কহে হেন উপনিষদৰ মন্ত্ৰ গপে ॥

ইয়ো বেদ বাক্যক লজ্জিলে দুৰ্ভাগ্যক।

কৃষ্ণক অধিক বোলে ইন্দ্ৰোদয় আশ্বিন ॥

পৃথকে ঈশ্বৰ মানী পূজৈ বাগম্বক।

অৱহেলা কৰিলেক ঈশ্বৰ কৃষ্ণক ॥

আপোনাৰ সৰ্বনাশ কৰিলে আপুনি।

আচৰ্য্যতো আচৰ্য্য দেখিলো বুদ্ধি গুণী ॥

হেন ইজ্ঞ শ্ৰেষ্ঠ ভৈলা কেনমতে আসি ।
 ইতো কথা শুনন্তে মোহোৰ উঠে হাসি ॥
 কিনো দিন যও আজি মিলিল অন্তৰ্হ ।
 'ধ'কাতে দেখিলো হবি বিনুৰ্ধৰ মুখ ॥
 পৰম অধৰ্ম্ম হীজ ইহাৰ আলাপে ।
 ভৈল অপবিত্ৰ মোত পৰশিলে পাপে ॥
 কেন মতে শুদ্ধ হৈবো মনে কৰি ধ্যান ।
 সৰ্বী সমস্তক বোলৈয়াস্তে কব জ্ঞান ॥
 সঙ্কৰাইল আমাত পাতক অধোগামী ।
 এহি বুলি গজাত মজিলা জলে নামি ॥
 সবস্ত্রে কৰিয়া জ্ঞান বোলে তুতি বাক ।
 কৃষ্ণ পাদোদকে কৰা পবিত্ৰ আমাক ॥
 অসন্ত সজ্জৰ পাপ গুচায়ো আমাৰ ।
 দিলা বুৰ অষ্টাধিক একশত বাৰ ॥
 নউগুছে মোহোৰ মনৰ মহাপাপ ।
 এহি বুলি কৃষ্ণ নাম মাত্ৰ কৰে জাপ ॥
 মহাভক্তি ভাৱে জপি সহস্ৰেক নাম ।
 কৃষ্ণক প্ৰাৰ্থীলা পাছে হেন মন কাম ॥

অভকতৰ লগত কৃপাৰ আলাপ হোৱাৰ কাৰণে
 চাণালীয়ে এশ আঠবাৰ গঙ্গা জলত সবস্ত্ৰে জ্ঞান কৰি
 আকৌ অন্তৰৰ পৰা দূৰ হবৰ কাৰণে বিষ্ণুৰ সহস্ৰ নাম
 নাম জপ কৰিছে সেই সময়ত মহৰি নাৰদ উপস্থিত হৈ
 চাণালীয়ে কৃষ্ণ নাম জপ কৰি থকা দেখি নাৰদে কিয়
 নাম জপ কৰিছ আৰু তোৰ মন চাকল্য কিয় বুলি
 লোৰাণ্ড চাণালীয়ে ধৰিৰ পাৰত দণ্ডৱতে পৰি কাকুতি
 বিনতি কৰি কয়—

সিঞ্জিল পাতক পাষণ্ডৰ আলাপত ।
 প্ৰথমে মজিলো নই গজাৰ জলত ॥
 বাহিৰে শৰীৰ শুদ্ধ ভৈল মনে মনো ।
 অভ্যাশ্ৰম পাপ নৌউগুছে হেন জাণো ॥
 নহবৈ মনৰ বল কোটি তীৰ্থ স্থানে ।
 এওঁকে কৃষ্ণত চিত্ত থিয়া সাধনায়ে ॥
 কৃষ্ণনাম নাৰ মহা বস্ত্ৰ কৰো জাপ ।
 পাপানিন হোক মন পৰম নিশ্চাপ ॥

তেতিয়া নাৰদে ক'লে—

বি কথা কহিলি ইটো অদভূত আতি ।
 পৰম অশুদ্ধ তই চাণালিনী জাতি ॥
 অত্যন্ত অন্ত্যজ আউৰ নাহি তোৰ সম ।
 তোহাৰ অশুশ্য আছে কোননো অধম ॥
 তোক অপবিত্ৰ কৰে কোননো পাষণ্ড ।..... ॥

চাণালীৰ উত্তৰ—

কৃষ্ণে পৰম দেৱ সংসাৰত সাৰ ।
 পাতকীয়ে তৰে নাম মাত্ৰ লৈলে যাৰ ॥
 তাক এৰি যিটো আন দেৱতাক পূজৈ ।
 পশুতো অধম সিটো একোৰে নুবুজৈ ॥
 কুকুৰকো ঋাই যিটো মহান্নোচ জাতি ।
 তাতে কৰি জানা সিটো অপবিত্ৰ আতি ॥
 হেন পাষণ্ডক নই কৰিলো আলাপ ।
 এতেকে সিঞ্জিল মোত অমোচন পাপ ॥
 হথাতে দেখিলো আসি পাতকী দোৰোৰ ।
 ভৈল মহা অপবিত্ৰ তনুমন মোৰ ॥
 তাক শুদ্ধ কৰিবাক মোহোৰ নিমজ্জ ।
 একচিন্তে জপো কৃষ্ণ নাম মহামজ্জ ॥

চাণালীৰ এই কথা শুনি নাৰদে কৈছে—

কিনো মহাভাগ্য এইৰ বুদ্ধি বিপৰীত ।
 ঈশুৰ কৃষ্ণক কৰিলেক একচিন্ত ॥
 ধন্য ধন্য চাণালিনী যন্তিত উত্তম ।
 নেদেখিৰো পৰম ভক্তত তোক সম ॥
 নিশ্চয়ে জানিলি তথ কৃষ্ণ দেৱতাৰ ।
 তোৰ দৰশনে ভৈলো আমিও উচ্চাৰ ।
 চাৰিও বেদৰ তথ তই আচ জানি ।
 তইসে উত্তম জাতি তই মহাজানী ॥
 তীৰ্থকো পবিত্ৰ কৰ ইটো কোন চিত্ত ।
 তোৰ দৰশনে হইবে অগন্ত পবিত্ৰ ॥
 অগতৰে পূজ্য ভৈলি ইটো কোন কথা
 মোহোৰ বশনী তই জানিবি সৰ্বব্যাধি ॥

ইত্যাদি অনেক শাস্ত্ৰৰ প্ৰমাণেৰে এক পৰম ঈশ্বৰত্ব
 কৰি প্ৰচাৰ কৰিলে । এই ঈশ্বৰত্বৰ প্ৰমাণ হৈছে—

লাভ কৰা হয় তেন্তে সেই বোৰত অস্পৃশ্য থকাতো
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ মতৰ বিৰোধী।

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৱে ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰত নানা কষ্ট ভুগিব
লগাত পৰিছিল। আনকি বামুণৰ কটুবুদ্ধিত ৰজাঘৰৰ
পৰাও অনেক দুখ পাইছিল। সেই কটু পৰামৰ্শ বামুণৰ
পৰা ইমান কষ্ট হৈছিল যে একে ঠাইতে থকাৰো
সুবিধা নাপাইছিল। সেইবুলি সকলো বামুণে যে
হিংসা কৰিছিল এনে নহয়—বিষদ শাস্ত্ৰজ্ঞসকল তেৱাৰ
অনুবৰ্ত্তী আৰু শৰণ গ্ৰহণ কৰিছিল। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৰ
প্ৰচাৰিত ধৰ্ম্মৰ সংস্কাৰই প্ৰধান। সেই সংস্কাৰ লাভ
কৰিবৰ কাৰণেই পূৰ্ববৰ্ত্তী ঋষিসকলৰ আশ্ৰম বা সত্ৰ
খকাৰ ব্যৱস্থা অনুসৰি ঠায়ে ঠায়ে স্থান সত্ৰ পাতি
তাতে সংস্কাৰ লাভৰ বাট মুকলি ৰিছিল। সেই সত্ৰ
সমূহে অকল সংস্কাৰ দিনেই যে হ'ব এনে নহয় দেশ

বিদেশে ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰো কৰিব লাগিব সেই কাৰণে নানা
ঠাইত সত্ৰৰ অনুষ্ঠান পাতিলে। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৱে
আজ্ঞা দিয়া ৮ জন, শ্ৰীমাধৱ পুৰুষে ১২ জন, পুৰুষোত্তম
ঠাকুৰে ১২ জন, চতুৰ্ভূজ ঠাকুৰে ১২ জন, আৰু
কণকলতা আয়ে ১২ জন সত্ৰীয়া বা প্ৰচাৰক পাতি
ছিল। আৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ গুৰুৰ জীৱনীৰ বংশধৰ
দামোদৰ আতা নৰোত্তম সত্ৰ, অনন্তৰাম আতা শূলভূবি
সত্ৰ, চক্ৰপাণী আতা চামণ্ডৰি সত্ৰ, সাবজ পাণি দীঘলী
সত্ৰকে আদি কৰি এই সত্ৰীয়া সকলেই ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ
কৰি মানুহক সংস্কাৰ লাভ কৰাব। লগত সমাজ
সংগঠন কৃষ্টি-কলা, কাৰুকাৰ্য্য, নৃত্যগীত আদি প্ৰচাৰৰ
কাৰণে সত্ৰসকলৰ কৰ্ত্তব্য। কিন্তু কালক্ৰমত সেই
প্ৰখ্যাত যিমান বিলাক বাধা বিবিনিয়ে আক্ৰমণ কৰি
কৰ্ত্তব্য পথত বাধাত কৰিলে তাক লিখা বাহুল্য।

আচাৰ ভ্ৰষ্টক

মোহোৰ ভক্তিত

পবিত্ৰ আতি কৰয়।

কোনোবা ইচ্ছাত

আছয় আশ্চৰ্য্য

জানা সখী ধনঞ্জয় ॥

যাতো মোক ভজি

অনধিকাৰীয়ে

অন্ত্যজ্ঞাতি যতজন।

সি সবক ছোৰ

সংসাৰত হস্তে

কৰয় অতি মোচন ॥

স্ত্ৰী শূদ্ৰ বৈশ্য

যত পাপজাতি

মোকে সবে সেৱাক'ৰি।

পৰম গতিক

মহামুখে যাই

ছোৰ সংসাৰক তৰি ॥

“ভক্তি-বত্নাকৰ”

সম্মাদকীয়

শিল্পৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি কেন্দ্ৰৰ মুখপত্ৰ “মুক্তি”য়ে ৰাইজৰ আশীৰ্বাদ নিৰ্ভালী শিৱত লৈ, মানৱ ক্ষম্যাপ হেতু সেৱা প্ৰতিলৈ, জগতগুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ পবিত্ৰ জন্ম তিথিত মুক্তি লাভ কৰিছে।

মহাপুৰুষ সকলৰ প্ৰৱৰ্ত্তিত আৰু প্ৰচাৰিত ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ মূলতত্ত্ব—“যত জীৱ ত’ত শিৱ”, “অহিংসা পৰমোৰ্দ্ধ” আদি ৰাণী সাৰোগত কৰি আৰু “শ্ৰদ্ধায়ে আত্মাত ডকতি কৰিয়া চণ্ডালো পবিত্ৰ হয়”—এই সাৰ কথা হৃদয়ে ধৰি—“মুক্তি”য়ে মানৱসমাজৰ হিত সাধন কৰিবলৈ সঙ্কল্প লৈছে।

ধৰ্ম্মগুৰু, ধৰ্ম্মপ্ৰাণ মহাপুৰুষ সকলে জাতি গঠনৰ কাৰণে যি আহি আমাৰ আগত ৰাখি গৈছে, সেই আহি আগত লৈ পৰিৱৰ্ত্তনশীল সমাজৰ তথা জগতৰ, বৰ্ত্তমান সময়ৰ দাবী মানি, জাতিৰ মঙ্গল বিধানকল্পে, ৰথাপঞ্জিৰে কাম কৰিবলৈ “মুক্তিয়ে” সাজু হৈছে। এনে কাৰ্য্যত প্ৰথম প্ৰচেষ্টাত আমাৰ অজানিত ভাবে অনেক ভুল ভ্ৰান্তি হোৱাৰ সম্ভাৱনা। আমাৰ তেনে ভুল ভ্ৰান্তি, দোষ ত্ৰুটি স্তম্ভী সমাজে যেন নিজগুণে ক্ষমা কৰে আৰু দোষ ত্ৰুটি সংগঠনমূলক আলোচনাৰে দৰ্শাই আমাক বাৰিত আৰু উৎসাহিত কৰে—এইয়ে সৰল প্ৰাৰ্থনা।

আমাৰ বৈষ্ণৱ সাহিত্য অতি পুৰণি আৰু গৌৰৱপূৰ্ণ। বৰ্ত্তমান পাহৰণিৰ গৰ্ভত সেইবোৰ লোপ পোৱাৰ নিচিনা হৈছে। আমি আশা কৰো যেন আমাৰ এই ‘মুক্তি’ৰ জৰিয়তে আমাৰ পুৰণি বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ গবেষণামূলক আলোচনা হয়। যি পবিত্ৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মই এদিন উচ্চ নীচৰ ব্যৱধান আঁতৰাই

সাম্য, ঐক্য, শান্তি আৰু প্ৰীতি ভাব অসমত বিলাইছিল, সেই ধৰ্ম্মৰ যেন ব্যাপক আলোচনা আমাৰ “মুক্তি”ত হয় এইয়ে আমাৰ আশা। ‘মুক্তি’ক কেৱল ধৰ্ম্মমূলক আলোচনাৰ দ্বাৰা সীমাবদ্ধ নকৰি, নীতিমূলক, আন আন উণ্ময়নমূলক সামাজিক প্ৰৱন্ধাদি প্ৰকাশৰো ব্যৱস্থা হৈছে।

অসমীয়া জাতিৰ ‘জনক, মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ উদাৰ দৃষ্টিভঙ্গিত অসমৰ পৰ্ব্বতীয়া আৰু ভৈষাম-বাসীৰ মাজত ভাতৃ আৰু একতা বিৰাজ কৰিছিল। সেই আহিত অনুপ্ৰাণিত হৈ আমাৰ ‘মুক্তি’য়ে বৰ্ত্তমান আমাৰ পৰ্ব্বতীয়া আৰু ভৈষামৰ ভাই সকলৰ মাজত গাঢ় ভাতৃ স্বাপন কৰি বিৰাট অসমীয়া জাতি গঠনত সহায়ক হব বুলি আশা কৰা হৈছে।

বৰ্ত্তমান ‘মুক্তি’ প্ৰতি ছমাহে একো সংখ্যা ওলাব আৰু বছৰ আহিম মাহৰ পৰা আৰম্ভ হব। স্তম্ভী সকলৰ সহায় সহানুভূতি পালে, ‘মুক্তি’য়ে প্ৰতি তিনি মাহে মুক্তি লাভ কৰিব পাৰে। অসমৰ কলা কৃষ্টি, ভাষা-সাহিত্য অকল অসমতে সীমাবদ্ধ নহৈ, বাতে বহুল প্ৰচাৰ হয় সেই কাৰণে পৰিকল্পনা কৰা হৈছে। উক্ত বিষয়ে ইংৰাজী ভাষাত লিখা প্ৰৱন্ধ পাতিৰ এটি ভাগ আগলৈ সন্নিবিষ্ট কৰিবলৈকো মনস্থ কৰা হৈছে।

সকলো কামৰ প্ৰাৰম্ভণীতে বহুত অন্তৰিধাই দেখা দিয়ে। আমাৰ খ্যাতনামা লিখক সকলে প্ৰৱন্ধাদি পঠাবলৈ, আবেদন নিবেদন কৰিও আশানুৰূপে প্ৰৱন্ধ আদি পোৱাত আমি সফলতা লাভ কৰিব পৰা নাই। তথাপি যি কেইগৰাকীয়ে প্ৰৱন্ধাদি ‘মুক্তি’ প্ৰকাশত সহায় কৰিছে, সেই সকললৈ আমাৰ কৃতজ্ঞতাৰ পৰাই

আগবঢ়োৱা হ'ল, আৰু আগলৈকো অসমৰ স্থায়ী সমাজক
প্ৰৱন্ধাদি পঠাই 'মুক্তি'ক চানুকীয়া অৱস্থাৰ পৰা পূৰ্ণতা
পাবলৈ সহায় কৰিব বুলি মিনতি জনোৱা হ'ল।

মহাপুৰুষীয়া বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ

বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কল্পে, অসমৰ পাহাৰে ভৈয়ামে
বাগ কৰা বিভিন্ন ধৰ্ম্মাৱলম্বী লোক সকলকো মহাপুৰুষ
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে শৰণ ভজন দি শিষ্য কৰি লৈছিল।
দুঃখৰ বিষয় যে আজিও পাহাৰে ভৈয়ামে থকা আমাৰ
ভাই সকলক অসমৰ সত্ৰাধিকাৰ সকলে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মত
দীক্ষিত কৰিবলৈ বিশেষ যত্নপৰ হোৱা দেখা নাযায়।
আনফালে বিদেশী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক সকলে আমাৰ এটি
বিৰাট অংশক ধৰ্ম্মান্তৰিত কৰি, আমাৰ মাজৰ পৰা
তেওঁলোকক আঁতৰাই নিবলৈকো কুণ্ঠিত হোৱা নাই।
গতিকে আমি আশা কৰো জগতগুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ
ধৰ্ম্মস্তম্ভৰ উত্তৰাধিকাৰী আমাৰ ধৰ্ম্মগুৰু সকলে বৰ্তমান
সত্ৰৰ চাৰিবেৰৰ ভিতৰতে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ কাৰ্য্য-কলাপ
আৱদ্ধ নাৰাখি, বৰ্তমান জাতি গঠনৰ মহৎ আদৰ্শত
অনুপ্ৰাণিত হৈ, স্থান কাল পাত্ৰ অনুসৰি বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্ম
প্ৰচাৰৰ যথোচিত ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰে যেন।

কৃষ্ণিকেন্দ্ৰ পৰিচিতি

শ্বিলং কৃষ্ণিকেন্দ্ৰ—ৰাজধানী শ্বিলং নগৰীত
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্ণিকেন্দ্ৰ স্থাপনৰ প্ৰথম সূচনা হয়,
ই.ৰাজী ১৯৪৯ চনৰ আগষ্ট মাহত। এই কৃষ্ণিকেন্দ্ৰ
স্থাপনৰ উদ্দেশ্যে শ্বিলংবাসী সদাসয় ৰাইজ সকলে
চুড়ান্তভাৱে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰি প্ৰথম আঁচনি লৈছিল—

- ১। মণিকূট সহ এটি নামঘৰ (সমূহীয়া প্ৰাৰ্থনাৰ
বায়ে)।
- ২। এটি ৰাজহুৱা সভাঘৰ।
- ৩। এটি পুথিভঁৰাল সহ যাদুঘৰ।
- ৪। এখন কাৰিকৰী বিদ্যালয়।
- ৫। এটি শিশু বগিচা।

৬। প্ৰস্তুতি কেন্দ্ৰ, শিশু কল্যাণ কেন্দ্ৰ। 'বাৰ্চ'
আদিৰ যবে সৈতে বোগী বাখিব পৰা
এটি পুৰ্ণাঙ্গ হাচপতাল।

৭। এখন অনাথ আশ্ৰম।

৮। দুটা বা তিনটা অতিথিশালা।

৯। এটি ব্যৱসায় স্কুল।

নামঘৰ

সৰ্ব্ব প্ৰথমে অতি সামান্য পুজিৰে এটি অস্থায়ী
নামঘৰ সজা হয়। তাতেই সকলো তিথি মহোৎসৱ
পালন কৰা হৈছিল। পিচত মণিকূটসহ এটি নামঘৰ
আহল বহল ভাৱে কৰিবলৈ ভোট স্থাপন কৰে অসমৰ
মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীবিষ্ণুৰাম মেধি ডাঙৰীয়াই ইং ১৯৫০ চনৰ
১৮ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে। এই নাম ঘৰটি মণিকূটসহ
মুকলি কৰা হয় ইং ১৯৫৫ চনৰ ৪ মাৰ্চ তাৰিখে।

দেৱ কুমাৰ, স্মৃতি ভৱন (ৰাজহুৱা সভাঘৰ)

এই স্মৃতি ভৱনটি হৈছে অসমীয়া মহিলা শ্ৰীমন্তী
ভনীতি ৰাণা দাসৰ দান। তেখেতৰ পুত্ৰ স্বৰ্গীয়
দেৱ কুমাৰ দাসৰ নামত। তেখেতে অতি নবমৰ
এই পুত্ৰটিক তেওঁৰ ১৮ বছৰ বয়সত হেৰুৱায়, অতি
শোকাবহ এটি দুৰ্ঘটনাৰ মাজেৰে ইং ১৯৫২ চনৰ ৬
চেপ্টেম্বৰ তাৰিখে—কলিকতাত। এই স্মৃতি ভৱন
ভোট স্থাপন কৰে সেই সময়ৰ অসমৰ মন্ত্ৰী শ্ৰীমহেন্দ্ৰ
মোহন চৌধুৰী ডাঙৰীয়াই ইং ১৯৫০ চনৰ ১৮ ফেব্ৰুৱাৰী
তাৰিখে।

এই স্মৃতি ভৱনৰ দ্বাৰা মুকলি কৰে ভূতপুৰুষ অসমৰ
ৰাজ্যপাল শ্ৰীজয়ৰামদাস দৌলভাৰে ইংৰাজী ১৯৫০
চনৰ ৬ চেপ্টেম্বৰ তাৰিখে। তেখেতে দেৱকুমাৰ
দাস স্মৃতি ভৱনৰ দ্বাৰা মুকলি কৰা ভাষণত কৈছিল:—
“এই স্মৃতি ভৱনৰ অন্তৰালত কেইটামান বিজিৰ্ণ
ধৰণৰ মহৎ প্ৰেৰণা নুকাই আছে। প্ৰথমতে ইয়াত
নুকাই আছে পুত্ৰৰ প্ৰতি অকৃত্ৰিম মাতৃস্নেহ। বিজিৰ্ণ
মতে ইয়াৰ অন্তৰালত আছে এক পৰোপকাৰ জাৰ্জ

যাজহুৱা সেৱাৰ প্ৰেৰণা। সৰ্বশেষত এই ভৱনৰ অন্তৰালত নুকাই আছে ভগবানৰ নাম কীৰ্ত্তন হোৱা ঠাইৰ লগত সততে সংযোজিত এক উচ্চ আধ্যাত্মিক পাৰিপাৰ্শ্বিকতা”।

কাৰিকৰী বিদ্যালয়

এই বিদ্যালয়ৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হৈছে পৰ্বত আৰু ভৈয়ামৰ নিবনুৱা সমস্যাৰ কিছু সমাধান কৰা। বৰ্তমানে এই বিদ্যালয়তে এটি বৈদ্যুতিক যন্ত্ৰ, এখন বৈদ্যুতিক তাঁতশাল, দুখন চিত্ৰৰঙন আৰু দুখন ফ্লাইচাভেল চলিব লাগিছে।

অসম চৰকাৰৰ কুঠীৰ শিল্প বিভাগৰ সৌজন্যত এই বিদ্যালয়ত কাকত নিৰ্মান, যো-পালন আৰু বাটচ কাম শিক্ষাৰ ব্যৱস্থাও কৰা হৈছে।

এই বিদ্যালয়টোক এটি পূৰ্ণাঙ্গ কাৰিকৰী বিদ্যালয়ত পৰিণত কৰিবলৈ লো, টিন, ব্ৰোঞ্জ, কাঁহ, পিতল আদিৰ কাম শিক্ষা কৰা শ্ৰেণী খোলাৰ কথাও আঁচনিত লোৱা হৈছে।

পুৰ্ণিমা যুক্তি যন্ত্ৰ

কংক্ৰীটৰ দুমহলীয়া এটি ঘৰ সজাৰ কাম বৰ্তমান সম্পূৰ্ণতাৰ বাটত। এই ঘৰতে শঙ্কৰী যুগৰ বা তাৰো আগৰ নানা ধৰণৰ পুথি পত্ৰ বা লুপ্তপ্ৰায় শিল্প-কলাৰ নিদৰ্শন বস্ত্ৰৰ সংৰক্ষণ আৰু প্ৰদৰ্শনৰ ব্যৱস্থা কৰিবলৈ যন্ত্ৰ কৰা হৈছে।

শিশু-সন্নিধ

বৰ্তমান ‘সন্তোচৰী’ পদ্ধতিত কণ কণ লৰা-ছোৱালীবিলাকক শিক্ষা দিয়া হৈছে। এই শিশু সন্নিধটোক মণ্টেচৰী পদ্ধতিৰ এটি প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰত পৰিণত কৰিবলৈ যন্ত্ৰ কৰা হৈছে। কৃষ্টিকেন্দ্ৰৰ ফ্লাবেটীৰ মাজত হোৱা এই অনুষ্ঠানটিত অকণিহঁতক ৰঙাতিপুৱা সবল গছৰ তলে তলে বং-ধেমালি কৰি হাঁহিখুখে পঢ়িবলৈ যোৱা দেখিলে কাৰ মনত ভাল লাগিব।

নংপো পাখা

শিলং কৃষ্টি কেন্দ্ৰৰ এটি পাখা, গুৱাহাটী আৰু শ্বিলঙৰ মাজ ঠাই নংপোত স্থাপন কৰা হৈছে। নংপো এলেকাৰ ভিতৰত গাওঁ মৰঙ্গাত এটি স্কুলঘৰ সজা কাম সম্পূৰ্ণ কৰা হ'ল। সেই অঞ্চলৰ পাহাৰীয়া বাইজৰ জীৱনৰ মান উন্নত কৰা আৰু অসমীয়া ভাষা কৃষ্টি, সাহিত্যৰ লগত অতীতৰ হেৰোৱা সংযোগ পুনৰ স্থাপন অভিপ্ৰায়ে সংগঠনমূলক কামৰ গ্ৰামোন্ময়ন আঁচনি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

মৰঙ্গাৰ এই গ্ৰামোন্ময়ন কেন্দ্ৰ মুকলি কৰে অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীবিষ্ণুৰাম মেৰি ডাঙৰীয়াই ইং ১৯৫৬ চনৰ ১২ মেই তাৰিখে। এই গ্ৰামোন্ময়ন কেন্দ্ৰ মুকলি কৰা ভাষণত তেখেতে এনে জনহিতকৰ কাৰ্য্য কলাপৰ কাৰণে শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি কেন্দ্ৰৰ কম্বী সকলৰ শলাগ লয় আৰু এই পিচপৰা অঞ্চলৰ পাহাৰীয়া ডেকা-বিলাকক মন্ত্ৰী কাম, কমাৰ কাম, চিলাই আদিৰ কাম শিকাবলৈ এটি প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ খুলিবৰ বাবে ১৫০০ টকা মণ্ডুৰ কদে। এই দানৰ বাবে আমি অসম চৰকাৰ আৰু তেখেতৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ।

বন অহোৎসৱ পান্থ

শিলং কৃষ্টি কেন্দ্ৰত এইবাৰ ১৯৫৬ চনৰ জুলাই মাহত, অসমৰ ভূতপূৰ্ব বনমন্ত্ৰী আৰু বৰ্তমানৰ স্বাস্থ্য-মন্ত্ৰী শ্ৰীকপনাথ ব্ৰহ্ম ডাঙৰীয়াৰ পৌৰোহিত্যত বন-মহোৎসৱ সুস্পৰ্ণ হয়। এই উৎসৱত অসমীয়া, খাছিয়া, জয়ন্তীয়া, নেপালী, বঙালী স্কুলীয়া লৰা-ছোৱালীৰ বাহিৰেও, জাতিবৰ্ণ নিৰ্বিশেষে সকলো সম্প্ৰদায়ৰ লোকে যোগদান কৰিছিল। কৃষ্টি কেন্দ্ৰৰ হাউলীত সৰ্বমুঠ ২৫০ টাডকৈ অঁকু কুল আৰু ফলদায়ক নানাবিধ গছৰ পুলি ৰোপন কৰা হয়।

সেৱা কেন্দ্ৰ (ডাকঘৰাখা)

অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীবিষ্ণুৰাম মেৰি ডাঙৰীয়াই ইং ১৯৫৬ চনৰ ৬ চেপ্তেম্বৰ তাৰিখে, মহাপুৰুষ শ্ৰীৰাম শৰ্মা-

দেৱৰ তিবোধান তিথি মহোৎসৱৰ দিনা এই সেৱা কেন্দ্ৰ (ডাক্তৰখানা)খন অতি গাভীৰ্য্যপূৰ্ণ পৰিবেশৰ মাজত মুকলি কৰে। এই মুকলি কৰা সভাৰ সভাপতি আছিল খাছী জনজাতীয় নেতা শ্ৰীজে, বিঙা ডাঙৰীয়া।

অসমৰ স্বাস্থ্যবিভাগৰ মন্ত্ৰী আৰু জনজাতীয় অন্য-তম নেতা শ্ৰীকপনাথ ব্ৰহ্ম ডাঙৰীয়াই এই সেৱাকেন্দ্ৰ পৰ্বত ভৈয়ামৰ তাত্ৰস্থ গঠনত সহায়ক হ'ব বুলি সন্তোষ প্ৰকাশ কৰে আৰু ইয়াৰ উন্নতি কামনা কৰি, এনে জনহিতবৰ কামৰ কাৰণে কেন্দ্ৰৰ উদ্যোক্তা সকলৰ শলাগ লয়। এই সেৱা কেন্দ্ৰৰ সৌজন্যত এটি চলন্ত ডাক্তৰখানা তিতৰ অঞ্চলৰ জনজাতীয় ভাই-ভনী সব বৰ চিকিৎসাৰ্থে দিহা কৰা হৈছে।

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিবোভাৱ তিথি পালন

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিবোভাৱ তিথি যোৱা ৬ চেপ্তেম্বৰ তাৰিখে শ্বিলঙৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি কেন্দ্ৰত মহা সমাৰোহেৰে পালন কৰা হয়। উষা-কীৰ্ত্তন, প্ৰভাতফেৰী, শোভাযাত্ৰা, সেৱাকেন্দ্ৰ (ডাক্তৰ-খানা) উদ্বোধন, দুপৰীয়া নাম ঘৰত নাম কীৰ্ত্তন, তাত্তি-বেলা ৰাজহুৱা সভা, সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান, নিশা নগাওঁ বহা ৰাইজৰ ভাওনা আদিয়েই আছিল—এইবাৰৰ তিথি মহোৎসৱৰ উল্লেখযোগ্য কাৰ্য্য-ক্ৰমণিকা।

বিভিন্ন কাৰ্য্য-সূচীৰ ভিতৰত অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীবিষ্ণুৰাম মেধি ডাঙৰীয়াৰ দ্বাৰা সেৱাকেন্দ্ৰ উদ্বোধন আৰু উক্ত কেন্দ্ৰৰ কাৰণে ৫০০০ (পাঁচ হাজাৰ) টকাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি/দান, দুপৰীয়া শ্ৰীশ্ৰীনিকামূল সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীগন চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱৰ নেতৃত্বত হোৱা, জাতি ধৰ্ম্ম বৰ্ণ নিষিদ্ধে, পুৰুষ মহিলাৰ সমবেত নাম কীৰ্ত্তন, ভাঙিবেলা অসমৰ ৰাজহ আৰু অৰ্থ মন্ত্ৰী শ্ৰীমন্তিৰাম

বৰা ডাঙৰীয়াৰ সভাপতিত্বত হোৱা ৰাজহুৱা সভাৰ নিৰ্দিষ্ট ৰক্তা স্বামী কৃষ্ণানন্দ ব্ৰহ্মচাৰীৰ ধৰ্ম্ম ব্যাখ্যা আৰু শ্ৰীদেবেশ্বৰ নাথ বৰা দেৱৰ (এচিষ্টেণ্ট ইন্সপেক্টৰ জেনেৰেল অব পুলিচৰ) জগৎগুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ বিষয়ে দিয়া বক্তৃতা বিশেষভাবে উল্লেখযোগ্য।

অনাথ আশ্ৰম আৰু অভিধিশালা

এই দুয়োটি কাম অনতিপলমে হাতত লোৱাৰ আশা কৰা হৈছে।

কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ

এই কৃষ্টি কেন্দ্ৰ স্থাপনৰ কাৰণে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ, ৰাজ্যিক অসম চৰকাৰ, মিউনিছিপেলিটিৰ পৰা পোন্ধা দানৰ উপৰিও পূজাপাদ (সকল) শ্ৰীশ্ৰীদিহিং সত্ৰাধিকাৰৰ পৰা পোৱা ৫০০০ টকা, শ্ৰীশ্ৰীআউনিআটি সত্ৰাধিকাৰৰ পৰা ২৫০০ টকা, আৰু শ্ৰীশ্ৰীদক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰৰ পৰা ৯৮৫ টকাৰ দান বিশেষ উল্লেখযোগ্য।

তাবোপৰি অসমৰ ৰাজ্যপাল আৰু মন্ত্ৰীসকলৰ স্বেচ্ছাধীন পুঞ্জি, আৰু ৰাইজৰ পৰা পোৱা অল্প বিস্তৰ বহু দানৰ বাবে, আমি সকলোৰে ওচৰত কৃতজ্ঞ থাকিমো। আগলৈকো এই ৰাজহুৱা অনুষ্ঠানটি ৰাইজৰ দানত পূৰ্ণ উদ্যমে চলি, জাতি বৰ্ণ নিষিদ্ধেই সমূহ মানব জাতিৰ কল্যাণ সাধিবলৈ যাউতীযুগীয়া যেন হয়, তাৰ বাবে ভগবানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনাই, ৰাইজৰ ওচৰত সকলো প্ৰকাৰ সহযোগিতা কামনা কৰা হল।

আমাৰ ক্ৰটি স্বীকাৰ—

জগত গুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ তিবোভাৱ তিথি উপলক্ষে গত ৬ চেপ্তেম্বৰ তাৰিখে প্ৰকাশ হ'ব লগীয়া আমাৰ আলোচনী “মুক্তি” ছাপাখানাৰ দোষত মুক্তিলাভ

মুক্তি

বি নোহাবিলে । গতিকে আমি বৰ দুখীত, আৰু
'বাবে বাইজৰ ওচৰত আমাৰেই কৃষ্টি বুলি স্বীকাৰ
বি নোহাবিলে ।

আশীৰ্বাদ নিৰ্ম্মালি যাচি, হাতত তুলি লব । এইযে
আমাৰ সৰল মিনতি ।

মিনতি—

গুৰুজনাৰ জন্ম উৎসৱত "মুক্তি"য়ে চপাখনাৰ
। মুক্তিলাভ কৰি বৰ্ত্তমান বাইজৰ কাষ চাপিছে ।
গাকৰেঁ। সদাশয় বাইজে মুক্তিক সাদৰে আদৰি

সম্পাদক, "মুক্তি",

প্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি কেন্দ্ৰ, অসম,
শ্বিলং ।

জয়া শৌচ কৰা নিতে, কৰি সংযম ।
দিয়া দান সমস্তকে বুদ্ধি কৰি সম ॥
পৰৰ ধৰ্ম্মক নিহিংসিবা কদাচিত ।
কৰিবা ভূতক দয়া সকলক চিত্ত ॥
ভইবা শাস্ত চিত্ত, সৰ্ব ধৰ্ম্মত বৎসল ।
এতি ভাগৱত ধৰ্ম্ম জানা মহাবল ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ বাণী ।

এজেন্ট লাগে

নিম্নমাৰলী

- ১। ১০ খন কাকতৰ কমে এজেন্ট নিয়োগ কৰা নহয়।
- ২। এজেন্ট সকলে যিমান সংখ্যক কাকত লাগে, তাৰ কাৰণে আধা দাম আগদান হিচাবে জমা দিব লাগিব।
- ৩। শতকৰা ২০% বিশ টকা কমিচন দিয়া হব। এজেন্ট সকলে বিক্ৰী কৰা কাকতৰ ধনৰ পৰাই নিজৰ কমিচন অংশ কাটি বাৰি আমালৈ পঠাব। পঠোৱা খৰচ এজেন্টৰ।
- ৪। মুক্তিৰ বচাবেকীয়া বৰঙণি ২ টকা, প্ৰতি সংখ্যা ১ টকা।
- ৫। সকলো লিখালিখি “সহকাৰী সম্পাদক” আলোচনী প্ৰকাশ সমিতি, ত্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ কৃষ্টি কেন্দ্ৰ, শ্বিলং ঠিকনাত কৰিব।

সম্পাদক “মুক্তি”

আলোচনী প্ৰকাশ সমিতি।

শ্বিলং।

বিজ্ঞাপন লাগে

সচিত্ৰ ছমহীয়া আলোচনী “মুক্তি”ত প্ৰকাশার্থে বিজ্ঞাপন লাগে। তলৰ ঠিকনাত লিখাভিধি কৰক। বিজ্ঞাপনৰ মূল্য নিকপণ কৰি তলত দিয়া হল।

সম্পাদক “মুক্তি”

আলোচনী প্ৰকাশ সমিতি, শ্বিলং।

বিজ্ঞাপনৰ মূল্য নিকপণ

	প্ৰা পৃষ্ঠা	আধা পৃষ্ঠা	এক তৃতীয়াংশ পৃষ্ঠা
বেটপাতৰ ভিতৰত			
আক শেষৰ পৃষ্ঠাত—	৫০	৩০	২০
ভিতৰৰ পৃষ্ঠাত—	৪০	২৫	১৫

সহকাৰী সম্পাদক—

আলোচনী প্ৰকাশ সমিতি